

Ruska Paronen

**PORTINVARTIJUUDEN JA
RIIPPUMATTOMUUDEN RAKENTUMINEN
NOPEASSA TOIMITUSKULTTUURISSA**
Tapaus STT:n pikavuorot

Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta

Pro gradu -tutkielma

Toukokuu 2022

TIIVISTELMÄ

Ruska Paronen: Portinvartijuuden ja riippumattomuuden rakentuminen nopeassa toimituskulttuurissa – tapaus STT:n pikavuorot

Pro gradu -tutkielma

Tampereen yliopisto

Journalismin maisteriohjelma

Toukokuu 2022

Tässä pro gradu -tutkielmassa selvitin, miten portinvartijuus rakentuu Suomen Tieto-toimiston (STT) nopeuteen pyrkivässä kotimaan yleistoimittajan työvuorossa, jota toimituksessa nimitetään pikavuoroksi. Lisäksi tutkin, miten toimittajat sekä toimituksen päätoimittaja kuvaavat tätä työtä ja arvioivat sen riippumattomuutta. Tutkielmani taustalla on journalismin tutkijoiden esittämä huoli, jonka mukaan toimitukset ovat yhä riippuvaisempia ulkopuolelta tulevasta informaatioaineksesta. Tätä huolta on esitetty toimitussosiologiassa jo 50 vuotta, mutta 2000-luvulla digitalisaatio ja uutisvalinnan nopeutuminen ovat tutkijoiden mukaan pahentaneet tilannetta entisestään.

Tutkielman teoriaosuudessa tarkastelen, kuinka journalismi-instituution käsitys riippumattomuudesta on muovaantunut korkean modernin ja notkean modernin aikana. Lisäksi kuvaan, miten digitalisaatio on muuttanut uutistoimistojen sekä niiden asiakasmedioiden välistä suhdetta, toimintatapoja ja toimintaympäristöä. Toimintatapojen osalta päähuomioni keskittyy erityisesti portinvartijuuteen ja uutisvalinnan prosessiin.

Tutkielmani empiirisenä aineistona toimii pienimotoinen toimitusetnografinen tutkimus, jonka toteutin STT:n toimituksessa keväällä 2021. Keräsin aineistoni havainnoiden yhden pikavuorolaisen työtä kolmen työvuoron ajan sekä tekemällä lisäksi kolme tutkimushaastattelua. Tein kaksi haastattelua pikavuorolaisen kanssa ja yhden STT:n vastaavan päätoimittajan Minna Holopaisen kanssa.

Tutkielmani keskeisimpiä tuloksia on, että portinvartijuus toimii yhä STT:n pikavuoroissa: osasta informaatioaineksesta tehdään uutisia, jotka välitetään eteenpäin. Vaikka toimittajat hallitsevat työssään tämän prosessin, heidän on vaikea arvioida sen suhdetta journalismin riippumattomuuteen.

Analyysini mukaan pikavuoron toimittajilla on suhteellisesti enemmän henkilökohtaista kuin rakenteellista autonomiaa. He valitsevat uutisarvoiset aiheet informaatiovirrasta itsenäisesti ja muokkasivat niitä ilman suoraa esihenkilön kontrollia. Toisaalta toimittajien toimintavapautta rajoittavat toimituksen linjaukset ja resurssien rajallisuus, kuten ajan puute. Rakenteellisen autonomian suhteen pikavuorolaisten tilanne on heikompi, koska he ovat täysin riippuvaisia siitä raakamateriaalista ja informaatioaineksesta, jota heille tarjotaan, eikä heillä vaikuta olevan juurikaan tilaisuutta haastaa tätä asetelmaa.

Avainsanat: journalismi, portinvartijuus, riippumattomuus, toimitusetnografia

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -ohjelmalla.

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	1
2	UUTISVÄLITYS.....	4
3	JOURNALISMIN LIIKKUVAT RAJAT	9
	3.1 Riippumattomuus työn perustana	10
	3.1.1 Ansaintalogiikan muutos	15
	3.1.2 Koventunut kilpailu.....	17
4	VARTIJAT TIEDON PORTEILLA	19
	4.1 Portinvartijuuden prosessi	22
	4.2 Churnalismia kansalle	26
	4.3 Portinvartijuus verkkojournalismissa	30
5	TUTKIMUSKYSYMYKSET JA AINEISTO.....	37
	5.1 Tutkimuskohde: STT:n pikavuoro.....	38
	5.1.1 Suomen uutistukkuri	40
	5.2 Tutkimusasetelma	41
	5.2.1 Kenttätyö.....	42
	5.2.2 Haastattelut.....	45
6	ANALYYSI JA TULOKSET.....	48
	6.1 Uutisprosessi	48
	6.1.1 Informaatioaineksen kanavat	50
	6.1.2 Twitterin merkitys koholla.....	51
	6.1.3 Mikä ylittää uutiskynnyksen	52
	6.1.4 Vallan jakautuminen uutisvalinnasta	61
	6.2 Portinvartijan riippumattomuus.....	64
	6.2.1 Tiedon tarkistus	67
	6.2.2 Uutistekstin editointi.....	71
	6.2.3 Käsitys riippumattomuudesta	73
7	YHTEENVETO JA PÄÄTELMÄT	81
	7.1 Tutkielmani johtopäätökset	82
	7.2 Tutkielmani rajoitukset ja jatkotutkimusehdotuksia	89
	LÄHTEET	92
	Kirjallisuus	92
	Muut lähteet	94
	LIITE 1: KYSYMYKSET PÄÄTOIMITTAJALLE	97
	LIITE 2: ETNOGRAFIAN SEURANTALISTA.....	99
	LIITE 3: HAASTATTELUIDEN KYSYMYSRUNKO	100

1 JOHDANTO

Jaakko Kilpeläinen kirjoitti journalistien ammattiliiton Journalisti-lehdessä keväällä 2020 julkaistussa esseessään, että yrityksille ja organisaatioille palveluja tarjoavilla viestintätoimistoilla on jo liikaa valtaa journalistiseen sisällöntuotantoon. Kilpeläisen (2020) mukaan viestintätoimistojen lähettämien tiedotteiden vaikutus toimitustyöhön ja etenkin journalistisiin verkkojulkaisuihin on kasvanut vuosien varrella ja nykyisin tiedotteita julkaistaan uutismediassa jo sellaisenaan, ilman journalistisia muutoksia: toimittajan kriittisiä huomioita, hiostavia kysymyksiä ja vastapuolen näkemyksiä. Syyt tähän löytyvät median murroksesta eli digitalisaation tuomista muutoksista sanomalehtien ansaintalogiikkaan ja yleisön pirstoutumisesta useille alustoille, verkon huomiokilpailusta, mikä aiheuttaa toimituksille painetta tykittää verkkoon entistä enemmän sisältöä sekä viestintäalan ammattimaistumisesta (Kilpeläinen 2020).

Kilpeläisen (2020) esseen voisi sanoa toimineen alkusysäyksenä pro gradu tutkielmaleni, sillä se herätti minut refleктоimaan omia kokemuksiani kiireisestä toimitusarjesta. Olen toiminut toimittajana opiskelujeni ohella noin kuuden vuoden ajan. Viimeiset kolme vuotta olen tehnyt töitä eri sanomalehtien verkkodeskeissä, eli työskennellyt erityisesti verkkoon julkaistavan nopean uutissisällöntuotannon parissa.

Uutiskilpailun keskiössä toimivan verkkotoimittajan työ on stressaavaa. Oma kokemukseni verkkotoimittajan arjesta on, että se on jatkuvaa taistelua ajan, oman kunnianhimon ja yhtiön korkeiden odotusten välimaastossa. Työ tehdään niin hyvin kuin pystytään, mutta esimerkiksi faktan tarkistamiseen tai muuhun harkintaan jää harvoin aikaa. Erään työpaikkani uutispäälliköllä olikin tapana sanoa, että ”julkaise nyt nopeasti vaan, tehdään sitten oikaisu, jos tarvitsee”. Tämä ei vastannut omaa käsitystäni siitä, mitä toimittajan tulisi tehdä, ja samaa mieltä tuntuvat olevat monet muutkin. Ville Manninen (2019) toi väitöstutkimuksessaan esille, että suomalaiset nuoret toivovat saavansa kopiomatonta ja faktan tarkistuksen läpikäynyttä verkkojournalismia, mutta näitä odotuksia pystytään harvoin verkkodeskissä täyttämään.

Verkkjournalismin nopean julkaisutahdin tavoite on painanut journalistien hartioilla koko 2000-luvun. Laura Juntusen vuonna 2011 julkaistu Verkkouutisten lähteitä ja työtappaa käsittelevä tutkimusraportti kuvaa verkkotoimittamista ”leikkaa-liimaa journalismina”, jossa vain murto-osa journalismista on verkkotoimittajien itsensä tuottamaa. analyttistä ja aiheeseen perehtynyttä materiaalia. Suurin osa on peräisin toimituksen ulkopuolelta tulevista tiedotteista.

Sinänsä ei ole mitenkään ihmeellistä, että uutinen perustuu ulkopuoliseen lähteeseen, kuten tiedotteeseen. Koska toimittajat eivät itse keksi uutisia, he tarvitsevat ulkopuolisia lähteitä juttujensa tueksi. Tällainen riippuvuussuhde on antanut lähteinä käytettäville organisaatioille mahdollisuuden vaikuttaa journalismin agendaan, valikoituihin faktoihin ja mielipiteisiin. Toimittajien lähdekriittisyyden heikentyessä, organisaatiot pystyvät hallitsemaan yhä paremmin julkisuuttaan. Vahvat lähdeorganisaatiot, kuten viranomaiset saavat mittaan erityisaseman toimittajien silmissä. Hallituslähde, etujärjestö tai asiantuntijat alkavat määrittää, mistä ja miten julkisuudessa puhutaan jostain aiheesta, kuten koronaviruksesta tai rikollisuudesta. Tällä voi taas olla seurauksia yleisen mielipiteen rakentumiseen ja poliittisiin päätöksiin. Julkisuuden yksipuolistuminen voi myös johtaa ennen pitkään näkökulmien kaventumiseen myös journalismikentän sisällä ja journalististen normien väljentyymiseen.

Journalismin mahdollisuus puolustaa omaa asemaansa yhteiskunnassa heikkenee, jos sen uskottavuus rapautuu. Mikäli journalistinen sisältö vaikuttaa liikaa kritiikittömältä mainostekstilä, yleisöjen luottamus journalistiseen mediaan saattaa vähentyä. Journalismin uskottavuuteen vaikuttavat toki muutkin tekijät kuin journalismin lähdekriittisyyden aste. Paljon riippuu siitä, millaisen painoarvon journalismin ulkopuolella tuotettava ja levitettävä disinformaatio saa yhteiskunnassa sekä missä määrin kansalaiset luottavat muihin yhteiskunnan instituutioihin.

Pyrin pro gradu tutkielmassani selvittämään, miltä journalismin suhde ulkopuolelta tuotettuun informaatiomateriaaliin näyttäytyy toimituksen uutisdeskissä. Miten toimituksen portinvartijoina toimivat verkkotoimittajat kuvaavat omaa työprosessiaan ja miten he ajattelevat omasta riippumattomuudestaan?

Työn taustaluvuissa kuvaan journalismin tutkimuksessa vallitsevia käsityksiä siitä, kuinka journalismi toimii ja miten sen riippumattomuutta on arvioitu eri aikoina. Lisäksi tarkastelen, miten digitalisaatio on muuttanut uutistoimistojen sekä niiden asiakasmedioiden välistä suhdetta, toimintatapoja ja toimintaympäristöä. Toimintatavoissa päähuomioni kohdistuu portinvartijuuteen ja uutisvalinnan prosessiin.

Tutkielmani empiirisessä analyysissä lähdän konkreettisesti selvittämään, miten journalismin toiminta yleisesti ja portinvartijuus näyttäytyvät toimituksen arkisessa työssä, missä nopeus on valttia. Empiirisen analyysiini tutkimuskohteena on Suomen Tietotoimiston (STT) nopeuteen pyrkivä kotimaan yleistoimittajan työvuoro, jota toimituksessa nimitetään pikavuoroksi. Tutkimukseni keskiössä on pikavuoron toimittajien näkemykset omasta työstään ja siinä tapahtuneista muutoksista.

Lopullinen tutkimustani ohjaava kysymys on: *Miten portinvartijuus ja riippumattomuus rakentuvat STT:n kotimaan uutisosaston pikavuoroissa?*

Analyysini perustuu pienimotoiseen toimitusetnografiseen tutkimukseen, jonka toteutin keväällä 2021 STT:n toimituksessa. Tähän sisältyy sekä työn havainnointia ja seuranta että työntekijöiden ja päätoimittajan tutkimushaastatteluita. Toimitusetnografia valikoitui osaksi tutkimusasetelmaa, koska halusin ymmärtää millaisten valintojen ja valankäytön tuloksena journalismi syntyy, ja koin, että pelkät haastattelut eivät antaisi välttämättä tarpeeksi tarkkaa kuvaa siitä, mitä toimittaja ajattelee valintoja tehdessään.

STT:n kotimaan uutisten pikavuoro valikoitui tutkimuskohteekseni, koska uutistoimiston luonteen vuoksi STT toimii eräänlaisena ennakkosuodattimena monelle uutiselle, ja STT:n toimittajat käsittelevät verrattain paljon erilaista toimitukseen sisään tulevaa informaatiota työssään.

Pro gradu tutkielmani tarkoitus on olla osa journalismin rajoja ja kontrollia käsittelevää keskustelua. Tutkielman tarkoitus ei ole vain rajoittaa siihen, millaisia ”materiaalisia” muutoksia mediatalojen ja uutishuoneiden sisällä on tapahtunut, vaan avata sitä, miten yleinen ymmärrys journalismista on muuttunut, ja miten sitä kenties haastetaan tulevaisuudessa.

2 UUTISVÄLITYS

Tämän pro gradu työn keskiössä on tutkia uutistoimistojen toimintaa 2020-luvun mediaympäristössä. Uutistoimistot ovat kiinnostava tutkimuskohde riippumattomuuden sekä portinvartijuuden näkökulmasta, sillä niiden toiminta on uutisvälityksen ytimessä.

Uutistoimistoilla on edelleen erityinen luonne tiedon suodattimina laaja-alaisesti asiakasmedioilleen ja osana globaalia tiedonvälitystä. Huomattavaa on, että vuosien saatossa uutistoimistojen toiminnan ydin on säilynyt hämmästyttävän samana, vaikka niiden toimintakenttä onkin kokenut suuria muutoksia. Samaan aikaan myös uutistoimistot ovat joutuneet sopeuttamaan toimintaansa ajan mukana siinä missä muutkin joukotiedostusvälineet. Muutokset toimistojen sisällä eivät vain ole näkyneet yhtä vahvasti ulospäin. Uutistoimistoja ovat niin ikään haastaneet erityisesti teknologian muutokset, mutta myös mediakilpailu ja niiden taloudellisen aseman muuttuminen.

Uutistoimistoja toiminnan ydintä verrataan usein journalismin tutkimuksessa tukku-kauppiaisiin, sillä ne keräävät ja myyvät uutisia toisille medioille eli vähittäiskaupoille (Boyd-Barrett 1980). Uutistoimistojen, kuten Suomessa Suomen Tietotoimiston eli STT:n toimintaperiaate on yksinkertaistettuna vaihtaa uutissähkeitä ja uutissuunnittelutietoa asiakasmedioiden kanssa maksua vastaan. Asiakasmedioille tämä tarkoittaa usein jonkun toiminnan osa-alueen ulkoistusta omista resursseista uutistoimistolle. (Boyd-Barrett 1980.) Uutistoimistojen roolissa onkin ymmärrettävä dilemma asiakasmedioiden näkökulmasta katsottuna. Yhtäältä uutistoimistojen materiaali on toimituksen ulkopuolelta tulevaa, toisten tuottamaa vierasta materiaalia, johon tulisi suhtautua kriittisesti. Toisaalta materiaali on syntynyt osana journalistista koneistoa yhteisten periaatteiden mukaisesti ja sen hankkimista on pidetty asiakasvälineissä tarpeellisena sen maksullisuudesta huolimatta.

Uutistoimistojen omistajat ovat usein toimiston asiakkaita, mikä vaikuttaa osaltaan uutistoimistojen toimintaan ja toimintakentän laajuuteen. Euroopassa kaikki uutistoimistot ovat jokseenkin riippuvaisia myös julkisesti rahoitetuista instituutioista, vähintäänkin

asiakastasolla. Julkisen talouden instituutioita voivat olla esimerkiksi verorahoitteiset joukkotiedotusvälineet, kuten Yleisradio. (Rantanen 2021.)

Uutistoimistot ovat olleet uutisvälityksen keskiössä kautta historian sivun ja saaneet siten merkittävän roolin myös uutisvalinnassa. Ensimmäiset suuret toimistot saivat alkunsa Euroopasta ja tänä päivänä lähes jokaisella maalla on oma kansallinen uutistoimistonsa. Toimistoilla on ensi sijassa tärkeä rooli muun kansallisen median palvelemissa, mutta ne toimivat samalla osana kansainvälistä uutisvälitystä, jossa uutiset siirtyvät uutistoimistojen kautta maasta toiseen. (Rantanen 2021.)

1800-luvun puolivälistä aina 1930-luvun lopulle ”suurella kolmikolla” eli englantilaisella Reutersilla, saksalaisella Wolffilla ja ranskalaisella Havasilla oli globaali kartelli uutisvälityksestä. 1940-luvulla mukaan liittyi amerikkalainen Associated Press eli AP. (Tworek 2019.) Uutistoimistojen kartelli toimi pitkään 1900-luvulla ensimmäisinä portteina informaatiolle keräten kansainväliset uutiset ja jakamalla ne eteenpäin sanomalehdille uudelleen paketoitaviksi omille yleisöilleen. Journalismin keskeiseen rooliin uutistoimistot nostivat sekä vakaa taloudellinen pohja että pääsy uuteen teknologiaan, kuten sähkölennättimiin ja myöhemmin satelliitteihin. (Tworek 2019; Boyd-Barrett 1980, 28.)

Senkin jälkeen, kun kansalliset mediat alkoivat harjoittaa vahvemmin omaa uutistuotantoaan, uutistoimistoilla on ollut yhä vahva rooli julkisuuden päiväjärjestyksen määrittämisessä (Boyd-Barrett 1980, 22). Eli uutistoimistot vaikuttavat vahvasti siihen, mitä asioita julkisuudessa käsitellään. Tämä näkyy Boyd-Barrettin mukaan (1980, 19–22) muun muassa siinä, että asiakasmediat käyttävät paljon uutistoimistojen materiaalia osana sisältöjään ja siinä, että asiakasmediat kohdistavat omia resurssejaan ja päättävät omien uutistensa näkökulmia vahvasti uutistoimistojen suunnitelmia ja linjoja mukaillen.

Muuhun Eurooppaan verrattuna oma kansallinen uutistoimisto perustettiin Suomeen melko myöhään. Ensimmäinen uutistoimisto oli vuonna 1887 perustettu Suomen Sähkösanomatoimisto, ja se oli sidottu aluksi venäläisiin toimistoihin ja sai vastaanottaa ulkomaisia sähkeitä vain Pietarin kautta. (Kivikuru & Rantanen 1994, 77–78.) Uutistoimistojen kehitys eteni Suomessa nopeasti ensimmäisen jälkeen, ja jo 1900-luvun alussa

Suomessa toimi samanaikaisesti useita uutistoimistoja. Suomen Tietotoimisto perustettiin osakeyhtiönä vuonna 1915. Yhtiö vakiinnutti nopeasti paikkansa maan keskeisimpänä toimijana. STT:n asemaan uutistoimistojen kärjessä vaikutti alussa esimerkiksi se, että vuonna 1920 toimisto sai sopimuksella etuoikeuden valtiollisiin uutisiin. (Kivikuru & Rantanen 1994, 78–79.)

STT pysyi Suomessa vahvana uutisvälittäjänä vuosikymmenten ajan. Esimerkiksi vielä 1960-luvulla STT välitti ainoat uutislähetykset radiossa ja aloitteleva televisio luki pelkästään STT:n liuskoja uutisissaan (Kivikuru & Rantanen 1994, 78–80). Myös Yleisradion aloittaessa 1960-luvulla ja MTV:n myöhemmin 1980-luvulla, päättyivät nämäkin välineet käyttämään STT:n sisältöjä vahvana osana oman uutisaineistonsa hankintaa (Kivikuru & Rantanen 1994, 80–84). STT:n rooli muuttui 1980-luvusta eteenpäin, kun sanomalehtien oma alueellinen uutistoiminta kehittyi aiempaa järjestelmällisemmäksi ja nopeammaksi. Tämän vuoksi varsinaisten paikallisuutisten määrä kutistui STT:llä ja myös muissa maan isoissa uutisvälineissä. Kansainvälisten uutistoimistoverkostojensa kautta STT pysyi kuitenkin Suomessa ulkomaan uutisissa edelleen keskeisenä tai ainoana tarjoajana etenkin pienille ja keskisuurille uutisvälineille. (Kivikuru & Rantanen 1994, 84.)

2000-luvulla informaatiota on saatavilla enemmän kuin koskaan ennen, ja uutistoimistojen on pystyttävä yhä vahvemmin perustelemaan arvonsa asiakkailleen. Niiden on tehtävä työnsä asiakkaitaan paremmin ollakseen asiakkailleen ja omistajilleen kannattava sijoitus.

Uutistoimistojen päätuote ja bisneslogiikka rakennettiin tiedon välityksen ympärille aikoina, jolloin tietoa oli niukemmin saatavilla ja tiedon saamisen tavat eli teknologia olivat harvojen saatavilla. Nyt maailma on hyvin toisenlainen: uuden teknologian, internetin ja varsinkin sosiaalisen medioiden eri kanavien myötä tietotulva on valtava. Digitalisaation myötä sekä journalismin yleisöillä että uutistoimistojen asiakaskunnalla eli uutismedialla on suora yhteys vapaasti jaettavaan tietoon. (Rantanen 2021.)

Pitkin 2000-lukua uutistoimistojen arvo tukkurina media-asiakkailleen on alentunut, eivätkä uutistoimistot ole enää taloudellisesti kaikista vakaimpia mediaryityksiä

(Rantanen 2021). Poikkeuksiakin löytyy. Esimerkiksi itävaltalainen Austria Presse Agentur eli APA, englantilainen Press Association Group eli PA ja ruotsalainen Tidningarnas Telegrambyrå eli TT ovat kaikki onnistuneet laajentamaan yritystoimintaansa tuottoisesti 2000-luvulla (Jääskeläisen & Yanatma 2020). Jääskeläisen ja Yanatman (2020) mukaan yhtiöt löysivät uuden tavan palvella asiakkaita, jolla asiakkaat säästävät rahaa omissa toimituksissaan. Lisäksi edellä mainitut uutistoimistot ovat löytäneet uusia asiakkaita uutismedian ulkopuolisista yrityksistä ja instituutioista. Uusien tuotteiden ja palveluiden lanseeraamisessa yrityksen brändiarvolla ja varsinkin luotettavuudella ja uskottavuudella on ollut suuri merkitys.

Uutistoimistojen strategioiden muutosta ei ole helppo toteuttaa, sillä tämä ei ole niiden omistajien (eli asiakasvälineiden) intresseissä. Niiden omien etujen mukaista on ennemmin pitää uutistoimistojen asema markkinoilla rajallisena kilpailuasetelman vuoksi (Jääskeläinen & Yanatma 2020). Jääskeläisen ja Yanatman (2020) mukaan kaikkien uutistoimistojen tulevaisuus on pitkällä tähtäimellä kiinni koko uutismedian tulevaisuudesta, joka näyttää hyvin epävarmalta.

Myös Suomessa STT on kamppailut 2000-luvulla uutistoimistojen yleisen ongelman kanssa: uutispalvelu ei ole ollut kannattavaa toimintaa. Talouden vakauttamiseksi STT on joutunut viime vuosina tekemään sopeutustoimia, jotka ovat näkyneet esimerkiksi työvoiman supistumisena. Vuonna 2018 Yle kirjoitti STT:n tilasta näin:

”STT on viime vuosina ollut tiukoilla ja yt-kierrokset ovat seuranneet toistaan. Yrityskauppa, jossa Sanoma Media Finland siirtyy Suomen Tietotomiston enemmistöosakkaaksi, otettiin STT:ssä helpottuneena vastaan. Uutistoimisto on ollut pitkään vaikeuksissa ja koko sen olemassaolo oli vaaka-
laudalla [...] Uutispalvelua lukuun ottamatta STT:n muut yksiköt, kuten Lehtikuva ja Viestintäpalvelut ovat kannattavia. Sanomalla on selkeä ta-
voite tehdä myös uutisista tuottoisaa toimintaa.” (Yle 2018.)

Vuonna 2019 näytti siltä, että STT olisi vihdoinkin kääntänyt tuloksensa plussan puolelle, vaikka edelliset vuodet olivatkin olleet reilusti alijäämäisiä. Kuitenkin viimeisimmän päivitetyn tuloksen eli vuoden 2020 tilikauden tuloksen mukaan STT jäi jälleen alijäämäiseksi. (Finder 2022.)

Monen muun uutistoimiston tavoin myös STT on joutunut laajentamaan toimintaansa paljon 2000-luvulla pysyäkseen taloudellisesti kannattavana ja vastatakseen asiakasmedioidensa kasvaviin odotuksiin. Esimerkiksi vuonna 2004 STT lanseerasi yrityksille ja julkisyhteisöille suunnatun mediaviestinnänpalvelun. STT tarjoaa yrityksille ja julkisyhtiöille esimerkiksi tiedottamiseen (tiedotejakeluun, kirjoittamiseen ja kouluttamiseen) ja suunnitteluun liittyviä palveluita (STT 2022). Vuonna 2010 STT osti Sanomalta kuvatoimiston Lehtikuvan ja laajensi toimialaansa koskemaan myös uutiskuvapalvelua ja uutisgraafikkapalvelua sekä viestinnän kuvapalvelua (STT 2021b; STT 2022).

Suomessa STT:n osakeyhtiön omistajuus on aina ollut kotimaisten journalististen medioiden käsissä. Tämän tutkielman kirjoittamisen hetkellä STT:n omistajuus jakautuu yhteensä 30 osakkeenomistajalle. Sanoma-konserni omistaa STT:stä leijonanosan, yli 75 prosenttia ja loput osakkeet jakautuivat muun massa Keskisuomalaisen, KSF Median, Kaakon Viestinnän, Yleisradion, HSS Median, I-Medioiden ja Hämeen Sanomien kesken. Omistajuudesta 6,54 prosenttia kuului yhtiön verkkosivujen mukaan ”muut” -kategoriaan. (STT 2021a.) Sanomasta tuli STT:n pääosakas vuonna 2018. Sitä ennen Sanoman osuus STT:stä oli 33 prosenttia. (Yle 2018.) Yleisradio luopui STT:n uutispalvelusta vuonna 2006, kun Yleen perustettiin oma uutistoimisto, mutta palasi vuonna 2017 omistaja-asiakkaaksi (Yle 2017). Ylen paluu STT:n asiakkaaksi oli seurausta kansanedustaja Arto Satosen työryhmän raportille, jonka mukaan Ylen tulisi olla yhteistyössä kaupallisen median, kuten STT:n kanssa (Yle 2018).

STT:n omistajuuden vaihtelu vuosien varrella osoittaa kuinka korkeassa aallokossa STT on joutunut kehittämään palveluitaan. Sanoman enemmistöomistajuuden on toivottu tuovan STT:n talouteen vakautta, mutta samalla mediakentällä on ilmaistu huoli siitä, että yhden osakkaan enemmistöomistajuus saattaa vaarantaa uutistoimiston itsenäisen päätöksenteon ja vähentävää kilpailua (Yle 2018).

3 JOURNALISMIN LIIKKUVAT RAJAT

Journalismista kuulee usein puhuttavan instituutiona tai kulttuurina. Voidaan ajatella, että journalismi on ytimeltään ehkäpä jotain näiden kahden välimaastoa (Kammer 2013). Journalismi on haastava käsite, koska sen rajoista käydään jatkuvaa keskustelua ja niitä määritellään uudelleen.

Journalismilla on erityinen tehtävä yhteiskunnassa ja sitä kuvaillaankin usein julkisena palveluna (Deuze 2004). Journalismi on tavallaan kuin sairaanhoitoa, jota kaupalliset toimijat tarjoavat maksua vastaan, mutta joka on niin elintärkeä osa yhteiskuntaa, että sen tulisi olla jokaisen saatavilla ja siksi sitä on myös velvollisuus tarjota ilmaiseksi valtion toimesta.

Ytimessään journalismiprofessio on aina ollut tiedon välittämistä, mutta kulloinkin valloillaan olevat, erityisesti tekniset kehityssuunnat ovat vaikuttaneet siihen, millaiseksi journalismi on milloinkin muovautunut. Tästä esimerkkeinä ovat tekniikan kehittyminen, kuten kirjapaino, teknillistyminen, digitalisaatio, dataistuminen ja robotisaatio, jotka ovat jokainen vaikuttaneet siihen, miten journalismia tehdään, esitetään, levitetään ja kulutetaan. Myös journalistien sisäinen ymmärrys työnkuvasta on muuttunut vuosien saatossa (Pöyhtäri ym. 2016).

Tietyllä tapaa uutistoimistoja voisi jopa kuvailla professionaalien journalismin prototyypeiksi, sillä alusta asti niillä on ollut hyvin selkeä, muista ammateista erottuva rooli, mitä toimittajat ovat suorittaneet. Tämä rooli on pysynyt vahvana myös silloinkin, kun muu journalistinen kenttä on ollut myllerryksessä. Edellisessä luvussa (2) kuvasin sitä, kuinka myös uutistoimistot ovat joutuneet sopeuttamaan toimintaansa ja ansaintalogiikkaansa, mutta niiden rooli ja toiminta uutisvälittäjänä ei ole tästä huolimatta kadonnut.

Journalismin kenttä on tietyllä tapaa jatkuvassa ristitulella, sillä demokratian vaalimisen ohella journalistinen sisältö on nyt myös kaupallinen kulutustuote. Julkisen palvelun periaatteiden, kuten Yleisradion lisäksi, journalismia ohjailevat myös yksityisten omistajien kaupalliset pyrkimykset. Kaupallisella puolella yrityksen on tehtävä voittoa, mutta

samalla työ on sovittava yhteen instituutioon sisällytettyjen yhteiskunnallisten tehtävien kanssa. (Koljonen 2013, 45.)

Ammatti-ideologian ja kaupallisten tavoitteiden välisen ristiriidan esimerkkinä toimii hyvin erään kaupallisen median työpaikkani yt-neuvotteluiden infotilaisuus, jossa käytiin läpi yhtiön taloudellista tilaa. Toimituksen päällikkö sanoi, että taloudellinen tilanne ei näytä hyvältä, ja että toimituksen riippumattomuus on sidoksissa taloudellisten vaatimusten täyttämiseen. Päällikön mukaan talous olisi saatava kannattavalle pohjalle, jotta vapaus toimituksessa säilyisi entisellään. Infossa ei käynyt selville, mitä tämä mahdollinen vapauden heikentyminen tarkoittaisi käytännössä tai millaiseen riippumattomuuteen mediassa palataan, mikäli taloudellinen tilanne paranee. Toimituksen päällikön lausunto oli sikäli ristiriitainen, sillä hän katsoi, ettei riippuvuus mediatalon talouden tavoitteista johda vastavuoroisuuteen tai vastapalveluksiin eli heikennä toimituksen riippumattomuutta. Journalismin ammatti-ideologiassa riippumattomuuteen suhtaudutaan kategorisemmin, eli sen ajatellaan rakentuvan kaikissa oloissa samalla tavoin: Journalismi joko on riippumatonta tai se ei ole. Toisin sanoen riippumattomuudesta ei tingitä edes poikkeustilanteissa, kuten vaikkapa yt-neuvottelujen aikana.

Tässä luvussa käsittelen sitä, millaisia vaikutuksia journalismin kaupallistumisella ja on ollut profession rajoihin ja rajakeskusteluun sekä millä tavoin tämä on näkynyt uutisvälityksessä.

3.1 Riippumattomuus työn perustana

Journalistista työtä ohjaavat vahva ammattietos, alan itsesääntelyelimet, kuten Suomessa Journalistin ohjeet, ja kansainväliset sekä kansalliset lait, kuten julkisuuslaki tai tekijänoikeuslaki Suomessa. Ammattietos nivoutuu vahvasti perinteisen journalismikäsityksen ympärille, jonka tärkeimpänä tehtävänä on demokratian vaaliminen vapaan lehdistön kautta. Perinteisellä journalismilla tarkoitetaan poliittisesti sitoutumatonta, neutraalia faktapohjaista raportointia, jossa toimittajan tehtävä on olla julkisen vallan vahtikoira, tiedon portinvartija ja arvioida mikä tieto on totuudenmukaista sekä julkisesti merkittävää. (Ruotsalainen 2016, 232.)

Perinteisen journalismin ideaali on joutunut joustamaan kiihtyvän kaupallistumisen aikana. Vaikka tämä muutos on vaikuttanut journalistiseen objektiivisuuden käsitykseen, ei se ole kuitenkaan laimentanut journalistisen median riippumattomuuden tavoittelua, vaikka sen rinnalle on noussut myös uusia moderneja arvoja, kuten kuluttajan palvelu ja journalismin päämäärien oikeutus suhteessa lukijoihin ja heidän luottamukseensa (kts. Heikkilä & ym. 2012, 20).

Riippumattomuus alan ulkopuolisista toimijoista ja ulkopuolisesta kontrollista on ollut aina professionaalien journalismin ytimessä. Ilman tätä riippumattomuutta, journalismi ei pystyisi puolustamaan rajojaan eikä perustelemaan erityistä asemaansa (Penttilä 2021, 37).

Journalismi-instituution sisällä on ainakin kahdenlaista riippumattomuutta. Journalismin suhde instituution ulkopuolisiin voimiin on toiminnan iso kehä, jota kutsutaan rakenteelliseksi tai ulkoiseksi autonomiaksi (Penttilä, 2021, 35–36). Sitä voidaan säädellä esimerkiksi itsesääntelyllä, kuten alan sisäisillä eettisillä ohjeilla, toimituksen omilla järjestyksillä ja lain voimalla (Karppinen & Moe 2016). Tämän isomman kehän sisällä on puolestaan yksilön autonomia, joka viittaa toimittajien omiin valintoihin ja liikkumatilaan journalismin kentällä ja omassa työssään (Penttilä, 2021, 35–36). Pauliina Penttilä (2021, 39) tiivistää yksilön autonomian toteamalla, että siinä yhdistyvät toimittajien yhteinen ammatillinen kulttuuri ja siihen sisältyvä potentiaalinen toimittajuus, missä toimittaja ei voi hylätä professiota ohjaavia sisäistettyjä sääntöjä, mutta hän voi haastaa ja koetella niitä.

Suomessa alan eettisessä ohjenuorassa Journalistin ohjeissa riippumattomuudesta lausutaan muun muassa seuraavasti:

”Tiedonvälityksen sisältöä koskevat ratkaisut on tehtävä journalistisin perustein. Tätä päätösvaltaa ei saa missään oloissa luovuttaa toimituksen ulkopuolisille. (...) Journalisti ei saa käyttää asemaansa väärin. Hänen ei pidä käsitellä aiheita, joihin liittyy henkilökohtaisen hyötymisen mahdollisuus eikä vaatia tai vastaanottaa etuja, jotka voivat vaarantaa riippumattomuuden tai ammattietiikan.” (JSN 2014.)

Uutistoimitusten ulkopuolisista yhteiskunnallisista voimista riippumaton journalismi alkoi kehittyä vähitellen vasta 1900-luvun mittaan, kun toimittamisesta tuli ammatti eli ala professoitui. Myös yliopistoissa journalismia alettiin opettaa erillään viestinnästä. (Carey 1965.) Ennen tätä, vielä 1800-luvulla toimittajat ja viestijät kuuluivat samaan ammattikuntaan – tiedonvälittäjiin. Tuolloin tiedonvälitys oli avoimesti puolueellista ja poliittista ilmaisua. (Carey 1965.)

Aluksi ajatus riippumattomuudesta nivoutui pitkälti objektiivisuuden ympärille. Erään näkemyksen mukaan perinteisen journalismin ytimessä olevasta objektiivisuudesta, jolla viitataan ensisijaisesti uutisten esitystapaan ja neutraaliuteen, tuli amerikkalaisen journalismin ”fetissi” kiihtyvän teollistumisen aikaan. Carey (1965) katsoi, että objektiivisuuden harjoittaminen alkoi mitä ilmeisemmin amerikkalaisista uutistoimistoista, jotka alkoivat tuottaa uutisia, jotka olivat sekä demokraattien että republikaanien hyväksyttävissä. Uutistoimistojen materiaalin piti olla joustavaa ja toisaalta tietyn standardin mukaista, jotta se sopi mahdollisimman monelle julkaisijalle (Boyd-Barrett 1980, 19).

Pohjimmiltaan objektiivisen ilmaisun alkuperä journalismissa oli siis kaupallisuudessa: journalistisen massamedian piti palvella poliittisesti eriäviä ja monenkirjavia yleisöjään ilman, että se vieraannuttaisi yhtäkään yleisön segmenttiä (Carey 1965). Lopulta objektiivisuudesta ja neutraaliudesta tuli hyvien journalistien tavaramerkki ja tarinan ”kaikkien puolien” kertomisesta journalismin standardi. Kyseinen journalismin eetos, institutionalisoitui hiljalleen 1890-luvusta alkaen, kun sitä alettiin opettaa amerikkalaisissa yliopistoissa journalismin käytäntönä ja myöhemmin myös muualla. (Carey 1965.)

Muiden länsimaiden tavoin perinteisen journalismin malli objektiivisesta, poliittisesti sitoutumattomasta, riippumattomasta raportoinnista alkoi juurtua Suomeen Yhdysvaltojen vanavedessä toisen maailmansodan jälkeen (Koljonen 2013). Vielä 1900-luvun alkupuolella Suomen mediakenttää hallitsi poliittisesti sitoutunut sanomalehdistö, jossa suurin osa ilmestyneistä lehdistä toimi jonkin puolueen tai eturyhmän äänenä. Median kaupallistumisen myötä taloudelliset arvot nousivat kuitenkin vahvasti journalismin keskiöön, ja lehdet erkanivat puolueesta riippumattomaksi kauppatavaraksi. (Koljonen 2013, 95–117.)

Journalismin objektiivisuuden tavoittelu riippumattomuuden ilmentymänä liittyy vahvasti aikaan, jota journalismin tutkimuksessa kuvataan usein *korkeana modernina*. Tuolloin journalismi ja sen toimijat muistuttivat eniten yhteiskunnallista ideaaliaan neljännestä valtionmahtina ja demokratian puolustajina. Journalistien tehtävänä oli peilata todellisuutta, eikä selittää tai luoda sitä. Artikkeleissa tosiasiat pyrittiin pitämään erillään arvoista. (Koljonen 2013, 63–69.) Objektiivisuus oli ennen kaikkea kantaa ottamattomuutta, jolla pysyteltiin etäällä sekä lähteistä että yleisöistä.

Teoksessaan *Kelluva kiinnostavuus* Heikkilä ym. (2012, 19–20) kirjoittavat objektiivisuuden tavoittelusta kriittisesti toteamalla, ettei ajatus objektiivisuudesta tarkoittanut alkujaankaan totuuden etsimistä, vaan kyse oli enemmän journalistisesta työtavasta ja välineestä, jossa objektiivisyys määrittyi suhteessa kussakin aiheessa yleisesti hyväksytyyn mielipiteeseen eli *kansalliseen konsensukseen*. Heikkilä ym. kirjoittavat, että objektiivisuuden idean mukaan journalismin valta oli vain sen lähteiden valtaa, eikä journalistiselle voinut säilyttää vastuuta siitä, miten se asioista raportoi (2012, 20). Tällainen objektiivisuuden tavoittelu sitoi Heikkilän ym. (2012, 20) mukaan toimittajat vakiintuneisiin instituutioihin, olettaen nämä ainoiksi vartenotettaviksi tietolähteiksi ja kavensi toimittajien mahdollisuuksia esittää omissa nimissään lähteistä riippumattoman harkinnan tuloksia uutisissa.

Korkean modernin ajanjakson katsotaan haalistuneen sekä korvautuneen osittain uusilla toimintatavoilla 1980-luvulta alkaen. Sen jälkeen seurasi *notkistuva* ja lopulta *notkean modernin* aika, jota edelleen elämme. Notkean modernin aika on haastanut monin tavoin reilu vuosisataa sitten kehittymään alkaneen perinteisen journalismin mallin.

1990-luvusta lähtien objektiivisuus-sanaa on häivytetty lehtien linjapapereista, ja luotettavuus on tullut sen tilalle. Ajatus luotettavasta journalismista avasi toimitukset näkemään journalismin aiempaa joustavampana ja laajempaan. Tämän muutoksen myötä journalismin päämäärät ja niiden oikeutus ovat määrittyneet suhteessa lukijoihin ja näiden sanomalehdistä tekemiin mielikuviin. Journalismia on alettu siis arvottaa yhä vahvemmin lukijoiden luottamuksen kautta, joka journalistisella mittareilla arvottuu esimerkiksi tilauksina. (Heikkilä & ym. 2012, 20.) Tiivistetysti voisi sanoa, että notkean

modernin aikana kansalaisten palvelusta on tullut kuluttajien palvelua, ja journalismista on tullut markkinakoneiston kaltaista sisällöntuotantoa, jossa vedotaan sekä järkeen että tunteisiin. Uutiset nähdään enää vain yhtenä mediasisältönä, eikä journalismi ole enää kahlittu pelkästään tiedonvälityksen eetokseen. (Koljonen 2013, 63–71.) Toimituksissa seurataan nyt yhä markkinaehtoisemmin yleisöjen tarpeita ja kiinnostuksia sen ohella, että toimituksissa mietitään, mikä on yleisöille tärkeää tietoa (Koljonen 2013, 55–56).

Muutokset journalismikäsitelyssä heijastuvat myös ammatti-identiteettiin. Kari Koljonen kuvailee journalistien ammatti-identiteetin muutosta korkean modernin ja notkean modernin aikakausilla seuraavasti:

”Aiemmin journalistit välittivät tietoa, valistivat kansaa, seurasivat eliittiä, jäljensivät mennyttä ja kunnioittivat ammattiyhteisön itsesääntelyä, kun taas nykyään he tuottavat erilaisia sisältöjä, palvelevat kuluttajia, haastavat vallanpitäjiä, ennakoivat tulevaa ja nojautuvat yksilölliseen, tilannekohtaiseen eettiseen puntarointiin.” (Koljonen 2013, 222).

Myös riippumattomuuden käsitys on muuttunut korkean ja notkean modernin aikana. Siinä missä korkean modernin aikana useimmille toimittajille journalismin riippumattomuus tarkoitti muodollista etäällä oloa, jotkut ymmärsivät tämän tiukemmin. Heille etäisyys politiikasta ja markkinoista oli riippumattomuuden ehdoton edellytys. Notkean modernin aikakaudella suhde ei ole enää niin yksiselitteisesti etäinen. Notkean modernin aikana riippumattomuudella on alettu viitata enemmän journalismin liikkumavapauteen ja itsenäiseen harkintaan.

Korkean modernin journalismin keskeiset esitystavat ja periaatteet tiivistyvät tietyllä tapaa uutistoimistoissa, jotka ovat aina pyrkineet neutraaliin tiedonvälitykseen. Kiinnostavaa on, että vaikka uutistoimistojen toimintaympäristö on muuttunut ja niiden asiakasmediat toimivat yhä enemmän notkean modernin periaatteen pohjalta, uutistoimistoissa notkistuminen tai muutokset eivät ole olleet kovinkaan suuria, päinvastoin, uutistoimistoissa korkean modernin journalismin toimintatavat ovat pysyneet aika lailla muuttumattomina uutisvälitystyön ytimessä.

3.1.1 Ansaintalogiikan muutos

Usein journalismin alalla kuulee haikeaa muistelua journalismin kulta-ajalle, jolloin varsinkin sanomalehtijournalismi nautti valtavista mainostajien sille ohjaamista tulovirroista. Tällä ajanjaksolla viitataan korkean modernin aikaan, jolloin suomalainen sanomalehtijournalismi eli taloudellisesti poikkeuksellisen hyvää aikaa. Sanomalehtien tilausten huippu oli saavutettu kuitenkin 1980-luvun puoliväliin mennessä. 1980-luvun lopussa sanomalehtien kokonaislevikki putosi jopa neljänneksellä (Koljonen 2013, 55). 2000-luvulla pudotus journalistisen median taloudessa on jatkanut edelleen jyrkkänä. Viimeisen vuosikymmenen aikana sanomalehtien kokonaislevikki on laskenut 30 prosenttia. (Hellman 2021). Toisaalta lehtien taloudellinen kannattavuus on parantunut samaan aikaan.

Notkean modernin aikakaudella journalismin perimmäiseksi arvoksi on pelkistynyt taloudellinen menestys, joka aiemmin oli vain yksi näkökulma journalismin suorituksen arviointiin (Koljonen 2013, 45). Journalismi on *tavaroitunut*. Se on tuote, joka valmistetaan, kaupataan ja kulutetaan. Tämä on johtanut siihen, että markkinatalouden intressit painavat tehdyissä ratkaisuisa entistä enemmän ja eettiset tavoitteet ja yhteiskunnan järjestys entistä vähemmän. (Koljonen 2013, 45; Kammer 2013.)

Markkinavetoisuus on vaikuttanut osaltaan journalismin ja mainonnan rajojen hämärty-misenä (Koljonen 2013, 46). Kari Koljonen kuvasi häilyviä rajoja vuonna 2013 seuraavasti:

”Mediassa esitellään yhä herkemmin erilaisia tuotteita ja palveluita siten, että yleisön on vaikea erottaa, milloin on kyse journalismista ja milloin mainonnasta. Ylipäänsä promootion logiikka on linkitetty niin vahvasti esimerkiksi palvelu- ja populaarijournalismiin, että julkaisun ainoaksi motiiviksi näyttää usein jäävän myynninedistäminen.” (Koljonen 2013.)

Yhtäältä, koska journalismi ei ole enää pelkästään perinteisen journalismikäsitteen mukaista, on journalismin hahmottamisesta ja käsitteellistämisestä tullut haastavaa myös yleisöjen näkökulmasta. Toisaalta myös yhä useammin yritysten ja organisaatioiden viestintä imitoi journalismia.

Selviytyäkseen 2000-luvun mediamarkkinoilla, journalismissa on omaksuttu uusia kaupallisen yhteistyön muotoja. Näistä yksi esimerkki on natiivimainokset, eli journalismin kaltaiset mainosartikkelit, joita eri mediayhtiöiden markkinointitiimit tuottavat, ja jotka upotetaan journalistiselle alustalle, kuten verkkosivuille varsinaisen journalismin sekaan. (Leppänen 2017.) Vuonna 2015 journalistien itsesääntelyelin Julkisen sanan neuvosto julkaisi lausuman (JSN 2015), jossa muistutettiin, että tiedotusvälineiden on selkeästi erotettava ilmoitukset ja toimituksellinen aineisto toisistaan ja torjuttava piilomainonta. Julkisen Sanan neuvoston mukaan (JSN 2015) kyseisen ohjekohdan tulkinnessa oli lausuman ajankohtana esiintynyt horjuntaa, kun mediassa oli ryhdytty käyttämään kaupallisesta aineistosta ilmaisia ja termejä, jotka eivät avautuneet riittävän selkeästi. Neuvosto totesi, että ”tällainen epä johdonmukainen käytäntö voi horjuttaa yleisön luotamusta viestimiin” (JSN 2015).

Jotta journalismi säilyy uskottavana toimijana, on sen erottauduttava mainonnasta, viestinnästä ja viihteestä (Koljonen 2013, 51–54). Mutta kuten aiemmin olen esittänyt, nykyisen kehityssuunnan myötä journalismin rajaaminen muusta joukkoviestinnästä on käynyt aiempaa haastavammaksi. Yhä useammin journalistisissa sisällöissä sekoittuvat järki ja tunteet ja populaarikulttuuri sekä kovat uutiset (Koljonen 2013, 53).

Yritysten tuotekehityksen tavoin, myös journalismista on tullut markkinataloudessa innovaatiovetoisempaa. Tämä tarkoittaa sitä, että toimituksissa mietitään koko ajan uusia tapoja esittää journalismia mielenkiintoisesti ja koukuttaa lukijoita sisällön pariin. Markkinavetoisessa yhteiskunnassa journalismin elinvoimaisuus vaatii siis yhtäältä journalismilta monimuotoista sisältöä, jonka rajat ovat häilyviä muun median sisällöntuotannon kanssa, mutta samalla tämän paradoksaalisesti pelätään heikentävän journalismin uskottavuutta ja asemaa.

Mainostuloihin tukeutuvan uutismedian problematiikka on herättänyt kuitenkin myös vastainnovaatioita, kuten suomalaisten Rapportin ja Long Playn kaltaisia uutisyhtiöitä, joiden rahoitus perustuu journalistin tai journalistisen jutun rahoittamiseen suoraan yleisölähtöisesti. Vastineeksi yleisön rahalle yritykset lupaavat laadukkaampaa

journalismia. Esimerkiksi Long Playn tapauksessa sana laatu on yhdistetty analyyttiseen, hitaaseen ja huolelliseen työskentelyyn.

3.1.2 Koventunut kilpailu

Digitalisaation myötä ihmiset kuluttavat aikaansa erilaisissa mediaympäristöissä muun muassa jatkuvasti mukana kulkevien mobiililaitteiden kautta. Mediasisältöihin on mahdollista olla kytköksissä vuorokauden ympäri lähes missä päin maailmaa tahansa ja uutis- ja muut mediat nivoutuvat yhä vahvemmin ihmisten intiimiin yksityiselämään. Tämän takia myös journalismin tempo on muuttunut. Kun aiemmin journalismi keskittyi tekemään seuraavan päivän lehteä, nyt journalismin keskiössä on reaaliaikainen julkaisu ja kehittyvien tapahtumien seuranta.

Digitalisaation myötä journalismi joutuu kilpailemaan yhä vahvemmin huomiosta mediaympäristössä. Kaupallisissa markkinoilla journalistiset mediayritykset kilpailevat yleisöistä sekä tarjotun informaation määrässä että julkaisujen nopeudessa. Enää ei riitä, että ihmisille kerrotaan, mitä tapahtui, vaan pyritään olemaan paikan päällä, kun tapahtuu ja ennustetaan, mitä voisi tapahtua seuraavaksi.

Myös kilpailu mainosmarkkinoilla on koventunut, minkä takia yleisöjen huomion saaminen on toimituksille elintärkeää. Uutismediat eivät käy *huomiokilpailua* vain toisia uutismedioita vastaan, vaan journalismin on kilpailtava elintilastaan myös erilaisten muiden digitalisoituneiden vapaa-ajan käytön tapojen ja ajan kanssa. Uusia kilpailijoita ovat esimerkiksi erilaiset sosiaalisen median alustat ja suoratoistopalvelut.

Tällä hetkellä elämme aikaa, jolloin kokonaisen yrityksen voi perustaa ja pyörittää sitä kannettavan tietokoneen avulla omalta kotisohvalta käsin. Digitalisaatio on vaikuttanut vahvasti myös informaation leviämisen nopeuttajana ja tuonut erilaisia väyliä organisaatioille, yrityksille ja poliittisille vallankäyttäjille ilmaista mielipiteitään. Journalismi ei olekaan enää ainut tapa välittää tietoa. Tämän seurauksena myös erilaisten toimijoiden pyrkimykset ja tavat hallita omaa julkisuuttaan ovat monipuolistuneet ja ammattimaisesti. Digitalisoituneen maailman viestinnällisen huomiokilpailun voittaakseen,

organisaatiot ovat myös palkanneet yhä enemmän työntekijöitä viestintätehtäviin, ja yhteistyö viestintä- ja markkinointitoimistojen kanssa on lisääntynyt (Koljonen 2013, 50).

Kovan kilpailuasetelman ja sitä myötä syntyvän nopeusvaatimuksen vuoksi journalismia on alettu kuvata lapio- ja liukuhihnatyöksi. Tälle ilmiölle uutistoimistotkaan eivät ole pysyneet pysymään immuuneina, kuten luvussa 1 esitin. Tutkijat ovatkin ilmaisseet huolensa siitä, että journalistinen sisältö perustuu hyvin usein pr-materiaaliin, ja että kasvaneet nopeusvaatimukset vaarantavat journalismin laadun lisäksi journalistien työhyvinvoinnin. (Koljonen 2013, 57; Jackson 2016; Juntunen 2011; Davies 2008.)

Sitä, miten journalismin tempon kiihtyminen on vaikuttanut uutisprosessiin, käsittelen seuraavassa luvussa.

4 VARTIJAT TIEDON PORTEILLA

Olen kuvannut edellä sitä, miten journalismin elinympäristö eli mediaympäristö, tekemisen tavat ja tempo ovat muuttuneet. Seuraavaksi käyn läpi sitä, millä tavoin uutisten valinta muodostuu journalistisessa prosessissa, ja miten se on muuttunut edellä selitetyn kehityksen seurauksena 2000-luvun aikana.

Valinnalla (selection) on keskeinen rooli journalismissa, koska toimittajat voivat käsitellä vain pienen osan siitä kaikesta tiedosta, mitä on saatavilla. Jaettavan tiedon määrään ovat aina vaikuttaneet myös materiaaliset ja tekniset asiat, kuten se kuinka paljon sanomalehdessä on tilaa tai kuinka paljon TV-uutisissa on ruutuaikaa käytettävissä. Valintaprosessin aloittaminen täysin puhtaalta pöydältä päivästä toiseen olisi toimituksille epäkäytännöllistä. Tämän vuoksi journalistisesta valinnasta on muodostunut rutinoitunut prosessi, jonka avulla tietomäärä on hallittavissa ja toimitus tuottaa määrällisesti saman verran journalistista sisältöä päivittäin. (Gans 198, 78.)

Journalismin tutkimuksessa journalistisen valinnan prosessia kuvataan usein *portinvartijuuden* kautta: journalisti on vartija portilla, jolle tieto saapuu. Sitten portinvartijana toimiva journalisti joko päästää tiedon läpi tai estää sen läpipääsyn. Ytimeltään portinvartijuuden teoria selittää sitä prosessia, jossa jokin asia nostetaan joukkoviestimissä esille ja toista ei. (Shoemaker & Vos 2009.)

Portille tuleva materiaali on *informaatiota* (Shoemaker & Vos 2009, 6). Se on uutisen raaka-ainetta, joka muokataan toimituksessa uutiseksi tai muuksi journalistiseksi esitykseksi. Informaatio voi puolestaan sisältää *informaatiotukiaisia*. Tällä voidaan tarkoitaa laajasi tiedotteita, mainoksia tai jopa tiedotustilaisuuksia, mutta ytimeltään informaatiotukiainen on toimituksille annettua tietoa, jota niiden on halvempaa käyttää kuin hankkia sama tieto itse. (Gandy 1982.) Erilaisten informaatiotukiaisten käyttäminen helpottaa siis toimitusten työtä, se ”säästää” toimitusta tiedonhankinnan tai tiedon tarkistamisen vaivalta ja vähentää tarvetta perustella informaation merkittävyyttä toimitusorganisaatiossa tai nopeuttaa informaation muokkaamista valmiiksi uutiseksi.

Yhteiskuntatieteilijä Oscar Gandy (1982, 61) muistuttaa, että informaatiotukiaiset sisältävät erilaisia yrityksiä ohjailla muiden käytöstä vaikuttamalla siihen tietoon, joka on relevanttia käytöksen, kuten päätöksenteon kannalta. Esimerkiksi viestintätoimistojen materiaali, asiantuntijan neuvot ja jopa tieteelliset tutkimukset voivat olla kaikki vaikustarkoituksiin käytettyjä informaatiotukiaisen muotoja (Gandy 1982, 90).

Uutismediat vastaanottavat päivittäin lukuisia informaatioaineiksia, joiden tarkoituksena on tuoda informaation lähteen viesti yleiseen huomioon. Journalismi on todettu tehokkaaksi väyläksi vaikuttaa ihmisten mielipiteisiin ja tuoda asioita julkiseen keskusteluun uskottavuutensa takia. Lähteille on paljon edullisempaa vaikuttaa yleiseen mielipiteeseen journalismin kautta kuin yrittää muokata kansan mielipidettä muuta kautta (Gandy 1982, 13–14.) Tähän perustuu myös informaatiotukiaisten jakaminen informaation sisällä. Yleensä informaatiotukiaisen voima on lähteelle sitä suurempi, mitä paremmin lähteet osaavat piilottaa oman agendansa tai promootionsa annetun informaation sisälle. Parhaiten se onnistuu, kun media käyttää tietoa ilman lähteen nimeämistä, sillä silloin tieto esitetään objektiivisena faktana. (Gandy 1982, 14.)

Shoemakerin ja Vosin mukaan (2009) portinvartijana journalistin päätöksenteko on verrattavissa ostopäätöksen tekoon: portinvartija päättää ”ostaa”, jonkun informaation. Kuten ostoksia tehdessä, päätös edellyttää harkintaa – journalismin tapauksessa ammatillista harkintaa. Portinvartijateorioissa kuvataan paljon sitä, miten sekä edessä että sen toisella puolella on voimia, jotka vaikuttavat portinvartijuuteen ja vartijan päätöksentekoon.

Portinvartijuuden teorioiden kautta on kuvattu sekä journalismi-instituution toimintaa että yksittäisen toimittajan päätöksentekoa ja valintaprosessia.

Varsinkin varhaisessa vaiheessa portinvartijuuden teorit näkivät prosessista syntyvän uutismateriaalin yksittäisen ihmisen toiminnan seurauksena ja pyrkivät ymmärtämään tätä toimintaa, portinvartijahenkilön taustoja sekä persoonaa (Gandy 1982, 9–10; Shoemaker & Vos 2009, 17–19). Esimerkiksi 1950-luvulla David Manning Whiten tutkimus osoitti, että sanomalehden toimitussihteerillä oli paljon henkilökohtaista valtaa sen

suhteen, mitä lehteen painettiin ja mitä uutistoimistojen materiaaleja lehdessä hyödynnettiin. Whiten tutkimuksen mukaan yleisö sai kuulla asioista, joita toimittaja oman ammatillisen harkintansa perusteella piti tosina. (Gandy 1982, 10; Shoemaker & Vos 2009, 15–18.)

Portinvartijan yksilöllisen vallan laajuudesta on jonkin verran kiistelty, mutta jo pitkään tutkimuksessa on painotettu sitä, että portinvartijuus kytkeytyy osaksi toimitustyön rutiineja ja toimituksen kulttuuria. Varhaista esimerkkiä tästä edustaa Walter Gieberin (1965) tutkimus, jossa tämä kävi läpi 16 lehden uutistoimistoista otetun materiaalin ja totesi, että tekniset asiat, kuten kuinka paljon lehdessä on tilaa ja kuinka paljon materiaalia on tarjolla, vaikuttivat enemmän siihen, mitä materiaaleista käytettiin kuin editoivan toimittajan henkilökohtaiset mielipiteet ja valinnat. (Shoemaker & Vos 2009, 17–18.) 2000-luvulla muun muassa Juntusen (2011), Daviesin (2008) ja Mannisen (2019) tutkimukset ovat puoltaneet ajatusta toimituskulttuurista portinvartijuuden ohjaavana voimana. Heidän mukaansa toimituksen rutiinit ja erityisesti organisaation taloudelliset tavoitteet vaikuttavat portinvartijuuteen ja toimittajan mahdollisuuksiin tehdä työtään (Davies 2008; Juntunen 2011; Manninen 2019).

Digitalisaation myötä tieto leviää monin eri tavoin journalistisen sisällön lisäksi, eli informaatiota on saatavilla valtava määrä erilaisista kanavista. Se on aiheuttanut paljon keskustelua siitä onko journalisteilla enää asemaa portinvartijoina. Toisaalta tutkimuksissa esiintyy yhä sellaisiakin näkemyksiä, joiden mukaan portinvartijuuden malli elää vahvana myös internetin alustoilla (Shoemaker & Vos 2009.)

Vaikka sosiaalisen median alustat ovat saaneet yhä suuremman jalansijan ihmisten median käytön kanavina, ne eivät ole missään vaiheessa täysin syrjäyttäneet journalistista mediaa tiedonlähteenä, vaan ennemminkin nämä kaksi elävät toisiinsa nivoutuneina (Couldry 2010). Nick Couldry (2010) huomauttaa osuvasti, että journalistista mediaa keskeisenä yhteiskunnallisena toimijana määrittelevät kehykset eivät vain yhtäkkiä katoa, vaikka digitalisaatio muovaa median kulutusta. Yhtäältä voidaan argumentoida portinvartijuuden merkityksen jopa kasvaneen digitaalisuuden myötä, sillä vaikka internet on lisännyt julkisuuteen tulevan informaation määrää, se ei ole voinut taata samanlaista

huomiota kaikille informaatioyönteille. Toisaalta on myös nähtävissä, että uutisdeskit ovat menettäneet osan asemastaan ensisijaisina portinvartijoina erilaisille verkon kuraattoreille (Villi & Noguera 2017).

Vaikka 2020-luvulla journalistinen koneisto ei ole ehkä enää ainut tapa saada agendansa julkisuuteen, voidaan kuitenkin sanoa, että journalistinen julkisuus, kaikesta problematiikastaan huolimatta, katsotaan edelleen edulliseksi ja uskottavuutensa kannalta kannattavaksi väyläksi näkyä julkisessa keskustelussa ja vaikuttaa siihen. Tämä tarve ohjaa yhä informaatiota journalistien porteille ja portinvartijan käsittelyyn.

4.1 Portinvartijuuden prosessi

Portinvartijaprosessi alkaa tapahtumasta, jossa informaatiota lähetetään vartijan portille. Tästä seuraa ammatillinen harkinta, jossa vartija pohtii, mitä hän tekee informaation kanssa. Portille tuleva informaatio ei ole aina mikään siltä istumalta julkaistava tai sivuutettava pr-tiedote, vaan se voi olla esimerkiksi fyysinen tapahtuma, jonka taltioimisesta tai jonne journalistin lähettämisestä portinvartija päättää. Näin ollen portinvartijuus ja esimerkiksi pr-materiaalin editointikäytännöt eivät ole yksi ja sama asia, vaan editointikäytännöt voivat olla osa portinvartijuuden prosessia.

Uutistoimituksissa voi olla useita eri tärkeystason portinvartijoita, mutta kaikki toimittajat tekevät portinvartijuuteen liittyviä päätöksiä. Yksinkertaistettuna portinvartijan harkinta sisältää vähintään kolme vaihetta (Shoemaker ja Vos 2009): Aiheen arviointi, tiedon relevanssin koetteleminen, julkaisupäätöksen tekeminen. Portinvartijan prosessiin voi kuulua myös mahdollisten riskien ja hyötyjen arviointia. Portinvartijan päätökset eivät synny missään tyhjiössä irrallaan ympäröivästä maailmasta, vaan valinnat ovat monin tavoin kytköksissä sekä ammatilliseen kulttuuriin että ympäristöön.

Portinvartijat heijastavat oman kulttuurinsa ideologiaa, normeja ja arvoja ja tekevät näiden pohjalta päätöksiä. Portinvartijuus ei ole irrallinen ajastaan, vaan muuttuu ajan mukana. Kulloinkin voimassa oleva sosiaalinen järjestys muokkaa median toimintaa ja vaikuttaa siten portinvartijan päätöksiin (Shoemaker & Vos 2009, 105). Näin ollen uutismedia peilaa kulloinkin vallitsevaa yhteiskuntafilosofiaa.

Myös valtionjohto voi vaikuttaa portinvartijan päätöksentekoon esimerkiksi yrittämällä säädellä tai päättää, mitä tietoa se tahtoo julkisuuteen, mitä asioita toimituksille kerrotaan ja miten niistä asioista kerrotaan (Shoemaker & Vos 2009). Suomessa valtion hallinnon suorat yritykset vaikuttaa siihen, mitä media saa tai ei saa julkaista ovat harvinaisia. Välillisen vaikuttamisen merkitystä on vaikeampaa arvioida, mutta ei sellaisen mahdollisuutta voi kieltääkään. Kotimaisista valtion hallinnon vaikutusyrityksistä yksi viime vuosien räikeimpiä esimerkkejä on Juha Sipilän Yle-gate vuodelta 2016. Yle-gatessa oli kysymys tapauksesta, jossa Suomen silloinen keskustan pääministeri Juha Sipilä suuttui Ylelle hänen sukulaistensa sidonnaisuutta kaivosyhtiö Terrafameen käsittelevästä artikkelista ja lähetti Ylen silloiselle päätoimittajalle Atte Jääskeläiselle ja jutun toimittajalle lukuisia painostavia sähköposteja, minkä takia Ylen johto teki lopulta päätöksen, että Sipilää koskevaa uutisointia rajoitetaan (MTV 2017).

Mykkäsen ja Kuutin (2020) tutkimuksen mukaan 2020-luvulla tiedotteet ovat hieman yllättäen yksittäisinä vaikuttamisen aineistoina edelleen käytetyin kanava journalistien tavoittamiseksi ja niiden määrä on jopa kasvanut suomalaistoimituksissa. Tutkimuksessa selvitettiin poliittiseen päätöksentekoon vaikuttamaan pyrkivää mediaviestintää. Tuloksien mukaan tiedotteiden laatu on parantunut vuosien aikana ja nykyään toimitukseen tulevat tiedotteet ovat jo lähes ”valmiita uutisia”. Erilaisten tutkimusten, selvitysten ja raporttien käyttö tiedotteiden yhteydessä on myös todella yleistä (Mykkänen & Kuutti 2020).

Toimitukseen lähetetyt tiedotteet ovat niin sanottu virallinen reitti vaikuttamiselle. Portinvartijoihin pyritään kuitenkin vaikuttamaan paljon myös erilaisten epävirallisten kanavien kautta. Mykkäsen ja Kuutin (2020) tutkimuksen mukaan osaa sosiaalisessa mediassa aktiivisesti toimivista toimittajista lähestyttiin säännöllisesti sosiaalisessa mediassa kuten Twitterissä ja tämän tyylisen toiminnan sanottiin olevan kasvussa. Toimittajien mukaan juttuaiheita pyritään tarjoamaan lisäksi kasvotusten. Viestintätoimistojen konsultit kertoivat tutkijoille puolestaan luovansa suhdeverkostoja toimittajien kanssa, joiden kautta vaikuttamista tehdään. (Mykkänen & Kuutti 2020.)

Journalismin ideaalin mukainen sisällön neutraalius rakentuu portinvartijan päätöksentekoon vaikuttavien journalististen prosessien ja rutiinien kautta. Hektisessä työympäristössä rutiinit auttavat organisaatiota pitämään yllä työn rakennetta, saavuttamaan tietyt tavoitteet minä tahansa päivänä ja suunnittelemaan työn tekoa tulevaisuudessa (Shoemaker & Vos 2009, 56). Rutiinit luovat lisäksi kustannustehokkuutta, jolloin eri työntekijät toimivat ja tuottavat samalla tavalla ja mitalla sisältöä.

Monet toimituksen rutiineista kiinnittyvät uutiskriteereihin, jotka vaikuttavat portinvartijan päätöksiin (Shoemaker & Vos 2009, 53). Uutiskriteerit ovat erilaisia indikaattoreita, joiden avulla toimitukset arvioivat tiedon merkityksellisyyttä. Ne ovat harvoin mikään valmiiksi tulostettu lista toimituksen seinällä, vaan enemmän osa kirjoittamattomia ja sisäistettyjä sääntöjä siitä, minkälaista informaatiota arvostetaan ja halutaan, ja ne toimivat yleensä suhteessa toisiin samanaikaisesti tarjolla oleviin uutisaiheisiin tai samasta aiheesta aiemmin julkaistuihin uutisiin. Uutiskriteerit eivät ole ikuisesti samoja, vaan voivat muuttua ajan ja paikan mukaan. Pohjimmiltaan uutiskriteerit pohjautuvat ainakin osittain oletukseen siitä, mitä yleisöt haluavat uutisilta (Shoemaker & Vos 2009, 53).

Portinvartijan oletus siitä, mitä yleisöt tahtovat, on itse asiassa hyvin tärkeä osa päätöksentekoa. Tämä johtuu siitä, että markkinayhteiskunnassa media, joka houkuttelee eniten yleisöä tuotteensa pariin, menestyy taloudellisesti parhaiten. (Shoemaker & Vos 2009, 79–80.) Vielä 1980-luvun alussa vallitsi ajatus, että juttu on kiinnostava yleisöille, kun se on journalistin mielestä kiinnostava (Gans 1979, 155–156). Nykyään artikkeleita kirjoitetaan paljon kohdennetummin erilaisille yleisöille ja yleisöjen toiveiden ajattelemisen on usein jo sisäänrakennettu portinvartijan harkintaan. Yleisöistä kerätyn informaation (datan) avulla toimitukset pystyvät analysoimaan melko tarkastikin, mistä yleisöt haluavat lukea (Shoemaker & Vos 2009, 7). Nykyään kaikki se, minkä yleisöt kokevat mielenkiintoiseksi, mihin he reagoivat ja mitä he jakavat, vaikuttaa siihen, mitä journalistin portista päästetään läpi. Tällaisella toiminnallaan yleisöjen voidaan katsoa toimivan ikään kuin toisena portinvartijana. (Shoemaker & Vos 2009, 125–129.)

Julkisen palvelun medioiden ja markkinavetoisen journalismin portinvartijuuden prosesseilla on jonkin verran eroja niiden erilaisen taloudellisen toimintalogiikan takia.

Markkinavetoisen journalismin on seurattava julkista palvelua herkemmin yleisöjensä mieltymyksiä, sillä tuottoa tekevissä organisaatioissa portinvartijuus on osa kokonaisprosessia, jolla pyritään maksimoimaan tulot. (Shoemaker & Vosin 2009.) Shoemakerin ja Vosin (2009, 66) mukaan markkinavetoinen media suosiikin tämän takia julkista palvelua herkemmin viihteellistä ja yksityiselämästä kertovaa sisältöä.

Koska mainostajat ja yleisöt ovat molemmat kaupallisen median tulonlähteitä. Samoin kuin yleisöillä, myös mainostajilla voi olla vaikutusta kaupallisen median portinvartijan päätöksiin. Mainostajilla on useita erilaisia suoria ja epäsuoria vallankäytön tapoja, jotka saattavat vaikuttaa portinvartijan ratkaisuihin. Yksi esimerkki on mainosten vetäminen pois kyseisestä mediasta, jos median sisältö ei tyydytä. (Shoemaker & Vos 2009, 80–82.) Kaupallisen median tavoin uutistoimistot ovat myös tietynlaisessa riippuvuussuhteessa asiakkaisiinsa eli asiakasmedioihin. Asiakkaiden tarpeet ja toiveet vaikuttavat osaltaan siihen, millaista sisältöä uutistoimistot tuottavat.

Erilaisille alustoille julkaistava ja suodatettava tieto vaatii ainakin osittain erityyppistä harkintaa, kun erilaisia asioita on otettava huomioon. Tästä hyvänä esimerkkinä on vaikkapa tv-uutinen, joka vaatii osakseen kuvallista ilmaisuja, mutta lehdessä ja lehden verkkosivuilla uutinen voidaan kertoa tarvittaessa ilman kuvaa. Nick Davies tuo mielestäni hyvin esiin sen, kuinka paljon uutisen kuvallisuus voi vaikuttaa julkaisupäätökseen hyvin tärkeidenkin uutisaiheiden kohdalla. Davies käyttää esimerkkinä satojen kadonneiden lasten luetteloa, joista vain kahden pikkutyön katoaminen nousee valtakunnallisiin uutisotsikoihin, koska näiden tyttöjen kohdalla kuvat olivat saatavilla ja ne olivat teknisesti hyvälaatuisia.

Digitalisaation myötä journalistiseen portinvartijuuteen on tullut uusia muotoja. Yksi selkein esimerkki tästä on saatavilla olevan yleisödatan määrän ja analytiikan käytön lisääntyminen. Internet on lisäksi vaikuttanut portinvartijuuteen vartijan harkintaprosessin nopeuttajana.

4.2 Churnalismia kansalle

Yksi 2000-luvun portinvartijuuden merkkiteoksia, Nick Daviesin Flat Earth News osoittaa, että niin sanotut ”littanan maan uutiset” ovat lisääntyneet journalismissa. Tällä Davies tarkoittaa, että toimitukset julkaisevat paljon sellaisia uutisia, jotka ovat portinvartijan arvion mukaan mitä luultavammin totta, koska lähde vaikuttaa portinvartijasta uskottavalta. (Davies 2008.)

Davies (2008) esittää, että 2000-luvulla journalismin portinvartijuus on muuttunut journalismista *churnalismiksi*. Sana churn on englantia ja tarkoittaa suomeksi kirnuamista ja loppuosa sanasta muodostuu englanninkielisestä sanasta journalism eli journalismi. Churnalismi kuvaa journalistisen materiaalin kierrätyskulttuuria, jossa uutismedian sisältötuotanto nojautuu vahvasti toisten medioiden uutistyyöhön, uutistoimistojen materiaaleihin, jotka itsekin kärsivät churnalismien oireista, ja viestijöiden informaatiotukiaisiin (Davies 2008).

Churnalismien taustalla on kaupallisuuden edellyttämä tuottavuuden maksimointi; uutisia on tuotettava halvemmalla, jotta uutistuotteesta saadaan parempi voitto (Davies 2008). Halvempi uutistuotanto tarkoittaa, että samalla työajalla ja työvoimalla on saatava enemmän sisältöä aikaiseksi. Vuonna 2008 tehdyn tutkimuksen mukaan sama määrä journalisteja tuotti jo kolme kertaa enemmän uutisia kuin 20 vuotta sitten. Aikapaineen vuoksi toimittajat olivat yhä riippuvaisempia lähes valmiista uutismateriaalista (”ready made” news) ja tuottivat yhä vähemmän itsenäisen tiedonhaun kautta hankittuja uutisia. (Lewis & ym. 2008; Davies 2008, 63.)

Kun otetaan huomioon uutistoimitusten heikentynyt taloudellinen tilanne ja lukuisat toimittajien irtisanomiset viime vuosien aikana, voidaan sanoa, että kiire uutistuotannossa on vain pahentunut entisestään ja aiempaa vähemmällä työmäärällä on saatava entistä enemmän aikaan (kts. Nikunen 2011). Hyvänä esimerkkinä tästä on muun muassa Sanoma konsernin Pirkanmaalle ja Satakuntaan keskittyvät yt-neuvottelut keväällä 2021. Neuvotteluiden pohjalta 12 työntekijää irtisanottiin ja kolme siirtyi ennenaikaiselle eläkkeelle sekä organisaatiomuutosten takia useiden paikallislehtien

ilmestymispäiviä vähennettiin. Työnantajan viesti neuvottelutuloksesta kuitenkin oli julkisuudessa sellainen, että ”yhteistyöllä nostamme yhä enemmän esiin paikallisesti merkittäviä ilmiöitä, yrityksiä ja ihmisiä – kaikki entistä suuremmalle määrälle paikallisia lukijoita”. (Aamulehti 2021.)

Daviesin (2008) mukaan churnalismien aikakaudella portinvartijan toimintaohjeina voisi olla: Aika on rahaa, joten tee halvempia juttuja. Tämä tarkoittaa, että kannattaa valita turvallisia faktoja, kuten viranomaislähteitä. Jos epäilet lähteen tiedon todenperäisyyttä, merkitse selvästi lähteeltä tulevaksi tiedoksi. Valitse turvallisia ideoita, jotka eivät herätä negatiivista reaktioita. Julkaise aina tarinan molemmat puolet välttyäksesi ongelmilta. Jos jokin nousee muissa medioissa esille, julkaise se omalla alustalla, vaikka uutinen ei olisi kovinkaan merkittävä. (Davies 2008, 114–151.)

Daviesin (2008) mukaan churnalismille on tyypillistä, että viranomaislähteisiin luotetaan lähes sokeasti, koska toimituksilla ei ole aikaa tarkastaa niiden faktoja tai ajatellaan, ettei sitä tarvitse tehdä. Pelkona onkin, että viranomaisten viestintämateriaalin tietojen tarkistamatta jättäminen johtaa lopulta siihen, että oikeuslaitosta, kaupunkien hallintoa ja valtion hallintoa aletaan valvoa median toimesta aiempaa vähemmän. (Davies 2008, 79.) Huomionarvoista on, että argumentti viranomaislähteiden kritiikittömästä käytöstä ei ole mikään 2000-luvun tuore ilmiö. Esimerkiksi Herbert Gans (1979, 147) kuvaili jo 1970-luvun lopulla ja Oscar Gandy 1980-luvulla (1982) kuinka suuri osa uutisista syntyi hallinnollisten lähteiden kautta, sillä byrokraattien viestintämateriaalin uskottiin herkemmin pitävän paikkaansa. Gansin (1979) ja Gandyn (1982) mukaan luotettaviksi koettujen viranomaislähteiden käyttö rutiinilähteinä oli taloudellista, sillä faktantarkistukseen tarvinnut irrottaa niin paljon aikaa jo tuolloin hektiseksi koetussa mediaympäristössä. 2000-luvulla journalismin tempon kiihtyessä entisestään, vastaava toiminta on saanut vain yhä maanisempia muotoja, ja toimitukset ovat alkaneet suosia enenevässä määrin sellaista lähdemateriaalia, jonka editoimiseen ei tarvitse käyttää paljoa aikaa (Davies 2008).

Davies (2008, 87) muistuttaa, että vaikka viestintämateriaalin viesti olisi totuudenmukainen ja jopa kertomisen arvoinen, on se silti aina luotu vaikuttamistarkoitusta varten

ja siksi siihen tulisi suhtautua aina kriittisesti. Myös Shoemaker ja Vos (2009, 85) huomauttavat, että vaikka journalistit harkitsevat, mitä informaatiota käytetään, lähteiden omat agendat vaikuttavat aina siihen, minkä viestin he haluavat journalisteille välittää.

Shoemakerin ja Vosin (2009, 87) mukaan journalistit sanovat suhtautuvansa lähtökohdaisesti epäilevästi viestintätoimistojen tarjoamaan materiaaliin. Tästä huolimatta 2010-luvulla laskettiin, että 44 prosenttia journalistisesta sisällöstä nojasi pr-materiaaliin. Vuonna 2008 tehty tutkimus taas totesi, että yleisesti Englannin laatujournalismina pidetyt printtimediat hyödynsivät joko kokonaan tai suurelta osin pr-materiaalia tai uutistoimistojen materiaalia jopa 60 prosentissa artikkeleissaan. Televisiossa ja radiossa tällaisen materiaalin osuus oli kolmannes sisällöstä. (Lewis & ym. 2008.)

Viestintämateriaalin käyttöä journalismin lähteenä on tutkittu myös Suomessa. Laura Juntusen vuonna 2011 tekemästä tutkimusraportista käy ilmi, että 2010-luvun alussa yli kolmannes Suomen suurimpien uutisvälineiden julkaisemasta uutistuotannosta sisälsi jollain tavoin ulkopuolisen tuottamaa pr-materiaalia. Lisäksi lähes kolmannes uutisista pohjasi uutistoimistoaineistoon ja keskimäärin joka viides juttu oli lainattu toiselta tiedotusvälineeltä. (Juntunen 2011, 54.) Juntusen tutkimus kohdistui maan suurimpiin uutisvälineisiin, koska niillä oli olettavasti parhaat resurssit itsenäiseen uutistuotantoon. Välineitä olivat uutistoimisto STT, Helsingin Sanomat, Yle, MTV3 ja Nelonen sekä Iltalehti ja Iltasanomat. Tutkimusmateriaaliin kuuluivat niin painetut lehdet kuin verkkouutisetkin ja kaikki televisiokanavien uutislähetkset. (Juntunen 2011.)

Juntunen nostaa tutkimuksessaan esiin, ettei erilaisten lähteiden kopiointi poikkeuksetta kerro journalistisen prosessin heikkoudesta, vaan markkinointi- ja viestintäkoneiston merkittävä osuus uutislähteenä voi kertoa myös siitä, että yhteiskunnan eri toimijat ovat tehostaneet tiedotustaan. Hänen mukaansa materiaalin rutiininomaisen uudelleenmuotoilun sanatarkan kopioinnin sijaan voidaan lisäksi ajatella olevan turhaa työtä ja journalistin hukkaan heitettyä aikaa. (Juntunen 2011.) Vaikka Juntusen argumenteissa on perää, ongelma on edelleen siinä, että rutiinilähteiden ääni mediassa kuuluu vahvimpana. Myös Davies on nostanut esiin, että churnalismilla on tapana heijastaa

yhteiskunnan vahvinta ryhmää, jolloin vähemmistöjen ongelmat eivät välttämättä saa niin paljon painoarvoa (Davies 2008, 114).

Uutisten lähteitä tutkiessa on esimerkiksi huomattu, että yritysmaailma onnistuu saamaan agendansa julkisuuteen jopa kolme kertaa paremmin kuin esimerkiksi kansalais- tai hyväntekeväisyysjärjestöt. Merkittävää tuloksessa on se, että usein edellä mainitut tahot toimivat eri teemojen vastakkaisilla puolilla. Näin on esimerkiksi aiheissa, kuten vienti, työntekijän oikeudet ja ilmasto. Jos vastakkaiset näkemykset eivät poliittisissa asioissa tule edustetuiksi samalla tavalla mediassa, se tarkoittaa myös poliittista epätasapainoa. (Lewis & ym. 2008.)

Tätä pro gradu työtä kirjoittaessani yllätyin hieman siitä, että uutistoimistojen materiaalin käyttöä toimituksissa rinnastettiin tutkimuksissa usein pr-materiaalin käyttöön ja näitä taas toimituksen itse tuottaman uutismateriaalin määrään (kts. Lewis & ym. 2008; Davies 2008; Shoemaker & Vos 2009; Juntunen 2011). Mielestäni vertailuasetelma on ongelmallinen sen takia, että uutistoimiston materiaali on lähtökohtaisesti koostettu journalistisen harkinnan mukaisesti, eikä se ole suoraa markkinointia tai poliittiseen päätöksentekoon vaikuttamista varten. Toisaalta tutkimuksen mukaan (Lewis & ym. 2008; Davies 2008) viestintä- ja markkinointimateriaalin on todettu löytävän tiensä uutisiin usein juuri uutistoimistojen materiaalin kautta.

Suomessa asiakasmedioiden toimittajien suhtautumista STT:n tuottamaan sisältöön on tutkittu muutama otteeseen 2000-luvun aikana. Asenteita on tutkittu edellisen kerran vuonna 2004. Vaikka tutkimuksista on aikaa, antavat tulokset mielestäni osviittaa, millaisena uutistoimiston merkitys Suomessa koetaan. Tutkimuksessa STT:n merkitys nähtiin vähintään merkittävänä kaikissa tutkimuksessa mukana olleissa journalistissa väli-neissä (Suikkanen 2004, 11.) Tärkeintä STT:n aineisto oli yleisjohdolle, jotka suunnittelevat tulevia julkaisuja sekä päivän toimituslistaa. Myös urheilu-, talous- ja ulkomaantoimittajat kokivat STT:n materiaalin merkitykselliseksi. (Suikkanen 2004.) Organisaationa STT:tä luonnehdittiin tutkimuksen vastauksissa luotettavaksi, nopeaksi ja aiheiltaan kattavaksi palveluksi (Suikkanen 2004, 11). STT:n lähdekäytännöt saivat jonkin verran kritiikkiä osakseen, sillä runsas kolmannes vastaajista koki virallisten lähteiden aseman

korostuvan liikaa STT:n uutisoinnissa. Epäselväksi jäi, millaista omaa uutistuotantoa STT:ltä olisi kaivattu. (Suikkanen 2004, 29.)

Myös oman journalistisen työkokemukseni mukaan Suomessa STT:hen suhtaudutaan toimituksissa ikään kuin yhtenä toimituksen osana tai tiiminä. Itse en edes muista, koska olisin itse epäillyt STT:n julkaiseman tiedon todenperäisyyttä tai lähtenyt itse varmistamaan tietoa. Olen monesti ollut julkaisemassa STT:ltä ulkomaan uutisia, joiden kohdalla oma tietotaitoni ei edes riittäisi arvioimaan tiedon faktapohjaa. STT:n tavoin kokemukseni pohjalta myös kansainvälisiin uutistoimistoihin, erityisesti Reutersiin suhtaudutaan toimituksissa hyvin luottavaisesti.

4.3 Portinvartijuus verkkojournalismissa

Davies kirjoitti vuonna 2008, että churnalishmin maanisin muoto on uutiskilvassa, jossa nopeus ratkaisee. Journalismin verkkotuotannossa uutiskilpailu on kaikista pahinta ja siksi sen portinvartijuus vaatii erikoistarkastelua.

Heikkilä ym. (2012) ovat jäsenelleet eroa journalismin ideaalin ja arjen toiminnan välillä erottelemalla toimitusten prosessit *päämääräsääntöihin* ja *toimintasääntöihin*. Päämääräsäännöt asettuvat hierarkiassa toimintasääntöjen yläpuolelle. Ne ylittävät yksittäiset työtehtävät ja antavat journalismin toiminnalle yleisemmän merkityksen tai olemuksen. Päämääräsäännöt sisältävät perinteisen journalismikäsityksen ideaalin kriittisyydestä, neutraaliudesta ja vallan vahtimisesta. Toimintasäännöt ovat puolestaan asioita, jotka määrittävät yksittäisen jutun tai portinvartijan valintojen yhteydessä tapahtuvaa harkintaa arjen keskellä. Niiden kohdalla ratkaisut liittyvät suuremmin siihen, miten käsillä olevasta aiheesta tehdään uutinen. Toimintasäännöt ovat usein kirjoittamattomia ja joustavia. Niiden mukaan toimituksessa sisäistetyistä ohjeista tai odotuksista voidaan poiketa, mikäli se tuntuu toimituksessa perustellulta. (Heikkilä & ym. 2012, 13–14.)

Idealisesti journalismin ja toimitusten päämääräsääntöjen tulisi ohjata toimintasääntöjä, mutta käytännössä tässä ajassa näin ei välttämättä tapahdu, kuten tässäkin luvussa tuodaan esille (kts. Juntunen 2021; Manninen 2019). Heikkilän ym. (2012, 53) mukaan

journalismin kehitykselle on tyypillistä, että uudet ilmiöt rakentuvat ensin toimintasäännöiksi arkiseen työhön ja vakiintuvat päämääräsäännöiksi vasta kun toimituksilla syntyy tarve oikeuttaa kyseistä toimintaa periaatteellisella tasolla. Tätä kappaletta kirjoittaessa minulla heräsi tunne, että monet verkkotoimittajan työtä problematisoivista toimintasäännöistä ovat tosiasiasa vakiintuneet osaksi toimintaa ja tavaksi kirjoittaa uutisia, mutta sitä ei haluta myöntää ääneen ja toiminta määritellään edelleen jotenkin ”väliaikaiseksi”.

Nykyään miltei kaikki toimittajat tekevät verkkojournalismia osana työtään ja suuressa osassa toimituksia on sisäistetty ”verkko ensin” mentaliteetti. Sen mukaan uutinen kirjoitetaan aina ensin verkkoalustalle ennen kuin sitä muokataan sanomalehden mittoihin ja palstatilaan sopivaksi. Verkossa uutiselle ei ole käytännössä merkkimääräistä rajaa, sillä internetissä sivu venyy tekstin mukana, eli mukautuu sisällön mukaan. Verkkotekstiä tuotetaan sanomalehtien lisäksi myös radioiden tai tv-kanavien toimituksissa, sillä sisältö halutaan mahdollisimman moneen kanavaan yleisömäärän maksimoimiseksi.

Edellä mainittujen seikkojen vuoksi tuntuu hivenen vanhanaikaiselta puhua erikseen verkkotoimittajista, mutta portinvartijuuden kontekstissa verkkojournalismista puhuttaessa on mielestäni perusteltua erottaa pääsääntöisen verkkotoimittaja ja verkkoonkin journalismia julkaiseva toimittaja toisistaan.

Tänä päivänä jokaisessa Suomen suurimmissa medioissa on niin sanottu verkkodeski, jonka työntekijät keskittyvät pääsääntöisesti verkkosisällön kuratoimiseen ja tuottamiseen. Usein nämä työntekijät saattavat myös vastata median verkkosivujen ja sovelluksen ulkoasusta sekä artikkeleiden julkaisusta ja niiden jaosta sosiaalisen median kanaville. Samalla kun toimittajat jakavat ja julkaisevat, he kirjoittavat uutisia ja seuraavat mitä muualla verkkomaailmassa tapahtuu ja mitä siellä julkaistaan. Verkkotoimittajan ydintehtävä onkin useimmiten reagoida johonkin akuuttia reagointia vaativaan uutistilanteeseen ja saada tieto nopeasti ulos. Edellä kuvatusta tehtäväkirjosta huolimatta verkkotoimittajuus ja sen painotukset voivat vaihdella eri toimituksissa. Verkkodeskissä työskentely voi olla toimittajan pysyvä työnkuva, mutta se voi myös olla esimerkiksi osa

toimituksen työkiertoa, jossa tietty tiimi toimittajia vaihtaa työnkuvaansa tietyn ennalta määrätyn ajan välein (Manninen 2019, 27).

Suomessa pelkästään verkkotoimittajiksi identifioituvia toimittajia on melko vähän. World of Journalism Studyn vuonna 2016 julkaistun selvityksen mukaan vain 3,8 prosenttia suomalaistoimittajista ilmoitti työskentelevänsä perinteisen median verkkodes-
kissä ja 0,5 prosenttia yksinomaan verkkojournalismiin keskittyvissä medioissa. Tutki-
mukseen vastasi noin 3500 toimittajaa, jotka edustivat selvityksen mukaan arviolta
puolta ammattikuntaa. (Väliverronen ym. 2016.) Uskoakseni verkkotoimittajaksi identi-
fioituvien toimittajien määrä on ehkä hitusen kasvanut vuoden 2016 tilastoista, mutta
uutta vastaavaa tilastoa ei ole vielä tehty tämän gradun kirjoittamisen aikana.

Tutkiessaan 2000-luvun alun journalistista mediaa, Davies (2008) uskoi itse asiassa in-
ternetin työväliseenä jokseenkin lieventävän churnalismiin synnyttämiä, portinvartijuu-
teen liittyviä ongelmia. Kuitenkin todellisuudessa 2010- ja 2020-luvuilla internet on tuo-
nut vain lisähaasteita ja kiihdyttänyt churnalismia entisestään. Siinä missä toimitukset
ovat edelleen hyvin riippuvaisia toimituksen ulkopuolisesta materiaalista, sosiaalisen
median alustojen ja dataan perustuvan uutistuotannon vaikutus journalistisiin sisältöi-
hin on tällä hetkellä niitäkin suurempi huolenaihe. (Johnston & Forde 2017.)

Kun churnalismia tutkitaan tässä ajassa, on sitä käsiteltävä koko digitaalisen uutissyklin
kautta.

”Internet mahdollistaa uutiskannibalismia, jossa journalismi salakavalasti
ravitsee itseään ja nielee kilpailijat. Journalismi kuluttaa ja oksentaa mate-
riaalin takaisin. Selvennettynä journalismi kierrättää ja sekä kontekstuali-
soi että käyttää materiaalia uudelleen (recycles, recontextualises, repur-
poses).” (Johnston & Forde 2017.)

Juntusen vuonna 2011 tekemän tutkimuksen raportista käy ilmi, että mediataloilla on
taipumus käyttää helposti jutuiksi muokattavaa valmismateriaalia sellaisenaan erityi-
sesti verkon julkaisualustalla (Juntunen 2011, 54). Samoilla linjoilla on myös vuonna
2020 päättyneen tutkimushankkeen tulokset, missä tutkittiin poliittiseen päätöksente-
koon vaikuttamaan pyrkivää journalisteihin kohdistuvaa mediaviestintää. Tutkimuksen

mukaan poliittiset agendat pääsevät muuta toimitusta helpommin läpi erityisesti verkko uutisissa. Tämä johtuu journalistien isosta työmäärästä ja kiireestä sekä lobbareiden ammattimaistuneesta ja lisääntyneestä vaikuttamisesta. (Mykkänen & Kuutti 2020.)

Tutkimushanke osoitti, että toimituksissa ei ajatella lobbausta ja sen tapoja aktiivisesti eikä sen tunnistamiseen ole olemassa ajanmukaisia työmenetelmiä tai kirjattuja ohjeistuksia. Nykykäytännöt lobbaamisen tunnistamisessa perustuvat vain toimittajien omaan, työkokemuksen mukaan harjaantuneeseen arvioon. Nuoret toimittajat ovat tässä siksi heikoimmilla. (Mykkänen & Kuutti 2020.) Tutkimushankkeessa sivuttiin myös sitä, että erikoistuneiden journalistien vähentyessä, ja yleisjournalistisuuden lisääntyessä, toimittajilla on entistä heikommat taidot havaita vaikutusyrityksiä. (Mykkänen & Kuutti 2020.)

Myös Ville Manninen nostaa esiin puutteita verkkojournalismin portinvartijuudessa. Manninen tutki verkkotoimittajien lähteiden käyttöä vuonna 2019. Mannisen tutkimusaineistossa yli puolessa jutuista tiedot olivat varmistamattomia, suuri osa juttujen tiedoista oli kopioitu jo aiemmin julkaistuista jutuista, ja toimittajat yrittivät vain harvoin tavoittaa useampaa kuin yhtä lähdettä. Tutkimuksen mukaan nuoret suomalaisaikuiset odottavat verkkojournalismita neutraaliutta, puolueettomuutta, tarkkuutta, vastuullisuutta, kattavuutta ja helppotajuisuutta, mutta todellisuudessa verkkotoimittajien lähdekäytännöt ovat suureksi osaksi näiden odotusten vastaisia. (Manninen 2019.) Odotukset ja todellisuus kohtasivat vain lähteiden valinnassa, sillä tutkimusmateriaalin jutuissa käytettiin yleensä uskottaviksi arvioituja lähteitä. (Manninen 2019.) Mannisen mukaan valtavirtainen suomalainen verkkojournalismi on vaarallisessa tilanteessa, koska jos yleisöt havaitsevat puutteelliset käytännöt, luottamus voi romahtaa. Hän toteaa, että toimittajien on vaikea vaatia yleisöiltään luottamusta, mikäli sitä ei tulla kunioittamaan. (Manninen 2019.)

Verkkotoimittajien päivittäin käsittelemän informaation määrä on muita toimittajia suurempi tai ainakin aihepiiriltään monipuolisempi. Muun työn ohessa toimitukseen tulevasta materiaalista on suodatettava nopeasti julki saatava uutisellinen sisältö ja sellainen sisältö, jonka voi käsitellä myöhemmin. Juntusen tutkimuksen mukaan toimituksiin

tulvii erilaisia tiedotteita päivittäin kymmenittäin tai jopa sadoittain toimituksen koosta riippuen. Tutkimuksessa arvioitiin, että enimmillään noin 20 prosenttia toimitukseen tulevista tiedotteista päättyy uutiseksi asti. Prosenttiosuus kuulostaa melko pieneltä ja myös Juntunen pohtii tutkimuksessaan, että lähettäisivätkö eri organisaatiot yhtä innokkaasti tiedotteitaan toimituksiin, jos niiden läpi saaminen olisi yhtä toivotonta puuhaa, kuin journalistit itse antavat usein ymmärtää. (Juntunen 2011, 21.)

Churnalismi ja erityisesti tiedotteiden helpompi läpipääsy porteista näkyy eniten verkkotoimittajan työssä, sillä verkkosivuille ja sovelluksiin halutaan alati päivittyvää uutisvirtaa, mutta henkilöstöresurssit uutisten tuottamiseksi ovat usein vajavaiset (Juntunen 2011). Tutkimuksen mukaan verkkotoimittajat käyvät myös harvoin toimituksen ulkopuolella juttukeikoilla, minkä vuoksi verkkotoimitus on sisällöntuotannon suhteen joko oman uutiskoneistonsa muiden osien tai ulkopuolisten tuottaman materiaalin varassa (Juntunen 2011, 25–26).

Ville Mannisen (2019) tutkimuksen mukaan valitessaan uutisten lähteitä, verkkotoimittajat perustavat päätöksensä yleensä suppeaan joukkoon tunnustettuja järkeilytapoja. Kuitenkin vain osa tutkimusmateriaalina olleesta toimittajien julkaisemasta materiaalista nojasi näihin järkeilytapoihin. Toisin sanoen, verkkotoimittajat käyttävät myös lähteitä, joihin he eivät luota tai joiden luotettavuutta he epäilevät. (Manninen 2019, 63.)

Mannisen tutkimuksessa nopean toiminnan ytimessä olevien verkkotoimittajien järkeilytavat vastaavat hyvin pitkälti Daviesin hahmottelemaa churnalismia ohjenuoraa sekä sivuuttavat samaa kritiikkiä, mitä Gans (1979) ja Gandy (1982) esittivät journalismin rutiinilähteiden käytöstä jo 1970- ja 1980-luvuilla.

Mannisen (2019, 41–43) mukaan verkkotoimittajien järkeilytapoja olivat:

- Toimittajat luottavat yleisesti luotettaviksi koettuihin lähteisiin, kuten poliisiin.
- Toimittajat hyödyntävät kustannustehokkaita lähteitä, eli haastattelevat sellaisia lähteitä, joiden kohdalla tiedetään, että haastattelu saadaan helposti.

- Verkkotoimittajat tuntuvat pakoilevan vastuuta lähteistään, kun he siteeraavat toista mediaa tai poliitikkoja. Tällöin vastuu totuudesta laitetaan lähteen itsensä harteille.
- Lähteitä arvioidaan myös kilpailijoiden kautta. Eli mikäli muut mediat käyttävät lähdeä, sen on oltava luotettava. Tämä liittyi yleensä siihen, että joko itse lähde koettiin luotettavaksi tai informaatio itsessään oli hyvin uskottavaa.
- Lähteitä arvioidaan myös sen perusteella, ettei journalisti näe syytä sille, miksi lähde valehtelisi antamastaan informaatiosta. Usein luottamuksen tunne lähteesseen syntyy siitä, että lähde pystyy kertomaan asiastaan hyvin avoimesti.

Gaye Tuchman (1978) esitti jo 1970-luvulla ajatuksen siitä, että aikapaineiden vuoksi toimittajat siirsivät vastuuta totuudesta haastateltaville. Tuchmanin (1978, 95–97) mukaan toimittajien oli helppo loitontaa itsensä aiheesta ja vastuusta lainausmerkkien avulla. Vuonna 2011 Juntunen toi tutkimuksessaan esiin saman ongelman:

”Yleinen ajattelutapa alalla on, että jos juttu on lähteytetty asianmukaisesti, moraalisen vastuun esitettyjen väittämien oikeellisuudesta kantaa niiden alkuperäinen esittäjä – huolimatta siitä, että juridisesti ja ammatteettisesti vastuu tiedoista kuuluu aina niiden julkaisijalle. Riskinä onkin, että uutiskulttuurissa, jossa sisällöt rakentuvat toistuvilla lainauksilla, vastuu – tai vähintäänkin vastuun kokemus – katoaa.” (Juntunen 2011, 52.)

Olen itse toiminut journalistisella työurallani useamman maakuntamedian verkkodeskissä. Huomioni työstä ovat pitkälti samanlaiset, mitä tässä on tutkimusten perusteella esitetty (Juntunen 2011; Manninen 2019). Haluaisin kuitenkin tuoda vielä ilmi sen, että eri toimituksilla on kokemukseni mukaan erilaiset ohjeistukset lähteiden merkitsemiseen ja tiedotteiden editointiin. Eräässä työpaikassani jokaisesta tiedotteesta piti soittaa puhelu, jossa varmistettiin tiedotteen lähettäjä ja samalla saatiin merkittävä uutinen lehden omaksi sisällöksi, koska sitä varten oli tehty ”omaa uutishankintaa”. Eräässä toisessa maakuntalehdessä kokemukseni oli toisenlainen, ja tiedotteita julkaistiin paljon lehdessä ja sen verkkosivuilla vain siteeraamalla tiedotetta. Myös tällöin kuitenkin tiedotetta editoivan toimittajan nimi julkaistiin artikkelin kirjoittajana.

Koska portinvartijuuden prosessi vaihtelee eri journalistisissa medioissa, ei ole ihme, että myös viestijöiden puolella ei ole selvää, millä säännöillä tätä peliä pelataan. Tästä hyvä esimerkki on JSN:n Kymen Sanomille toukokuussa 2020 antama langettava päätös matkailuaiheisesta jutusta, joka oli kopioitu tiedotteesta otsikkoa myöten, mutta ilman lähdettä. JSN:n mukaan artikkelissa olisi pitänyt ainakin mainita lähde. (JSN 2020.)

Mielenkiintoiseksi tapauksen tekee se, että Kymen Sanomien artikkelista tehty kantelu tuli tiedotteen tekijältä, joka oli ammattikorkeakoulun viestintäyöntekijä. Kantelijan mukaan lehti julkaisi hänen laatimansa tiedotteen muuttamatta sanaakaan, ja toimittaja oli kuitannut jutun omalla nimellään omaksi tekstikseen. Kantelijan mielestä tämä oli plagiointia ja siten hyvän journalistisen tavan vastaista. (JSN 2020.) Päätoimittaja vastasi kanteluun toteamalla, että kyse oli vapaasti käyttöön tarkoitettusta lehdistötiedotteesta ja toimittajan on voitava luottaa siihen, että lehdistötiedotteita voi tarvittaessa vapaasti hyödyntää uutistyössä, eikä niiden käyttämisen ehdoista tarvitse tiedottavan tahon kanssa erikseen keskustella. Päätoimittajan mukaan lehdessä lähes poikkeuksetta jokainen uutinen signeerataan ja se on käytäntö riippumatta jutun pituudesta tai siitä, onko uutisen taustalla ollut lehdistötiedote vai onko kyseessä itse löydetty ja ensimmäisenä skrupattu uutinen. (JSN 2020.)

5 TUTKIMUSKYSYMYS JA AINEISTO

Olen pyrkinyt edellä (lukuissa 2, 3 ja 4) kuvaamaan sitä, kuinka digitalisaatio on muuttanut uutistoimistojen sekä niiden asiakasmedioiden välistä suhdetta, toimintatapoja ja toimintaympäristöä. Tämä on heijastunut konkreettisesti siihen, miten uutistoimistot toimivat portinvartijoina ja millä tavoin ne pitävät yllä omaa riippumattomuuttaan. Pro gradu tutkielmani tutkimusasetelma pohjautuu siihen käsitykseen, että journalismin kiihtyneellä tempolla on vaikutusta portinvartijuuteen, siihen käytettävävään aikaan ja metodeihin.

2000-luvun mittaan on esitetty arvioita siitä, että nykyisessä toimituskulttuurissa uutisten raakamateriaalia tuottavilla tahoilla, kuten yritysten ja organisaatioiden viestintäammattilaisilla olisi entistä vahvempi ote journalistisesta sisällöntuotannosta (Davies 2008; Juntunen 2011; Manninen 2019). Tarkastelen tässä tutkielmassa sitä, miltä portinvartijan toiminta näyttää uutistoimiston sisällä nopean verkkojournalismin kaltaisessa työvuorossa, ja miten toimittajat itse kuvaavat omaa työtään ja arvioivat sen riippumattomuutta. Lähestyn tutkielmassa portinvartijuutta hahmottamalla ja ymmärtämällä, mistä informaationaiksista päivän uutiset syntyvät ja rakentuvat, sekä miten informaation uutisarvoisuutta arvioidaan ja arvotetaan.

Tutkielmaa motivoi oma kiinnostukseni uutisten syntymistä kohtaan. Omien kokemusteni mukaan varsinkin toimitusten verkkodeskeissä uutiskynnys vaihtelee informaation määrästä riippuen päivän ja jopa kellonajan mukaan. Kulloinkin vuorossa olevalla verkko-toimittajalla on ainakin näennäisesti paljon valtaa sen suhteen, mitä julkisuudessa käsitellään. Ennakkokäsitysteni ja kokemusteni mukaan hektisessä arjessa toimittajilla on toisaalta hyvin vähän resursseja tai jopa osaamista faktan tarkistamiseen tai tiedon arvioimiseen. Ennakkokäsitystäni ei tule ottaa tutkielmaa ohjaavana tai siihen vaikuttavana tekijänä, vaan enemmänkin tutkimuksen aloitteena toimineena mielenkiintoisena havaintona.

Valitsin tutkielmani tutkimuskohteeksi Suomen Tietotoimiston eli STT:n kotimaan uutisosaston pikavuoron. Pikavuoro on toimituksen itsensä antama nimitys työvuorolle.

Nimen taustoja en sen tarkemmin kysellyt, mutta oletan, että nimitys tulee työn luonteesta, missä tarkoituksena on reagoida nopeasti tilanteisiin ja tuottaa uutissähkeitä tärkeimmistä ajankohtaisista aiheista. Pikavuoro eroaa STT:n tavallisesta uutisvuorosta (jota toimituksessa nimitetään rep-vuoroksi) siten, että tarkoituksena on tuottaa useampia juttuja eikä perehtyä syvemmin esimerkiksi yhteen aiheeseen. Pikavuorossa on mielestäni paljon yhtäläisyyksiä maakuntalehtien verkkodeskien työskentelytapojen kanssa. Pikavuoron toimintaa, tutkimuskohteeni valintaa ja rajausta avaam tarkemmin luvussa 5.1.

Empiiristä analyysiani ohjaa kysymys: *Miten portinvartijuus ja riippumattomuus rakentuvat STT:n kotimaan uutisosaston pikavuoroissa?*

Lähestyin tutkimusongelmaani *triangulaation* avulla sekä analyysissä että menetelmien osalta. *Menetelmätriangulaatiolle* tyypillisesti keräsin tutkimusaineistoani usealla eri tiedonhankintatavalla ja vertailin eri tavoin kerättyjä aineistoja keskenään ristiin. (Kvali-MOTV 2021a.) Tutkimuksen aineisto kerättiin toimitusetnografisin menetelmin eli toimituksen työtä havainnoimalla ja toimittajien sekä esihenkilön haastatteluilla.

Toimitusetnografia valikoitui tutkimukseni menetelmäksi, koska koin havainnoinnin antavan tutkijana minulle paremman ymmärryksen siitä mitä työssä oikeasti tehdään, kuin että olisin muotoillut asiasta lomakekyselyn tai haastatellut toimittajien heidän työnsä ulkopuolella. Havainnoinnin etu ventattuna muihin tiedonhankinnan tapoihin oli myös sen reaaliaikaisuudessa. Tutkijana minulla oli mahdollisuus kuulla mitä toimittaja kulloinkin ajatteli siinä hetkessä, kun hän esimerkiksi teki uutisvalintaa tai arvioi tietoa. Kerrom lisää tutkimusasetelmastani järjestymisestä ja aineiston keruusta luvussa 5.2.

5.1 Tutkimuskohde: STT:n pikavuoro

Tutkimukseni kohteena oli Suomen Tietotoimiston eli STT:n toimitus. STT oli mielekäs tutkimuskohde, sillä STT:n toimittajat käsittelevät verrattain paljon erilaista toimitukseen sisään tulevaa informaatioainesta työssään ja tämä oli tutkimukselleni hedelmällistä aineistoa. Informaatioaineksella tarkoitan erilaisia uutissyötteitä kuten esimerkiksi tiedotteita ja muuta materiaalia, jota toimittajat kohtaavat eri kanavien kautta. STT

toimii eräänlaisena ennakkosuodattimena monelle muissa välineissä julkaistavalle uutiselle ja siksi sen toimituksella ja alkupäässä toimittajilla on paljon valtaa sen suhteen, miltä uutispäivä näyttää ja sitä kautta laajemmin, mikä nousee Suomessa journalismin kautta julkisuuteen.

STT:n tutkiminen on perusteltua myös siksi, että tukkukauppiaan roolissa uutistoimistojen kautta uutiset leviävät laajalle yleisölle ja kuten teoriaosassa esittelemäni tutkimukset ovat osoittaneet (Lewis & ym. 2008; Juntunen 2011), uutistoimistojen materiaalia ei juuri tarkasteta asiakastoimituksissa ennen materiaalin julkaisua. Tämä on erityisesti journalismin luotettavuuden tarkastelun kannalta kiinnostavaa ja tarkoittaa, että uutistoimistoilla on merkittävä rooli journalismin uskottavuuden rakentajina ja siksi niiden uutisten luotettavuutta ja riippumattomuutta on tärkeää tarkastella.

Rajasin tutkimusta koskemaan STT:n kotimaan uutisosaston pikavuoron toimintaa. Siinä missä kotimaan uutisten toimittaja tekee keskimäärin yhden pidemmän artikkelin yhden tai kahden päivän aikana, tahkoaa kotimaan uutisten pikavuorolainen yleensä huomattavasti useamman jutun päivässä. Lisäksi pikavuorolainen työympäristöön kuuluvat aikapaine, uutiskilpailu sekä laaja aihevalikoima, josta uutisia kirjoitetaan.

STT:llä 24h-toimitukseen kuuluva kotimaan uutisten pikavuoro vastaa toiminnaltaan pitkälti maakuntalehtien verkkodeskiä eli työ on sisällöltään verkkotoimittajan työtä, jossa keskitytään nopean ja tiiviin sisällön tuottamiseen akuuttia reagointia vaativista asioista. Kuten edellä tuotiin esille, tutkimusten mukaan suurin huoli journalismin luotettavuuden heikkenemisestä kohdistuu verkkojournalismiin ja sen portinvartijarooliin. Siksi halusin tutkia tätä osaa toimittajan työstä lähemmin ja erityisesti uutistoimiston toimituksen näkökulmasta.

Pikavuorossa toimittajan työtila on yleensä liikkumaton. Toimittaja on sidottu työpisteeseensä ja tietokoneeseensa ja hänen työympäristönsä ja lähteensä ovat pitkälti internetissä. Pikavuorolaisen tehtävänä on seurata lukuisia eri informaatiokanavia ja niiden uutissyötteitä ja poimia sieltä oleellimmat ja kiinnostavimmat uutiset. Toimittaja joutuu

tekemään työssään paljon valintoja ja toimimaan kirjaimellisesti suodattimena tiedolle. Tämä oli tutkimukseni kannalta kiinnostavaa ja oleellinen lähtökohta.

5.1.1 Suomen uutistukkuri

Tutkielmani kirjoittamisen hetkellä STT:n uutispalvelu on laajasti käytössä suomalaisessa mediakentässä. STT:n verkkosivuilla uutistoimiston toiminnan laajuutta kuvaillaan näin: ”aineistomme tekstin tai kuvan muodossa tavoittaa kaikki suomalaiset merkittävimmät mediat. Kuka tahansa on sitä kautta meidän asiakkaamme” (STT 2021c).

STT:n päätoimitus sijaitsee Helsingissä. Yrityksellä on myös toimittajia esimerkiksi Australiassa tekemässä yöpäivystysvuoroja. (STT 2021b; STT2021c.) Gradun kirjoittamisen hetkellä, STT:ssä työskenteli kaikkiaan noin 100 henkeä journalismin, kuvajournalismin, kuvatuotannon, grafiikan ja media- ja viestintäalan työtehtävien parissa (STT 2021b).

STT:n varsinainen uutisorganisaatio jakautuu kolmeen osastoon: 24h-toimitukseen, jossa käsitellään kotimaan ja ulkomaan uutisia vuorokauden ympäri, urheiluun ja erikoistoimittajien E-toimitukseen. Uutispäälliköt koordinoivat näitä osastoja vastaten työnjohdosta ja suunnittelusta. Lehtikuvan kuvatoimitus toimii omana kokonaisuutenaan, mutta tekee tiivistä yhteistyötä STT:n uutisostojen kanssa. (päätoimittaja Minna Holopainen, haastattelu 14.4.2021.)

STT:n uutispalvelu koostuu monesta eri tuotteesta. Kuukausimaksullisille asiakkaille STT tarjoaa syötteen eli ”fiidin”, johon päivittyy uutisia sitä mukaan, kun niitä tehdään. Tämän lisäksi STT tarjoaa oman tekstisisältönsä suorajulkaisua asiakkaiden verkkosivuille ja tekstiviestiuutispalvelua, jossa tärkeät uutiset lähetetään lyhyinä otsikkoaiheina tekstiviesteinä palvelun asiakkaille. Lisäksi STT myy muun muassa myös uutisten suunnittelupalvelua, johon kerätään esimerkiksi tietoa siitä, mitä oikeudenkäyntejä tai tiedotustilaisuuksia on tulossa. (Holopainen, haastattelu 14.4.2021.) Monen muun uutistoimiston tavoin myös STT on joutunut laajentamaan toimintaansa paljon 2000-luvulla pysyäkseen taloudellisesti kannattavana ja vastatakseen asiakasmedioidensa kasvaviin odotuksiin.

5.2 Tutkimusasetelma

Seuraavaksi esittelen tutkimusasetelmani tarkemmin. Käyn läpi, miten tutkimuksen aineiston keruun menetelmät valikoituivat ja miten tutkimukseni aineisto kerättiin.

Tutkimukseni kattomenetelmänä toimi tapaustutkimus (case study). Tapaustutkimuksissa tutkittava tapaus ymmärretään useimmiten jollain tavalla rajatuksi omaksi kokonaisuudekseen tai yksikökseen ja pyrkii tuottamaan siitä yksityiskohtaista tietoa (Koppa 2021).

Tässä tutkimuksessa keskityin yhden yrityksen eli STT:n yhteen toimitusosastoon ja syvennyin sen toimintaan. Tapaustutkimukselle luonteenomaisesti en pyrkinyt tuottamaan kattavaa tietoa tapauksen ylittävästä ilmiöstä, mutta pyrkiessäni ymmärtämään ja tulkitsemaan rajaamaani aineistoa, asetin tavoitteeksi, että se tuottaisi yleistettävää tietoa uutisvälityksen ja portinvartijuuden käytännöistä. Tällainen tavoite on myös tavanomainen tapaustutkimukselle, sillä vaikka sillä pyritään ymmärtämään syvällisesti yksittäisiä tapauksia niiden erityisessä kontekstissa, voidaan tutkimuksen tuloksilla usein osoittaa olevan laajempaa sosiokulttuurista merkitystä (Koppa 2021).

Tämän tapaustutkimuksen aineisto kerättiin vaiheittain sekä toimitusetnografiaa että teemahaastatteluja hyödyntäen.

Alussa tutkimus oli tarkoitus toteuttaa pelkästään toimitusetnografiana STT:n kotimaan uutisosaston pikavuoron toimittajien työtä havainnoimalla. Tutkimuksen ajankohtana, keväällä 2021, maailmassa kärsittiin Covid-19-koronapandemiasta ja monen muun maan tavoin myös Suomessa elettiin poikkeusoloja. Poikkeusoloihin sisältyi vahva etätyösuositus aloilla, joilla se oli mahdollista. Tämä koski myös STT:tä. Useamman työntekijän havainnoimista paikan päällä toimituksessa ei voitu järjestää STT:n terveysturvallisuusohjeiden puitteissa. Pohdin vaihtoehtoa, jossa olisin tehnyt etnografisen tutkimuksen etäyhteyden välityksellä. Tämä olisi ollut kiinnostava kokeilu, mutta lopulta tulin siihen tulokseen, että tutkimuksen toteutus olisi ollut etäetnografiassa liian haastavaa.

Tutkimuksen aineisto kerättiin seuraavalla tavalla: Ensimmäisenä haastattelin STT:n toimituksen esihenkilöä, vastaavaa päätoimittajaa Minna Holopaista. Seuraavaksi havainnoin yhden kotimaan uutisten pikavuorolaisen työtä kolmen työvuoron ajan ja lopuksi haastattelin kahta pikavuorojen toimittajaa esiin nousseiden havaintojeni pohjalta.

5.2.1 Kenttätyö

Etnografisen tutkimuksen yleinen idea on kuvata, analysoida, tulkita ja yrittää ymmärtää erilaisia kulttuurisia ja sosiaalisia tilanteita. Yleensä etnografisen tutkimuksen kohteina ovat esimerkiksi esineet, sosiaaliset organisaatiot ja symboliset järjestelmät, ihmisten käsitykset ja arvostukset, muisti, mentaliteetit sekä suullinen perinne. Etnografia voi esimerkiksi tutkia jotain kulttuuria, jonkin kulttuurin jotain yksittäistä piirrettä tai yhteiskunnan rakenteita. (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014, 80–86.)

Kenttätyö on hyvin olennainen osa etnografiaa. Siinä tutkimus nojaa perinteisesti tutkijan itse keräämiin ja tallentamiin aineistoihin ja niistä tehtyihin tulkintoihin. Etnografiset kenttätyömenetelmät, eli tavat kerätä tietoa, eivät ole tiukasti vakiintuneita, vaan menetelmät elävät yleensä tutkimuksen aiheesta ja kohteesta riippuen. (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014, 81–85.) Edellä mainitusta huolimatta tutkimusperinteestä löytyy silti usein käytettyjä menetelmiä, kuten haastattelu ja havainnointi, joita myös itse hyödynsin tutkimuksessani (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014, 81–83).

Journalismin tutkimiseen on olemassa oma etnografinen tutkimusperinteensä. Toimitusetnografia tutkii yleensä sitä, miten journalismia tuotetaan. Tutkimuksen kiinnostuksen kohteita ovat esimerkiksi toimituksen hierarkiat, työkuulttuuri ja toimittajien toiminta osana laajempaa toimitusorganisaatiota.

Toimitusetnografisten tutkimusten vahvuutena nähdään niiden kyky dokumentoida ja analysoida journalismin käytäntöjä. Pitkin historiaa toimitusetnografia on antanut tutkijoille pääsyn suoraan uutistoimitusten sydämiin ja menetelmän avulla on pystytty kuvaamaan ja selittämään, miten journalistit toimivat päivittäisissä rutiineissaan ja mistä ne syntyvät. (Willig 2013.) Muun muassa tässä pro gradussa usein viitattu Nick Davies

(2008) tutki toimitusetnografisin metodein Sunday Timesin, Observerin ja Mailin toimintaa selvittääkseen, mistä massamedia kerää uutisiaan ja miten media käsittelee ja kierättää materiaalia.

Toimitusetnografinen perinne on yleisesti jaettu kahteen aaltoon. Ensimmäinen toimitusetnografian aalto syntyi 1970-luvulla ja sen tunnettuja tutkijoita olivat muun muassa Gaye Tuchman ja Herbert Gans. Sen keskiössä olivat erityisesti organisaatioiden toiminta ja rakenteet (Penttilä 2021, 78–81). Toisen aallon katsotaan puolestaan alkaneen 2000-luvulla ja siinä on tarkasteltu erityisesti sitä, kuinka uusi teknologia muokkaa journalistisia käytäntöjä (Manninen 2019; Penttilä 2021). Toisen aallon aikana toimitusetnografia on ottanut myös aiempia tutkimuksia paremmin huomioon yksittäisen toimittajan toimijuuden (Penttilä 2021, 82–85). Selitys tälle on siinä, että toimitusorganisaatiot ovat ajan mittaan muuttuneet ja sen myötä yksittäisen toimittajan autonomisuus on – ainakin väliaikaisesti – lisääntynyt.

Työni empiirinen osuus yhdistelee toimitusetnografian molempia aaltoja. Sen kohteena ovat uutisvalinnat, jotka olivat esillä jo toimitusetnografian ensimmäisessä aallossa (kts. Gans 1980). Toisaalta tarkastelen tässä tutkielmassa portinvartijuutta verkkovälitteisessä uutisdeskityössä, joten se kytkeytyy toimitusetnografian toiseen aaltoon. Toiseen aaltoon sen liittää myös 2000-luvun tutkimuksessa korostunut huoli portinvartijaroolin suhteesta journalismin riippumattomuuteen ja uskottavuuteen (vrt. Davies 2008; Juntunen 2011).

Etnografisille tutkimuksille tavanomaisesti suoritin osan tutkimukseni aineiston keruusta kenttätöinä havainnoimalla yhden pikavuorolaisen työtä hänen vieressään ja kirjaamalla ylös eli dokumentoimalla tutkimuskohteeni toimintaa. Tein seurantaa kolmen eri työvuoron aikana. Vuorot sijoittuivat seurantajärjestyksessä seuraaville kellonajoille: kello 16–23.30, 9–16.30 ja 7–14.30. Kahta ensimmäistä työvuoroa seurasin 5–6 tunnin ajan ja viimeistä täyden työpäivän ajan, eli 7,5 tuntia. Seurannan aikana listasin lähes kaiken toimittajan noteeraaman informaatioaineksen. Koko seurannan ajan pyysin toimittajaa ajattelemaan ääneen ja selittävän ajatusprosessiaan samalla, kun se tapahtuu,

eli mitä hän ajattelee informaatioaineksesta, mitä sille tehdään ja miksi hän tekee, mitä tekee. Kirjoitin kaikki ajatukset ylös.

Jaoin toimittajan informaatioainekselle tekemät toiminnot lopulta kolmeen eri kategoriaan: tehtiinkö informaatiosta uutinen työvuoron aikana, hylättiinkö se vai siirrettiinkö aiheen käsittely myöhemmäksi? Lisäksi kirjasin, mitä eri kanavia toimittaja seurasi aktiivisesti työvuoronsa aikana.

Seurannan tuloksena kirjasin ylös yhteensä 181 erilaista toimittajan ”porteille” tullutta informaatioainesta siten, että ensimmäisenä työvuoron aikana kirjasin niitä ylös 53 kappaletta, toisena 65 ja kolmantena 63. Informaatioaineksella tarkoitan erilaisia uutissyötteitä, kuten twitterpäivityksiä, pelastuslaitoksen hälytyksiä ja sähköpostiin tulevia tiedotteita, kannanottoja ynnä muita viestejä. Informaatioainekset ovat tietoa, jota toimittaja voi käyttää tai olla käyttämättä. Kaiken muun paitsi sähköpostin osalta kirjasin portille tulevaksi informaatioksi kaiken sellaisen tiedon, jonka toimittaja noteerasi esimerkiksi ääneen ja jonka kohdalla hän käytti vähintään jonkinlaista journalistista harkintaa. Kirjaamani informaatioaineksen lukumäärä ei välttämättä vastaa täsmällisesti vuoron aikana toimittajalle tulleiden uutissyötteiden määrää, mutta havaintojeni perusteella kirjauksen ohi menneitä uutissyötteitä ei ollut kovin montaa.

Havainnointijakson aikana kirjasin ylös, kuinka usein toimittaja teki päätöksen informaatioainekselle tehdystä toimenpiteestä itsenäisesti ja kuinka usein uutispäällikkö oli mukana prosessissa.

Analyysivaiheessa listasin kaiken kirjaamani tiedon SPSS-ohjelmistoon, jossa aineksen määrällinen suhde oli helpompi käsitellä ja jäsenellä. Koin etnografialle tyypillisen havainnoinnin hyvin antoisaksi tutkimuksen kannalta, sillä se antoi suoran näköyhteyden työn ytimeen ja reaali-teetteihin. Samalla se tuotti tutkimukseen sellaista aineistoa, jota ei olisi haastattelulla voitu tavoittaa.

Koronapandemian takia tutkimuksessa seurattiin vain yhden toimittajan työtä. Jälkikäteen ajateltuna olisi ollut kiinnostavaa, jos seurattavia kohteita olisi ollut enemmän, jolloin myös havaintoja olisi pystynyt paremmin vertaamaan keskenään, mutta

tutkimukseni toisena menetelmänä käytetyt teemahaastattelut antoivat kuitenkin analysointiin tarvittavaa vertailupohjaa työseurannan aikana tekemilleni havainnoille.

5.2.2 Haastattelut

Osana toimitusetnografista tutkimustani hyödynsin teemahaastattelun menetelmää. Teemahaastattelu keskittyy nimensä mukaisesti tiettyyn teemaan ja siihen liittyviin kysymyksiin. Haastattelut ovat usein puolistrukturoituja, eli haastateltavalle annetaan tilaa kertoa mielipiteitään ja ajatuksiaan, mutta tietyn ennalta määritellyn aihepiirin puitteissa. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 48.)

Teemahaastattelussa haastateltavan tulkinnat ja heidän asioilleen antamat merkitykset ovat pääosassa. Haastattelutilanteet eivät tapahdu tyhjiössä. Haastattelu on aina vuorovaikutustilanne tutkijan ja tutkittavan välillä ja haastatteluvastauksiin voivat vaikuttaa esimerkiksi haastattelijan läsnäolo, haastateltavan sekä edellisten kysymysten ja vastausten vaikutus haastateltavaan. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 48–49.)

Koska tarkoitukseni oli tarkastella henkilön työhön ja toimintaan liittyviä asioita, minulle oli tärkeää, että haastattelukysymykset eivät olleet tiukasti rajattuja tai ohjailevia, jotta tutkittavilla oli tarpeeksi laaja vapaus itsensä ilmaisuun ja työstään kertomiseen.

Valmistautuessani toimitusetnografisen tutkimuksen tekemiseen hain inspiraatiota John McManuksen (1994) *Market driven journalism: Let the citizen beware?* -teoksesta, jossa tämä tutki markkinalogiikan vaikutusta uutistyyliin etnografisin menetelmin, joita olivat muun muassa toimittajien ”varjostus” eli työn seuraaminen ja esihenkilöiden haastattelut, toimituksiin lähetetyt kyselyt ja tv-uutistallenteet. Esimerkki osoittaa, ettei haastatteluiden ja seurannan yhdistäminen ole toimitusetnografiassa tavatonta.

Tein tutkimushaastattelut koronapandemian vuoksi Teams-videopuhelinsovelluksen avulla, jossa minulla oli suora näköyhteys haastateltavan kanssa, vaikka olimmekin eri paikoissa. Tallensin haastattelut sovelluksen omalla tallennusohjelmalla. Haastattelujen kestot vaihtelivat 60–120 minuutin väliltä. Analyysiä varten litteroin haastateltavieni vastaukset sanatarkasti. Kaikkiaan tutkimushaastatteluista kertyi 38 sivua tekstiä.

Tein sekä havainnointia että haastatteluja varten kysymysrungot, jotka löytyvät tämän gradun liitteistä (kts. Liite 1, 2 ja 3). Jaoin kysymykset alusta asti erilaisiin teemoihin ja aihealueisiin. Tämä auttoi sekä aineistoa kerättyä että myöhemmin analyysin tekemisessä ja jäsentelyssä. Haastatteluissa tarkentavia kysymyksiä tuli hieman lisää haastattelun aikana. Näin ollen liitteenä olevat kysymykset eivät vastaa suoraan haastattelun kulkua, vaan ne toimivat suuntaa antavana suunnitelmana. Toimittajan työskentelyn seurannan aikana kysymykset auttoivat minua jäsentämään havainnoinnin kulkua ja pyymään tutkimukseni raameissa. Havainnoinnin yhteydessä tuli eteen tilanteita, joihin en ollut kysymyslistan laadinnassa varautunut. Näin ollen osa kysymyksistä muotoutui reaktioina näihin tilanteisiin eikä niitä ole kirjattu mihinkään.

Havaintoaineiston ja toimittajahaastattelujen analyysi on anonymisoitu, lukuun ottamatta vastaavan päätoimittajan Minna Holopaisen haastattelua. Tämä poikkeus johtuu siitä, että tämä tulisi asemansa takia haastatteluissa joka tapauksessa tunnistetuksi. Sen sijaan loput toimittajat esiintyvät tutkimuksessa anonyymeinä, koska uskon sen vaikuttavan tutkimuksen validiteettiin. Tutkimusta tehdessä STT:llä on oltu tietoisia siitä, ketä työntekijää olen tutkimuksen havainnointiosassa seurannut, mutta esihenkilöt eivät ole olleet tietoisia, ketkä ovat kaksi muuta tutkimukseen osallistunutta haastateltavaa. Uskon, että anonymisointi loi haastatteluihin tietynlaisen luottamuksen ilmapiirin, jonka avulla he saattoivat puhua haastatteluissa vapaasti ajattelematta sitä, millaisia seurauksia työprosessin kuvaamisesta voisi heille koitua.

Anonymisoidut tutkittavat esiintyvät jatkossa seuraavilla tunnuksilla:

E: Työkokemusta toimittajana noin 5 vuotta.

H1: Työkokemusta toimittajana yli 20 vuotta.

H2: Työkokemusta toimittajan noin 8 vuotta.

Empiirinen aineistoni ei ole edustava, mikä asettaa rajoja analyysin tulosten yleistämiselle. Tässä tutkimuksessa olenkin pyrkinyt tarkastelemaan portinvartijuutta ja sen

rakentumista ikään kuin syvyyssuunnassa aineistojeni läpi ja suhteuttamaan tutkimukseni tuloksia ympäröivään journalistiseen mediakenttään.

Etnografisissa tutkimuksissa on yleistä, että kenttätyön tavoitteet ja yleiset edustavuuden vaatimukset eivät ole täysin sovitettavissa toisiinsa. Tutkimusten keskiössä ovatkin usein kentältä peräisin olevien aineistojen erityisyys (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014, 104). Toisin sanoen, menetelmä antaa relevanttia tietoa jostain ilmiöstä, mitä ei voitaisi muulla tavalla tutkia.

Seuraavassa osiossa analysoin tutkimukseni tuloksia *triangulaatioon* nojautuen.

Kaikissa keräämissäni aineistoissa puhuttiin portinvartijuudesta, mutta niissä tätä aihetta lähestyttiin eri kulmista. Triangulaatiossa keskeistä on, että eri aineistoja luetaan ristiin ja että kokonaistulkinta portinvartijuudesta rakentuu merkitysten yhteyksien systemaattisen tarkastelun pohjalta.

6 ANALYYSI JA TULOKSET

Olen jakanut tutkimukseni tulosten analysoinnin kahteen pääosioon: uutisprosessin tarkasteluun ja riippumattomuuden tarkasteluun.

Luvussa 6.1 käsittelen uutisprosessia, eli sitä, mikä kolmen työpäivän aikana toimittajan portille saapuneesta informaatioaineuksesta päätyi roskakoriin, mistä tehtiin uutinen ja mitä jäi myöhemmin harkittavaksi. Lisäksi käyn läpi, mitä haastatteluaineistot kertovat tästä samasta prosessista.

Luvussa 6.2 käsittelen riippumattomuutta. Tutkin sitä, millaisten asioiden pohjalta luotettavuus ja riippumattomuus havainnoinnin kohteena olleen toimittajan uutisvalinnassa ja journalismissa rakentui. Kuten edellisessä osassa, myös tässä osiossa käyn läpi, mitä muut aineistot kertovat samasta aiheesta.

6.1 Uutisprosessi

Tutkimukseni suoritusajankohtana keväällä 2021 STT:n pikavuorossa jokaisesta tekoon valitusta uutisesta tehtiin ensin lyhyt sähke, pidempi päivitetty versio ja loppuversio. Loppuversio oli tarkoitettu lehdessä julkaistavaksi ja siinä oli huomioitava aikamuodot eri tavoin kuin heti julkaistavaksi kelpaavassa sähkössä. Tämän prosessin lisäksi pikavuorolainen teki tutkimusajankohtana tekstiviestiuutissisältöä ja lajitteli toimitukseen sisään tulevan aineksen muun muassa siten, oliko informaatio sellaista, mikä sopisi suunnittelupalveluun.

Tutkimukseni aikana pikavuoroja tehtiin STT:llä vuorotyönä viikolla ja viikonloppuisin. Yhdessä vuorossa oli kulloinkin yksi toimittaja, mutta vuorot alkoivat usein limittäin, ja ainakin arkena päivällä kaksi pikavuorolaista työskenteli samaan aikaan useamman tunnin ajan. Esimerkiksi pikavuorolainen A saattoi aloittaa työnsä aamulla kello 7.30 ja päätti työnsä kello 15, kun taas pikavuorolainen B tuli töihin aamulla kello 9 ja päätti vuoronsa kello 16.30. Kun kaksi pikavuorolaista oli samaan aikaan töissä, he päättivät keskenään kumpi hoitaa informaatiokanavien seurannan. Tutkimukseni ajankohtana tämä työ oli E:n hoidettavana.

Hieman omien ennako-oletusteni vastaisesti, tutkimukseni aikana kävi ilmi, että STT:llä kotimaan pikavuoron uutisten teossa esiintyy vuorovaikutusta ja yhteistyötä. Portinvar-tijuus ei ole siis täysin yhden pikavuorolaisen harteilla, vaan tarvittaessa tukea saa uutispäälliköltä tai kollegalta.

Pikavuoron toimittajaa on ohjeistettu seuraamaan organisaation ennalta määäämiä ka-
navia ja etsimään merkittävää informaatiota näiden kanavien kautta. Edellä mainitun lisäksi toimittaja voi seurata myös muita haluamiaan lähteitä tai kanavia. Havaintojakson aikana E ei ennättänyt seurata mitään muuta kuin ennalta määrättyjä kanavia. Myös haastateltavat H1 ja H2 puhuivat pelkästään ennalta määrättyjen kanavien seuraami-
sesta, joten epäselväksi jäi, mitä muita mahdollisia lähteitä tai kanavia pikavuorolainen voisi seurata.

Pikavuorossa toimittajaa voidaan lisäksi pyytää tarpeen vaatiessa tavanomaisesta työ-
vuorosta poiketen auttamaan toimituksen muissa akuuteissa työtehtävissä, kuten inter-
netin kautta välitetyn tiedotustilaisuuden seuraamisessa ja sen uutisoinnissa. Pikavuo-
rolainen siis joustaa tarvittaessa perustyöstään.

Tutkimuksen tekohetkellä pikavuorossa toimittajan seurattavia informaation vakiokana-
via olivat kotimaan toimituksen sähköpostikansio, yleinen sekä oma puhelin, joihin voi
tulla juttuvinkkejä, ampparit.fi -sivusto, josta näki listanomaisesti, mitä muut mediat oli-
vat julkaisseet, Twitterin valmiiksi toimituksen käyttöön rajattu syöte, johon oli katego-
rioittain merkitty seurattavia käyttäjiä, kuten viranomaisia, järjestöjä ja poliitikkoja sekä
poliisin verkkosivut ja pelastuslaitosten mediapalvelu, jossa näkyivät kaikki kansalliset
pelastushälytykset sekä hälytykset kaikista keskisuurista ja suurista onnettomuuksista.

Pikavuoron toimittajan E työvuorot alkoivat sillä, että kaikki ennalta määritellyt seuran-
takanavat avattiin ja seuranta aloitettiin. Koska tutkimukseni käsitti kolme eri kellon ai-
kaan sijoittuvaa työvuoroa, niiden aloitus erosi toisistaan siten, että aamulla alkaneissa
vuoroissa toimittaja E sai uutispäälliköltä listan tietyistä aiheista, jotka oli vähintään hoi-
dettava työvuoron aikana. Nämä olivat sellaisia aiheita, jotka olivat merkitty suunnitte-
lukalenteriin, kuten raportteja, joiden tiedettiin tulevan julki kyseessä olevana päivänä.

6.1.1 Informaatioaineksen kanavat

Suurin osa toimittaja E:n portille tulevasta informaatioaineuksesta tuli tiedotteena sähköpostiin. Tämä ei ollut yllättävää, sillä tiedotteen koetaan olevan yhä kätevä tapa saavuttaa uutismedia (Mykkänen & Kuutti 2020). Twitterin, oman uutishankinnan ja Pelastuslaitoksen ulkopuolelle jäävät kanavat lajittelin kategoriaan muut. Tähän osioon kuuluivat muu muassa poliisin omat verkkosivut, joilla E vieraili suoraan verkkoselaimen kautta.

Sisään tulevan informaatioaineksen syöte		Frekvenssi	%
Informaatiokanava	Sähköposti	151	83,4
	Twitter	5	2,8
	Oma uutistyö	2	1,1
	Pelastuslaitos	10	5,5
	Muu media	13	7,2
	Yhteensä	181	100,0

Taulukko 1: Informaatioaineksen sisääntulosyöte

Huomionarvoista on, että samaa informaatiota saatettiin levittää tutkimuksen aikana eri kanavissa. Tutkimuksessa lähteeksi on merkitty se kanava, jonka kautta seurattava E reagoi informaatioon. Esimerkkinä pelastuslaitosten hälytykset: E saattoi saada sähköpostiin tiedot hälytyksen tapahtumasta ennen kuin hän ennätti reagoida aiheeseen pelastuslaitoksen oman mediapalvelun perusteella.

Tutkimuksen aikana E luki ja arvioi STT:n tuottaman viestintäpalvelun tekemiä tiedotteita kaiken muun informaatioaineksen tavoin. Myös nämä tiedotteet tulivat toimituksen yleiseen sähköpostiin.

STT:llä kaikki toimitukseen ohjautuva sähköposti meni ensin yhteen kansioon. Yksi työntekijä kävi läpi pääkansion ja jakoi sitten sähköpostit oikeille osastoilleen, kuten rikostoimittajille, kotimaahan, ulkomaalle ja niin edespäin. E:n mukaan aineksesta poistetaan esikarsintavaiheessa lähinnä selvä roskaposti. Sähköpostia kävi läpi toimitussihteeri. Sama työvuorolainen piti myös osaltaan silmällä, mitä muut mediat tekevät, joten

pikavuorossa oleva työntekijä ei ole missään vaiheessa täysin yksin vastuussa kaikkien informaatiokanavien seuraamisesta.

6.1.2 Twitterin merkitys koholla

Vaikka sähköposti on yksi merkittävimpiä kanavia toimittajan ja uutismedian saavuttamiseksi, on Twitter kasvattanut merkitystään. Holopaisen mukaan Twitteristä on tullut suuri yhteiskunnallisen tiedon levityskanava ja eri viranomaiset ovat oppineet käyttämään sitä ketterästi hyödykseen. Myös E käytti merkittävästi työaikaansa Twitterin systemaattiseen selaamiseen ja siellä eri aiheisiin tutustumiseen. E:n kohdalla Twitterin käytössä korostui lähinnä ennalta määrättyjen toimijoiden seuraaminen ja sen varmistaminen, ettei STT:ltä ollut mennyt ohi mitään tärkeää informaatiota. Tviitit, jotka E otti tarkempaan tarkasteluun, olivat yleisesti muiden medioiden uutisia sekä organisaatioiden että viranomaisten tiedotteita.

Havaintojaksoilla Twitterin kautta uutiseksi päättyi vain kaksi aihetta: uutislaina Helsingin Sanomien uutisesta metron aikatauluongelmista ja poliisin välittämä iäkkään naisen katoamisilmoitus. Ottaen huomioon E:n seuraamat kanavat, E olisi luultavasti huomannut Helsingin Sanomien uutisen myös ampparit.fi -sivuston kautta, mutta poliisin uutista hän ei olisi välttämättä huomannut ilman Twitteriä, ennen kuin se olisi julkaistu jossain toisessa mediassa.

Tutkimuksen kohteena olleet toimittajat suitsuttivat Twitterin nopeutta. Sen koettiin olevan täydentävä työkalu, jonka hyöty korostuu varsinkin silloin, kun jotain asiantuntijaa ei saada kiinni tai ei ole aikaa tavoitella häntä. Tällöin voidaan käyttää mahdollista tviittiä haastattelusitaatin sijasta. Aineiston perusteella jäi epäselväksi, kuinka usein näin toimitaan.

Haastateltavien H1:n ja H2:n mukaan Twitter näkyi työssä enimmäkseen organisaatioiden näkökulmasta, mutta asiantuntijoiden ja poliitikoiden henkilökohtaiset tviitit ovat kasvattaneet uutisarvoaan. H2 kuvaili Twitterin toimivan asiantuntijoiden viestinnässä kahteen suuntaan: yhtäältä toimittajat voivat napata Twitteristä suoria sitaatteja ja mielipiteitä esimerkiksi asiantuntijoilta ja poliitikoilta, toisaalta nämä voivat tviittaamalla

tuoda itseään esiin potentiaalisina haastateltavina, joihin toimittajat voivat ottaa yhteyttä. H2:n mukaan varsinkin suositut asiantuntijat saattavat myös pyrkiä välttämään toimittajien puheluita, laittamalla mielipiteensä tarkoituksella jo näkyville Twitteriin, kun jokin heitä koskettava asia nousee puheenaiheeksi.

Toimittajat esittivät myös kritiikkiä Twitteriä kohtaan. H1:n mukaan aina ei ole selvää, tviittaako joku asiantuntija yksityisenä henkilönä vai esimerkiksi organisaationsa edustajana. Twitterin heikkoudeksi luettiin sekin, että tieto katoaa suuressa massassa helposti. Jos jotain päivitystä ei ole juuri sillä hetkellä näkemässä, voi se painua niin alas tietotulvassa, ettei se osu toimittajan silmiin, vaikka hän selaisikin sivuja kauan.

Haastateltavat H1 ja H2 toivat myös esiin, että vaikka organisaatioiden monikanavainen viestintä toimii pääasiassa hyvin, aiheuttaa tviittaaminen joskus sen, että tietolähteet eivät ole tavoitettavissa, koska nämä ajattelevat, että tviittaus riittää viestiksi. Tiedon vahvistamiseen tai lisäkysymyksiin vastaamiseen ei haluta osallistua. Tällaisen käytöksen katsottiin lisääntyneen varsinkin poliisin tiedottamisessa: poliisi tviittaa jotain tutkinasta, mutta ei vastaa puhelimeen. Tämä haittaa esimerkiksi lisätietojen saamista. Tviitit ovat lähtökohtaisesti niukkoja ja mediaa kiinnostavia asioita jätetään lyhyissä tiedotteissa pois. Toimittajien mielestä uutinen tarvitsee lihaa luiden ympärille, mitä pelkkä tviitti harvoin tarjoilee. Pelkkä Twitter-tiedottaminen myös heikentää median kykyä tarkastella informaatiota kriittisesti, kun medialle ei anneta mahdollisuutta kysyä ja kyseenalaistaa.

6.1.3 Mikä ylittää uutiskynnyksen

E:n ajatuksenjuoksu uutisvalintaa tehdessä muistutti vahvasti Shoemakerin ja Vosin (2009) kolmiportaista harkintaa: ajattelu, kyseenalaistus ja päätöksen tekeminen.

E käytti jonkin verran STT:n omaa juttuarkistoa, intraa ja suunnittelutyökalua uutisvalintansa tukena. Valtaosa uutisvalinnoista pohjautui E:n omaan yleistietoon julkisuudessa esillä olleista asioista sekä organisaation sisäiseen tietoon, miten jonkin asian kohdalla on aiemmin toimittu: esimerkiksi onko jotain oikeudenkäyntiä tai rikostutkintaa jo

aiemmin seurattu. E:n mukaan uutiskriteerit olivat tulleet hänelle tutuiksi organisaation rutiinien ja työkultuurin tuotoksena.

Seuraavaksi tarkastelen sitä, mitä toimittaja E teki portilleen tulevalla informaatioaineksella ja miksi. Toiminta on jaoteltu kolmeen kategoriaan: aihe hylättiin, se siirrettiin myöhempään arviointiin ja siitä tehtiin uutinen.

6.1.3.1 Informaatio hylättiin

Seurannan aikana toimittaja E:n portille tulevasta informaatioaineksesta roskakoriin lensi kaksi kolmasosaa (119 kpl.). Pääsyy sille, miksi E hylkäsi jonkin informaatioaineksen suoraan, oli se, ettei sen sisältö informaatio ollut hänen mielestään merkittävää (40 kpl.) tai että se oli liian paikallista, eli se kosketti vain pientä maantieteellistä aluetta tai ihmismäärää (28 kpl.). Muita yleisiä syitä hylkäykselle oli, että kyseessä oli mainos (18 kpl.) tai hätäkeskukseen ilmoitettu onnettomuus ei ollut vakava eli siinä ei esimerkiksi tapahtunut henkilövahinkoja (15 kpl.). Edellä mainittujen lisäksi hylkäyksen sai jokunen kannotto tai E:n mielestä ei-kiinnostava organisaatitiedote. Yleensä ei-kiinnostavuus perustui E:n mukaan siihen, ettei informaatio ollut kovin lähellä ihmistä. Tällä hän tarkoitti, että informaatioaines oli tarkoitettu jollekin hyvin rajatulle ihmisryhmälle, eikä tieto ollut tavallisen ihmisen elämää koskettava tai siihen helposti konkretisoitava asia.

Pari pienempää rikosuutista sai hylkäyksen, koska E:n mukaan STT suhtautuu vakavasti uutisoimisensa rikosasioiden ja niihin liittyvien prosessien seurantaan. Tämä tarkoittaa, että mikäli jostain tapahtuneesta rikoksesta tai vangitsemisestä uutisoidaan, STT seuraa koko oikeusprosessin läpi mitä kyseisen tapauksen osalta tapahtuu. Näin ollen vain isommista ja huomiota jollain tapaa herättävistä rikoksista uutisoidaan.

E:n kohdalla yksi esimerkki ei-merkityksellisestä aiheesta oli Suomenlahden merivartioston viikkokatsaus. E:n mukaan aihe oli kiinnostava ja hän silmäili viestin läpi varalta, että siinä olisi ollut jotain tavallisuudesta poikkeavaa. Tiedotteen mukaan merivartiosto oli kääntänyt rajalta kolme ihmistä luvattoman tavaraliikenteen harjoittamisen takia.

Luvut eivät herättäneet syvempää kiinnostusta. Jos luku olisi ollut selvästi suurempi, informaatiosta olisi E:n mukaan tehty uutinen.

E hylkäsi nopeasti myös tutkimuksia koskevia tiedotteita. Yhdessä niistä oli kyse metsäpalon riskeistä alan toimijoille tehty kyselytutkimus. E perusteli hylkäystä sanomalla, ettei tutkimus ollut tiedotteen mukaan kovin konkreettinen eikä sillä ollut vankkaa tieteellistä pohjaa. E:n tutkimuksen merkitystä arvioivat kriteerit liittyivät tutkimuksen koon; tutkimusryhmän ja otoksen suuruuteen. E:n mukaan suuri otosten määrä asettaa tutkimuksen merkitysasteella korkeammalle ja mahdollisten uutisaiheiden joukkoon. Hän kertoi pitävänsä itse suuren, akateemisen tutkimusryhmän tutkimusta lähtökohtaisesti uutiskynnyksen ylittävänä, riippuen kuitenkin tutkimuksen aiheen näkökulmasta.

”Paljon tiedotteita tulee esimerkiksi terveystutkimuksista, joiden löydökset ovat ehkä merkittäviä, mutta ne eivät konkretisoidu tavallisen ihmisen elämään helposti. Kiinnostavat tutkimukset ovat mielestäni konkreettisia, selkeitä ja lähellä ihmistä.” (E, haastattelu)

Muutamia kertoja pistin merkille, että E:n hylkäämä informaatioaines löysi tiensä uutiseksi toisen median kautta. Muun muassa MTV tarttui E:n hylkäämään tiedotteeseen savunneesta Pendolino -veturista. Perustellessaan uutisaiheen hylkäystä, E sanoi, että yleensä uutinen tehdään, jos onnettomuudessa on syntynyt isot ja vakavat vahingot tai joku kuollut. Savuavan veturin tapauksessa E huomasi tapauksen sähköpostin kautta, kun tapauksesta oli tullut jo jatkotiedote eli tilanne ei ollut enää akuutti. Jatkotiedotteessa kerrottiin, että vaikka kyseessä oli iso liikennevälinepalo, siitä ei aiheutunut henkilövahinkoja. Näin ollen tapaus vaikutti E:n mielestä mitättömältä kansalliseen jakeiluun.

Vastaavasti Ilta-Sanomat uutisoi melko isosti E:n hylkäämän tiedotteen, jossa kerrottiin, että Nightwish-yhtye esiintyy Tampereen uudella areenalla. E:n syy uutisaiheenhylkäykselle oli, ettei yksittäinen suomalaisbändin konsertti ole STT:lle uutinen. E:n mukaan, jos kyseessä olisi ollut huomattavan tunnettu kansainvälinen artisti, jonka vierailu Suomessa olisi poikkeuksellista, silloin konserttiennakko voitaisi uutisoida.

Haastateltavat H1 ja H2 arvioivat myös suurimman osan informaatioaineksesta menevän roskakoriin. He nostivat syyksi samat kriteerit kuin E: suurin osa tiedotteista sisältää liian paikallista tietoa, ne ovat mainoksia tai niiden informaatio ei vain ole tarpeeksi merkityksellistä.

”Yleensä se on delete, varsinkin jos puhutaan sähköposteista. Meille, kuten kaikille toimituksille, tulee ihan valtava määrä tiedotteita kaiken maailman tuotelanseerauksista ja kyselytutkimuksista, jotka on tehty jonkun yhden firman näkökulmasta. [...] Valtaosa informaatiosta on meille hyödyttöntä.” (H2, haastattelu)

Aineiston perusteella kiinnostava huomio oli se, kuinka tiukka uutisen vanhenemisen ajatus STT:llä vallitsee. E heitti roskakoriin useampia sellaisia aiheita, joita hän ei ennätännyt tehdä työvuoronsa aikana. Vaikka informaatioaines olisi täyttänyt uutiskriteerit, uutinen jäi tekemättä, koska informaation painoarvo oli vähäisempi kuin muissa tarjolla olevissa aiheissa.

E:n mukaan uutinen vanhenee päivässä. Tulevaisuuteen ajoittuvat uutiset siirretään eri kansioon, mutta kotimaan uutisten yleinen sähköpostikansio nollataan täysin vuorokauden päätteeksi, jolloin seuraava uutispäivä rakentuu tuoreelle ja sitä kautta ajankohtaiselle ainekselle. Yksi esimerkki uutisaiheiden välillä tehtävästä priorisoinnista koski Helsingin poliisin tiedotetta, jossa kerrottiin tieliikenteen ylinopeuksien määrän olevan Helsingin alueella laskussa. E:n mukaan tieto oli kiinnostavaa ja valtakunnallisesti merkittävää siitäkin huolimatta, että tiedotteen informaatio oli paikallista. Helsingin liikenne on Suomen suurinta ja siten uutinen kosketti isoa joukkoa ihmisiä. E sanoi jättävänsä tiedotteen sähköpostilaatikkoon ja palaavansa siihen, kun tärkeimmät aiheet oli tehty uutisiksi. Neljä tuntia myöhemmin E totesi, ettei poliisiuutista tehdä ajanpuutteen takia ja poisti tiedotteen.

E:n sekä haastateltavien H1:n ja H2:n mukaan kiire ja informaatioaineksen määrä vaikuttavat vahvasti siihen, kuinka tiukka uutisseula on minäkin päivänä. Päivinä, milloin uutia informaatiota tulee tavallista niukemmin, informaatiolla on mahdollisuus läpäistä uutisseula helpommin.

6.1.3.2 Informaatio siirrettiin myöhempään arviointiin

E:n portille tulevasta informaatioaineksesta vajaa neljännes (43 kpl.) siirrettiin myöhemmin käsiteltäväksi. Suurin syy tälle, oli se, ettei lähteen jakama tieto ollut ajankohtaista (23 kpl.). Yleensä kyseessä oli tiedote tapahtumasta, tiedotustilaisuudesta tai embargoilla leimatusta informaatiosta, jota ei saanut vielä julkistaa. Näitä ei suoraan siirretty roskakoriin, vaan ne lajiteltiin ajankohdan mukaan kalenterinomaisesti käytettäviin päiväkohtaisiin sähköpostikansioihin. Osa informaatioaineksesta (11 kpl) siirrettiin mahdollisille juttuideoille tarkoitettuun sähköpostikansioon. Tällaisia olivat E:n mukaan kokonaisuutena ei-merkittävät ja ei-kiinnostavat tiedotteet, joihin sisältyvät yksityiskohdat herättivät E:n kiinnostuksen. Tältä pohjalta hän arveli, että sitä voitaisiin hyödyntää osana pidempää artikkelia.

Myöhemmin käsiteltävien informaatioainesten kategoriaan kuului myös jokunen sellainen tiedote, joka herätti E:ssä kiinnostusta, mutta jonka aihepiiri ei kuulunut kotimaan yleistoimittajalle. Tällöin E siirsi informaatioaineksen esimerkiksi talouden ja politiikan erikoistoimittajalle ja myös lopullinen päätös uutisen tekemisestä siirtyi aineksen mukana toiselle toimittajalle.

Kiinnostavuus on vaikea kategoria uutiskriteerille (vrt. Heikkilä & ym. 2012). Pohjimmiltaan E:n kiinnostavuuden perustelut pohjautuivat käsitykseni mukaan joko sille, että E itse piti aiheita merkityksellisenä ja kiinnostavana tai sille herätti E:ssä jatkokysymyksiä siksi, että se poikkesi ennakkokäsityksistä, herätti yleisesti tunteita tai kosketti monia ihmisiä.

E:n mukaan vain pieni osa myöhempään arvioon siirrettävästä aineksesta päättyy lopulta uutiseksi asti. Samaa sanoivat haastateltavat H1 ja H2.

Kaikki kolme korostivat, että pikavuorossa uutisten kirjoitetaan sisään tulevasta aineksesta. Oma uutishankintaa ei harjoiteta ja tämän taustalla on toimituksen tietoinen (sekä toimittajien hyväksymä) päätös, johon työvuoron luonne perustuu. Toimittajat eivät kyseenalaistaneet tätä asiaa tai ottaneet kantaa siihen, onko työnkuva toimiva

ratkaisu journalismin kannalta vai ei. Selvästi ajatus työvuoron rajoitteista oman uutishankinnan osalta oli kuitenkin yleisesti tiedossa oleva asia. Tähän viittasi kommentit informaatiotulvasta tai työvuoron nopeasta tahdistusta, missä omaa uutishankintaa ei yksinkertaisesti ennättänyt tehdä.

”Pikatyössä tuntuu, että on sellaisessa infotulvassa, että ei ole hirveästi aikaa ideoida tai seurata muita lähteitä. Joskus voi tulla ideoita myöhemmäksi siitä materiaalista, mitä juttuideakansioon heittelee.” (E, haastattelu)

Kuten ylempänä mainitsin, E:n oma intuitio kiinnostavuudesta sekä oma mielenkiinto vaikuttivat siihen, millaisia aiheita ja mitä informaatioainesta siirrettiin juttuideakansioon myöhemmin arvioitavaksi. Lisäksi E siirsi itseään kiinnostavia, ajattomia informaatioaineiksia omaan sähköpostiinsa muistiin. Näin tekivät myös H1 ja H2. E:n mukaan STT:llä kannustetaan omien verkostojen ja oman erityisen kiinnostuneisuuden hyödyntämiseen uutisideoinnissa.

”Huomaa, että ihmisillä on eri kiinnostuksen kohteita ja siten myös kriteereitä. On STT:n kriteerit, mutta sitten on omat kriteerit. Itsellä on esimerkiksi eläinjutut, joihin kiinnittää helpommin huomiota.” (E, haastattelu)

Toimituksessa voi siis olla käytössä samanaikaisesti sekä henkilökohtaisia että organisaation muotoilemia ja vaalimia uutiskriteereitä. Näistä etusijalle asettuvat STT:n yleiset ja pikavuorolle erityisesti laaditut kriteerit. Henkilökohtaiset uutiskriteerit eli omat mielenkiinnon kohteet tai arvopohjaiset valinnat vaikuttivat uutiskriteeristöön lähinnä tulevaisuuden mahdollisten pidempien reportaasi-aiheiden osalta. Omaan mielenkiintoon liittyvät asiat olivat hierarkiassa siis vähempiarvoisia kriteereitä uutiselle kuin organisaation kriteerit.

Annan seuraavaksi esimerkin siitä, miten E:n omat intressit näkyivät informaatioaineksen käsittelemisessä. Seurannan aikana uutisosaston sähköpostiin tuli tiedote Helsingin eläinsuojeluyhdistyksen Hesyn kissakriisi -kampanjasta. E:n mukaan uutista ei lähdetty tekemään, koska aihe oli paikallisen eläinsuojeluyhdistyksen kevätkampanja, eikä informaatio olisi siten suurelle yleisölle merkityksellistä. E kuitenkin kertoi olevansa itse kiinnostunut eläinten oikeuksista ja tiesi, että kodittomiksi joutuvien kissojen kohtalo oli

ollut viime aikoina puheenaiheena. Aihe voisi siten kantaa pidempänä ja syvällisempänä ilmiöjuttuna ja siksi hän siirsi sen juttuideakansioon sekä omaan sähköpostiinsa. E perusteli ajatustaan seuraavasti:

”Aihe kiinnostaa härskisti itseä ja siksi tiedote ei mene suoraan deleteen. Näkisin, että tämä voisi olla mielenkiintoinen reppari aihe, jonka voisin itse esimerkiksi tehdä jonnain hiljaisempana viikonloppuna.” (E, haastattelu)

E:n tapa toimia kertoo toimittajan autonomiasta ja vallankäytöstä, mutta teon merkitys on lopulta todella pieni. Aihe siirretään toiseen sähköpostikansioon tietäen, ettei siitä todennäköisesti seuraa mitään.

6.1.3.3 Informaatiosta tehtiin uutinen

Kolmen seurantapäivän vain kymmenestä prosentista (19 kpl.) portille tulleesta informaatioaineksesta syntyi uutinen. Seurattavana ollut toimittaja E kirjoitti uutisen 16:n informaatioaineksen pohjalta ja loput kolme siirtyi toisen toimittajan työpöydälle. E arvioi syntyneiden uutisten lukumäärän olleen normaalia pienempi ja uskoi sen johtuvan siitä, että tutkimukseen osallistuminen ja oman työn sanoittaminen ja selittäminen söivät työaika.

Syy, miksi jostain informaatiosta kirjoitettiin uutinen, oli käytännössä vastakohta sille, miksi jostain ei tehty. Suurin syy, miksi informaatio päätyi uutiseksi, oli merkittävyys (17kp.). Merkittävyyden sisälle mahtui kuitenkin erilaisia perusteluja sille, mikä teki informaatiosta merkittävää. Näitä olivat esimerkiksi valtakunnallisuus, ajankohtaisuus tai yllättävyys. Valtakunnallisuuden rinnalle voitiin myös nostaa paikallista, jos se kosketti laajaa ihmisjoukkoa, kuten vaikka Helsingin liikenteen ongelmat. Ajankohtaisuudella tarkoitettiin päiväkohtaisia aiheita eli sellaisia aiheita, jotka eivät olisi kantaneet uutena tietona enää seuraavana päivänä. E:n käyttämät uutiskriteerit olivat hyvin perinteisiä. STT kertoo myös uutiskynnyksestään avoimesti verkkosivuillaan ja E:n kriteeristö vastasi tätä listaa (STT 2021d).

Seurannan aikana E teki uutisia muun muassa valtakunnallisista koronatiedoista, Helsingin liikenneongelmista, kadonneista ikäihmisistä, Iltalehden uudesta

uutispäätoimittajasta, ministeriön ehdotuksesta tupakkalain muutokseksi ja Tullin tiedotteesta, jossa kerrottiin, että torjunta-ainejäämiä oli löydetty aiempaa enemmän. Uutisten lähteet olivat pääasiassa viranomaisia ja kaupunkiorganisaatioita. Kolmen uutiseksi päätyneen informaatioyötteen lähteenä oli yrityksiä. Näistä kaksi oli tunnettuja tapahtumajärjestäjiä ja yksi yhtiö, jonka kolme työntekijää olivat olleet mukana *Sound Of Metal* -elokuvan Oscar-palkituissa äänitöissä.

E:n pohti uutisen lähteen luotettavuutta arvioidessaan informaation uutiskelpoisuutta. Joka kerta E:n perustelu lähteen luotettavuudelle oli se, että toimijan institutionaalinen asema: virasto tai organisaatio, kuten Kela, Poliisi, Tulli tai yliopisto. Myös H1 ja H2 saivat arvioivansa lähteen luotettavuutta informaatioainesta läpikäydessään. Molemmat kertoivat pohtivansa informaation lähettämisen taustamotiiveja: Miksi tämä haluaa viestinsä läpi uutisissa? Käsittelen informaation sisällön luotettavuuden arviointia tarkemmin luvussa.

Alla sitaatissa on esimerkki E:n ammatillisesta harkinnasta Kelan tiedotteesta, jossa kerrottiin kotihoidontuen korotuksen pidentäneen lastenhoitojaksoja. Vaikka E päätti, että uutinen tehdään, siirtyi se lopulta toiselle toimittajalle kirjoitettavaksi ajanpuutteen takia.

”Uutinen koskettaa monia. Sen on lähettänyt Kela, joka on iso toimija. Kela on hyvä ja luotettava lähde. [...] Tiedotteessa kerrotaan ydinviesti yksinkertaisesti. Kyseessä on tutkimus. Tässä lukee selkeästi, mitä tutkimuksessa on selvitetty ja mitä konkreettista on selvinnyt. [...] Tieto on merkittävää, sillä tuki on pidentänyt lastenhoitojaksoja kuukausilla. Koen, että tutkimus itsessään on myös luotettava, koska se on kattava ja siinä on ollut yliopistoja mukana. [...] Tämä tehdään.” (E, haastattelu)

Haastateltavat H1 ja H2 kertoivat analysoivansa informaatiota pitkälti samoilla kriteereillä kuin E. H2 ei osannut arvioida, kuinka monta uutista päättyy tekoon yhden työvuoron aikana. Hänen mukaansa määrä vaihtelee suuresti päivittäin. H1 sen sijaan epäili uutisen syntyvä noin 5–10 prosentista kaikesta työvuoron aikana sisään tulevasta aineksesta. Tämä vastaa tässä tutkielmassa saatua tulosta.

Toisin kuin E, H1 ja H2 nostivat esiin myös asiakasmedioiden kiinnostuksen yhtenä vaikuttavana tekijänä, kun he pohtivat mikä informaatioaines on arvokasta. H1 kertoi arvioivansa informaation merkittävyyttä lisäksi myös sen mukaan, onko aiheesta kirjoitettu lähiaikoina, eli onko kyseessä tuore vai jo kulunut aihe, ja mitä muut uutismediat ovat siitä kirjoittaneet.

Asiakasmedioiden vaikutus uutisvalintaan tuli esiin myös päätoimittaja Minna Holopaisen haastattelussa. Hän totesi STT:n tekevän läheistä yhteistyötä asiakasmedioidensa kanssa. Uutiskriteereistä keskusteltaessa Holopainen arvioi, että merkittävin uutisvalinta tehdään jo siinä vaiheessa, kun mietitään mitkä uutisarvoiset asiat hoidetaan. Päätoimittajan mukaan STT:n resurssit eivät riitä kaikkien uutisarvoisten asioiden hoitamiseen, minkä takia asiakkaiden mielipiteiden kuunteleminen näitä valintoja tehdessä on tärkeää. Holopaisen puheessa yhteistyö asiakasmedioiden kanssa liitettiin näin sekä ammatillisiin että taloudellisiin perusteluihin.

”Me kuunnellaan asiakkaita varmaan kaikessa, esimerkiksi siinä minkälaisia meidän juttutyypit ja käsittelytavat ovat. Ne ovat tietyllä tavalla laatuvaatimuksia, niin totta kai palveluntarjoajan on kuunneltava asiakkaita. Me kuunnellaan asiakkaiden toiveita myös meidän uutissuunnittelussa sekä pidemmällä välillä että päivän aikana. Asiakkaiden uutispäälliköt saattavat esimerkiksi soittaa ja kysyä voimmeko hoitaa jonkun asian, vaikka se ei olisi meidän päivän listalla. Kyllä me pyrimme näitä toiveita täyttämään. Mulle ei tule mieleen sellaista asiaa, jota asiakas olisi toivonut, ja joka ei meidän mielestä olisi ollut uutisarvoinen.” (Holopainen, haastattelu)

Holopaisen mukaan uutiskriteereitä ei voi perustaa pelkästään tärkeille asioille, vaan myös kiinnostavuus on merkittävä tekijä. Tämän takia STT:llä pyritään seuraamaan, mistä yleisöt ovat kiinnostuneita. Holopainen totesi kummastelevansa sellaisia mielipiteitä, joiden mukaan yleisöjen kiinnostus ei olisi kriteeri informaatioaineksen merkittävyydelle ja syy journalisteille tarttua aiheeseen. Holopainen sanoikin provosoivasti, että jokainen skandaali ja ”gate” ovat mahdollisuuksia journalismille.

”Mun mielestä on tärkeää, että me ymmärretään yleisön kiinnostukseen liittyviä merkityksiä. [...] Totta kai on yleisöä kiinnostavia aiheita, joihin me ei STT:ssä edes kosketa, kuten jos joku on julkkis vain sen takia, että hän on julkkis. Mutta usein kyse on siitä, että ymmärrämmekö me journalistit,

miksi yleisö on kiinnostunut jostain aiheesta tai henkilöstä. Esimerkkinä Sofia Belorf Katiska-vyyhdissä. Pitkän linjan journalistit pohtivat hänen kohdallaan voidaanko hänestä kertoa jo rikosepäilyvaiheessa, ja miten asiassa pitäisi edetä, mutta itse asiassa hänellä on valtava vaikutusvalta somebisneksensä kautta ihmisiin ja vahva yleisösuhte. Meidän täytyy ymmärtää, että tosiasiallisesti hän on yhdenlainen vallankäyttäjä, joka pitää asetta vastuuseen tekemisistään.” (Holopainen, haastattelu)

Päätoimittajan kommentit uutisvalinnasta voidaan nähdä ilmentävän sitä, miten journalismin päämääräsäännöt ja toimintasäännöt esiintyvät STT:n pikavuoroissa (vrt. Heikkilä & ym. 2012). Uutistoimistojen toiminnassa päämääräsäännöt on asetettu perinteisesti etusijalle, ja toimintasääntöjenkin antamat normit ovat olleet suhteellisen selkeitä. Holopaisen puhe yleisöistä ja populaarin julkisuuden kohteiden (julkkisten) kytkeytymisestä yhteiskunnallisiin aiheisiin kertoo kuitenkin siitä, että toimintasäännöt ja päämääräsäännöt ovat joustavampia kuin ennen. Yhtäältä STT:n työtä ohjaavat edelleen ideaali valtakunnan tärkeimpien uutisten raportoinnista, mutta toisaalta yleisön kiinnostavuus aiheeseen on entistä tärkeämpi osa uutisharkintaa.

6.1.4 Vallan jakautuminen uutisvalinnasta

Seurannan aikana toimittaja E teki uutisvalinnat pitkälti itsenäisesti omaan harkintaansa tukeutuen.

”On olo, että tässä minä olen ja päätän, mikä menee läpi ja mikä ei.”
(E, haastattelu)

Myös H2 kertoi kokevansa olevansa valta-asemassa suhteessa portille tulevaan informaatioon. Hänen mukaansa STT:n toimitus on lopulta melko pieni ja silloin se, että jaksako tai ehtiikö joku ihminen tarttua aiheeseen vaikuttaa vahvasti jonkin informaatioaineksen jalostumiseen uutiseksi. Se, että toimittaja kokee valtansa suureksi, mutta toimituksen pienikokoiseksi kertoo siitä, että pikavuoroissa portinvartijan valta jakautuu yhdestä muutamaankin ihmiselle.

”Kyllä mä koen, että siinä on aika paljonkin valtaa, mutta sitä, että kuinka yhteiskunnallisesti merkityksellistä se valta on, niin siihen mä en kyllä osaa ottaa kantaa. Se on tosi tapauskohtaista.” (H2, haastattelu)

H1 suhtautui valta-asemaansa kaikista epäilevämmiin. Hänen mukaansa informaatioaineksen priorisoinnissa korostuvat enemmän STT:n tavoitteet kuin oma valinta. Kysymyksenasetteluni jätti tässä kohtaa huomioimatta sen, onko toimituksella valtaa uutisten priorisoijina ja mitä siitä mahdollisesti seuraa.

”Osa on semmoisia, että voi niin kuin itse päättää, että mitä valitsee. Mutta sitten, kun me ollaan uutistoimisto, jossa tehdään kattavasti ne päivän tärkeimmät uutiset, niin tavallaan ne on ne joita priorisoidaan. Siinä ei ole toimittajalla itsessään mahdollisuutta kauheasti valita.” (H1, haastattelu)

Kolmen seurantapäivän aikana uutispäällikkö osallistui E:n lisäksi informaatioainesta koskevan toimenpiteen päätökseen vain vähäisessä määrin tapauksista (10 kpl.). E pyysi uutispäälliköltä linjausta, lähinnä sellaisista aiheista, jotka olivat E:n mielestä kiinnostavia ja merkittäviä, mutta hän ei ollut siltikään varma ylittävätkö ne uutiskynnystä.

Eräässä tapauksessa E pyysi uutispäälliköltä linjausta, tekeekö hän uutissiteerausta Ylen jutusta, joka käsitteli poliisiin uutta ihmiskaupan tutkimiseen keskittynyttä toimintaryhmää. E arvioi, että aihe oli kiinnostava ja valtakunnallinen ja olisi itse tarttunut tapaukseen, mutta hänen mukaansa hänellä ei ollut syvempää osaamista oikeustapauksista ja siksi aihe vaatisi toisen silmäparin. Uutispäällikön arvio jutusta oli, että se oli lähinnä toimintaryhmän esittely ja mainos, eikä siitä tehtäisi uutista STT:lle.

Uutispäällikön vaikutus toimi myös toiseen suuntaan. Aiemmin jo mainitsin, että aamuvuorojensa alussa E sai uutispäälliköltä listan päivän aikana ainakin tekoon laitettavista aiheista. Lisäksi uutispäällikkö otti välillä E:hen yhteyttä ja pyysi häntä reagoimaan johonkin informaatioainekseen. Yksi tällainen tapaus oli muun muassa Iltalehden uuden uutispäätoimittajan nimeäminen.

Päätoimittaja Holopainen katsoi, että STT:n pikavuorolainen tekee uutisvalintaa melko itsenäisesti. Hän sanoi, että työntekijät ovat sisäistäneet uutistoimiston uutiskriteerit ja ”asiat, joita ainakin seurataan ja katsotaan”. Toimittajan tehtävä on Holopaisen mukaan toteuttaa edellä mainittua, mutta reagoida samalla muuttuviin uutistilanteisiin.

”Jokainen toimittaja tekee viime kädessä tulkinnat, mikä on merkityksellistä. Toimittajat toteuttavat tietyllä tavalla STT:n yleisö- ja

asiakaslupausta, mutta tekevät sitä omilla hoksottimillaan.” (Holopainen, haastattelu)

E ja H2 pitivät pikavuoron itsenäisempänä työnä kuin H1. Kaikki kolme kokivat kuitenkin, ettei STT:llä jätetä toimittajaa uutisharkinnan osalta liian yksin. Heidän kokemuksensa mukaansa uutispäälliköltä on mahdollista kysyä mielipidettä tarpeen tullen matalalla kynnyksellä. E huomautti, että näiden linjaukset saattavat tosin vaihdella toisistaan, mutta viimekädessä ratkaisevaa on kulloinkin vuorossa olevan uutispäällikön linjaus. H1 nosti esiin, että sähköpostia seulova työntekijä on myös pikavuorolaisen apuna. Hän saattaa esimerkiksi soittaa pikavuorolaiselle ja mainita jo etukäteen, että jokin tärkeä ja reagointia vaativa tiedote on tulossa.

Koronapandemian ja etätöön koettiin lisänneen pikavuorolaisen itsenäistä työskentelyä entisestään, sillä keskinäisen vuorovaikutuksen arvioitiin hankaloituneen sekä kynnyksen siihen nousseen, kun viereiselle työpisteelle huikkaaminen ei ole ollut mahdollista.

”On nopeampaa tehdä itse, vaikka ennen olisi huikannut jollekin kysyäseen jotain. [...] Työnjako on muuttunut yksipuolisemmaksi ja tempo nopeutunut [...] On vaikeampi pysyä perässä siitä, mitä kollegat ovat tehneet tai ovat tekemässä. Töiden jakaminen oli helpompaa läsnä.” (E, haastattelu)

Yllä oleva E:n sitaatti ilmentää, että työn itsenäisyys ja toimittajan oma autonomia on toimittajille tärkeää, mutta samalla toimittajat kaipaavat myös kollegiaalista tukea. Kun tätä tukea ei ole saatavissa omille päätöksille, itsenäisyys voikin kääntyä ongelmaksi. Tutkimuksissa tällaista vertaisviestintää onkin pidetty yhtenä journalismin vahvuutena sen sijaan, että se olisi nähty yksilön autonomian vähenemisenä. Muun muassa Penttilä (2021, 42) kirjoittaa, että toimitustyö on muuttunut ajansaatossa yksilökeskeisestä työskentelystä tiimityöksi, johon liittyy myös päällikkövetoinen suunnittelu ja hierarkia, ja vaikka vastakkaisia mielipiteitä myös esiintyy, ovat useat toimittajat kokeneet suunnittelun myönteiseksi asiaksi, joka parhaimmillaan mahdollistaa aiempaa paremman työskentelyn.

6.2 Portinvartijan riippumattomuus

Seuraavaksi tarkastelen tarkemmin sitä, mikä on STT:n pikavuorojen prosessin suhde riippumattomuuteen – sekä rakenteelliseen että yksilön autonomiaan. Tarkastelen tätä asiaa käymällä läpi STT:n pikavuoron uutisten editointiprosessia, eli sitä, mitä informaatioainekselle tapahtuu sen jälkeen, kun siitä päätetään tehdä uutinen. Lisäksi tarkastelen, miten pikavuoron toimittajat itse arvioivat omaa riippumattomuuttaan.

Luvuissa 1–4 kävin läpi sitä, miten 2000-luvulla journalismin tempo on vain nopeutunut internetin kiihdyttäessä uutiskilpailua (Davies 2008). Nopeusvaatimuksen tuottaman paineen oletetaan johtavan virheiden määrän lisääntymiseen ja lähdekriittisyyden vähenemiseen (vrt. Davies 2008). Tästä saatiin merkkejä myös tutkimuksessani.

Tutkimuksen seurantajaksolla E:llä oli tasaisesti töitä koko seurannan ajan, mutta hän ei tuntunut olevan mitenkään kovan paineen alla. E tunnisti, että työssä oli nopeuden ja tarkkuuden tavoitteet, mutta tuottavuusvaatimuksista hän ei ollut stressaantunut. E:n kokemus työnantajan toiveista oli, että juttujen suuri lukumäärä ei ole itseisarvo, vaan mieluummin tehdään työ hyvin. Edellä mainittu ajatus korostui myös haastatteluissa.

E:n mukaan pikavuoron kuormittavuus vaihtelee eri työvuoroittain: päivällä perinteisten työaikojen aikana tulee enemmän läpikäytävää informaatioainesta kuin iltaisin. Myös päivien välillä on satunnaista vaihtelua. E:n mukaan koronapandemian alussa, vuoden 2020 keväällä, uutistoiminta oli hetkittäin todella kuormittavaa suuren koronatiedotusmäärän takia. Silloin STT:llä reagoitiin kiireeseen ja työkuormaa kevennettiin. E:n mukaan alkuvuodesta 2021 lähtien sisään tulevan informaatioaineksen määrä oli hitaasti aloittanut palautua kohti ”normaalia”.

E ei kokenut uutiskilpailun tuovan hänelle painetta. Yksi vahva osa hänen työtään oli käydä läpi muiden medioiden uutisointia ja katsoa, oliko STT:ltä mennyt jokin uutinen ohi ja olisiko se uutislainan arvoista tietoa. E päätyi tekemään kaksi uutissiteerausta muista medioista seurannan aikana. Myös H1 ja H2 kokivat paineen tunteen vaihtelevan päivittäin työmäärän mukaan. H2 teki eron sen välille, tuliko paineen tunne esihenkilön suunnalta vai kenties omista sisäisistä odotuksista. H2 totesi, että varsinkin

kokemattomampi toimittaja saattaa ottaa pikavuoron työmäärästä ja tavoitteista enemmän painetta kuin kokenut toimittajaan, joka on oppinut luottamaan itseensä enemmän ja tietää oman tekemisensä ja jaksamisensa rajat paremmin.

H1 ja H2 arvioivat, että pikavuorossa on oltava nopea. Nopeuden vaatimus vaikutti tulevan haastatteluiden perusteella eniten siitä, että työssä oli tehtävä useaa asiaa samaan aikaan: eri kanavien syötteitä piti olla koko ajan valppaana tarkastamassa, mutta samalla oli kirjoitettava uutisia.

”Vuorot ovat siis semmoista tosi reaktiivista. [...] Sun energiaa menee joka tapauksessa siihen sisään tulevan seurantaan. Vuoro on usein kiireinen ja semmoinen aika sillisalaatti, että monta asiaa yhtä aikaa päällekkäin. Ei ole keskittymisrauhaa yhteen asiaan. [...] Koko ajan on ajatus, että jotain isompaa voi tapahtua koska tahansa ja sun tehtävä on huomata se asia.” (H2, haastattelu)

H1:n ja H2:n ajatukset uutiskilpailusta erosivat. H2 ei kokenut uutiskilpailun vaikuttavan työntekoonsa kirittäjänä, kun taas H1 koki jokseenkin painetta uutiskilpailusta sanoen, että uutistoimistossa halutaan olla jakamassa tietoa ensimmäisenä tai ensimmäisten joukossa. Kuitenkin molemmat katsoivat, että kovin uutiskilpailu käydään skuupeista ja niitä tehdään muissa STT:n osastoissa kuin pikavuoroissa.

”Kotimaan pikavuoro ei ole semmoinen, jossa yleensä pääsee skuupilla kilpailemaan, että se on enemmän näiden erikoistoimittajien alaa, koska he pystyvät selvittämään asioita. Heillä on enemmän aikaa semmoiseen ja he käyvät enemmän tilaisuuksissa, että heillä on ehkä sitten suhteita, jota kautta niitä uutisaiheita saattaa tulla. Mutta tuota kyllä me kilpaillaan siinä missä joku muukin iso väline, mutta meillä kuitenkin se perustehtävä on edelleen siellä se tärkein, että saadaan ne tärkeimmät uutisaiheet päivittäin hoidettua.” (H1, haastattelu)

Päätoimittaja Holopaisen mukaan STT:n pikavuorolaisilla ei ole yksiselitteisiä ohjeita siitä, mitä vuoron aikana tehdään. Hän vahvisti, ettei työntekijöille ole asetettu määrällisiä tavoitteita siitä, kuinka monta juttua vuoron aikana on kirjoitettava. Holopainen sanoi, että STT:llä on olemassa henkinen asiakaslupaus siitä, minkälaisia asioita pyritään katsomaan työpäivien aikana, ja että niin sanotuilta perinteisiltä aihealueilta on aina tarjontaa. Hän ei avannut haastattelussa tarkemmin, mitä henkinen asiakaslupaus

käytännössä tarkoitti, mutta ymmärrykseni mukaan kyse lienee siitä, että STT lupaa kattavan, tasaisen, säännöllisen ja luotettavan uutisseurannan ja sen, että sen tuottama uutisaineisto vastaa asiakasvälineiden asettamia journalistisia vaatimuksia.

”Koneistomme ja henkinen lupaus tuottavat hämmästyttävän tasaisen käyrän juttujen versiomäärissä päivästä toiseen.” (Holopainen, haastattelu)

STT:n asema mediakentällä on kiinnostava suhteessa riippumattomuuteen. Journalistiset mediat ovat STT:n omistajia ja asiakkaita, joista suurin yli 75 prosentin omistajuudella on Sanoma-konserni (STT 2021a). Edellä olen esittänyt, kuinka päätoimittajan mukaan STT:ssä asiakasmedioiden toiveita kuunnellaan juttutyyppeiden, käsittelytapojen ja aiheiden osalta. Hänen mukaansa asiakasmediat ja omistajat saattavat esittää toiveita palveluista, mutta eivät ole pyrkineet vaikuttamaan STT:n journalistisiin ratkaisuihin. Päätösvalta asioista on aina pysynyt STT:llä itsellään, Holopainen totesi. Hänen mielestään asiakkaiden kuunteleminen sisältöjen suunnittelussa ei vähennä STT:n riippumattomuutta tai tee sen uutisista journalistisesti heikompia. Hänen mukaansa sellaisella journalismilla joka ei saavuta yleisöjään tai tule julkaistuksi, ei ainakaan ole merkittävyyttä.

Päätoimittaja Holopaisen ajatukset tuntuvat kuvastavan lähinnä sitä, että asiakasmedioiden ja STT:n näkemys journalistisesta laadusta on yhteensopiva. Mikäli STT:llä olisi ollut tarvetta muuttaa sisältöjään asiakkaiden pyynnöstä, heräisi kysymys, olisiko tämä enää kovin riippumatonta?

Uutiskilpailun aiheuttamaan paineeseen Holopainen kommentoi, ettei STT:llä ole uutistoimistojen osalta Suomessa varteen otettavia kilpailijoita, mutta yhtiö on hankalassa asemassa siten, että sen isoimmat asiakkaat ovat sen suurimpia kilpailijoita yleisesti uutismarkkinoilla. Holopaisen mukaan tämä luo painetta tuotantoon: STT:n täytyy olla niin hyvä työssään, että asiakkaiden on kannattavampaa ostaa palvelu STT:ltä kuin tehdä se itse.

”Varsinkin nyt kun Helsingin Sanomat on tuoreeltaan palanut meidän asiakkaaksemme ja lisänneet meidän käyttöämme, ja se on yksi media, joka edustaa Suomen parasta journalistista osaamista ja resursseja, niin kyllähän silloin meidän tuotantoamme mitataan, etteivät he vaan mieli

ottaessaan STT:ltä juttua, että me olisimme tehneet tuon itse nopeammin ja paremmin. Heillä on kyky tehdä joitain asioita vähintäänkin yhtä hyvin, joskus jopa paremmin kuin me, joten kyllä se tietysti haastaa meitä siinä laadussa.” (Holopainen, haastattelu)

Holopaisen mukaan journalistinen media on ristipaineessa yleisöjen odotusten suhteen: Toisaalta analytiikka näyttää, että ihmiset menevät sinne, missä tieto on heti saatavilla ja nopeus on selvästi yksi lisäarvo, mitä journalismi voi yleisöilleen tuottaa. Toisaalta yleisöt haluavat tiedon olevan luotettavaa ja asioista halutaan tietää perusteellisesti, punnitusti ja tasapuolisesti. Holopaisen mukaan kilpailukykyinen uutismedia ei voi olla hyvä vain yhdessä asiassa, vaan on keksittävä ratkaisut siihen, miten useampiin toiveisiin voidaan vastata.

Päätoimittajan lausunto ilmentää sitä, että STT ei ole siis täysin riippumaton asiakaidensa asettamista odotuksista, vaan niillä on vaikutusta journalismia muovaavana voimana. Kuitenkin asiakkaiden odotukset nähdään organisaatiossa journalistisina, joten tämä ei välttämättä heikennä STT:n kriittisyyttä tai uskottavuutta. Holopainen suhtautui myös yleisöstä saatavaan analytiikkaan suopeasti: analytiikan tuottamaa tietoa yleisöistä pidetään pätevänä ja se hyväksytään journalismiin vaikuttavana välineenä.

6.2.1 Tiedon tarkistus

Ennen uutisen välittämistä asiakasvälineille STT:n jokaisella uutisella on ainakin yksi toinen lukija sen kirjoittajan lisäksi. Yleensä tämä on deskin nettisihteeri tai iltaisin iltasihteeri. Jutun läpikäynnin yhteydessä hän voi muokata sitä, minkä jälkeen juttu voidaan merkitä valmiiksi ja jakaa asiakasmedioille. Netti- tai iltasihteeri voi ottaa myös yhteyttä jutun kirjoittajaan ja pyytää toimittajaa varmistamaan tietoa tai parantamaan tekstiä tarvittaessa. Uutisen portinvartijuuden prosessi on siis hyvin jäsenneltyä myös ulos päin, eikä mitään yleensä lähde uutistoimistosta ulos edes nopeassa uutistilanteessa ilman, että sen olisi lukenut joku muu kuin jutun kirjoittaja. Uutisten paikkansa pitävyyden varmistamiseksi on siis STT:llä vakiintunut toimintatapa. Sen olemassaolo vahvistaa yleisesti luottamusta STT:n toimintaan, mutta tämä ei anna silti täysiä takeita, että varmistus toimisi moitteettomasti ja aukottomasti.

Totesin edellä, että E:n, H1:n ja H2:n luotto viranomaisiin lähteinä oli todella korkea. Seurannan aikana E ei oikeastaan kyseenalaistanut ollenkaan Kelan, Poliisin tai vaikkapa Tullin lähettämän tiedon sisältöä. E soitti pelkästään pelastuslaitokselta lisätietoja uutis-sähkeisiinsä eli uutiset kirjoitettiin useimmiten pelkän tiedotteen perusteella. E itse arvioi, että pikavuoroissa varsinaisten pidempien haastatteluiden soittaminen olisi resurs-sien hukkaamista, sillä tiedotteissa oli hänen mukaansa useimmiten kaikki oleellinen tieto. E:n mukaan muille lähteille kuin pelastuslaitokselle soitetaan lähinnä silloin, kun halutaan tarkistaa jotain yksittäisiä faktoja tai kysyä täsmennyksiä, eli ei niinkään haas-tattelutarkoituksessa.

”Resurssisyistä harvoin soitetaan tiedotteen perään. Joskus tarkennetaan tai tarkastetaan tietoa. [...] Emme soitele kovin herkästi, koska ei yksin-kertaisesti ole aikaa, kun matskua tulee niin paljon. Siihenkin menee paljon aikaa, kun puretaan sitä haastattelua.” (E, haastattelu)

Seurannan aikana E soitti pelastuslaitokselle joitakin kertoja järjestelmässä näkyneen hälytyksen takia, mutta useimmissa hälytystapauksista hän odotti, että pelastuslaitos laittoi hälytystehtävän sisällöstä tiedotteen sähköpostiin. Vain pari kertaa E soitti hälytystehtävän tiedotteesta lisätietoja. Välillä kävi niin, että uutispäällikkö pyysi E:tä soitta-maan informaatioaineksen lähettäjälle lisätietojen takia, mutta hänellä ei ollut aikaa, minkä vuoksi haastattelu ja jutun jatkaminen pikasähkeen jälkeen siirtyivät uutispäälli-kön ohjeesta toiselle toimittajalle.

E:n seurannasta poiketen, haastateltavat H1 ja H2 arvioivat, että pikavuoroissa toimi-taan aktiivisemmin suhteessa lähteisiin. Heidän mukaansa noin puolet pikavuoron ai-kana syntyneistä uutisista on sellaisia, joiden lähteille soitetaan tietojen varmista-miseksi. Varsinkin pelastuslaitoksen tiedotteista soitetaan H1:n ja H2:n mukaan herkästi, jotta onnettomuus uutiseen saadaan lisää informaatiota tapahtuneesta. Mikäli tiedot-teen lähettäjälle soitetaan, on kyse ennemmin tiedon täsmennyksestä tai tarkistuksesta kuin haastattelusta. H1:n mukaan kuolinuutisten tiedot ovat poikkeuksetta varmistet-tava.

H1:n mukaan osaan lähteistä suhtaudutaan jo lähtökohtaisesti kriittisemmin ja lähteen antamia tietoja tarkastetaan herkemmin. Tällaisia ovat esimerkiksi lähteet, joiden taustalla tiedetään tai epäillään olevan poliittisia motiiveja. Samaa sanoi myös H2 toteamalla, että faktantarkastuksen pitää olla yleisesti tiukempaa, mitä enemmän tiedon antajalla on pelissä tiedon tiimoilta.

”Varsinkin, jos joku taho haluaa näyttää joko itseään hyvin edullisessa valossa tai jotakuta toista ikävässä valossa, niin silloin meidän täytyy löytää muitakin vahvistuksia niille lausunnoille, eikä pelkästään esimerkiksi numeroille, vaan myös tulkinnoille, mitä niistä on tehty” (H2, haastattelu)

H1 ja H2 olivat samaa mieltä E:n kanssa siitä, että viranomaisten sanomisia ei pahemmin tarkasteta. H1:n mukaan viranomaisen antaman tiedon pitää olla jollain tapaa todella yllättävä tai erilainen verrattuna esimerkiksi aiempaan tietoon tai uutisointiin, että sitä alettaisi erikseen tarkastamaan. H1 kuitenkin muistutti, että tutkimushaastattelun aikaan keväällä 2021 Suomessa sattui tapaus, jossa Elokapinan mielenosoittajat istuivat kadulla rauhanomaisessa mielenosoituksessa, mutta poliisi poisti heidät sieltä hieman kyseenalaisin keinoin. H1:n mukaan tuolloin STT:ssäkin tarkasteltiin suomalaisen viranomaisten toimintaa kriittisesti.

H2 sanoi kiireen nostavan huolimattomuusvirheiden alttiutta. Hän oli pistänyt merkille, että viime vuosina esimerkiksi asiantuntijat ovat olleet aiempaa kiinnostuneempia tarkastamaan sitaattinsa ennen uutisen julkaisua. H2:n mukaan kyse ei välttämättä ollut suoraan siitä, että STT:llä virheet olisivat lisääntyneet, vaan siitä, että kiireen myötä virheet ovat journalismissa lisääntyneet yleisesti. Koska H2:n haastattelu oli tutkielmani viimeinen, en saanut muilta tutkimukseni haastateltavilta mahdollista vertaisarviointia edellä mainitusta huomiosta. H2 ei myöskään ilmaissut, miten hän suhtautui siihen, että asiantuntijat haluavat yhä useammin tarkastuttaa sitaattinsa.

H1:n ja H2:n mukaan on mahdollista, että pikavuorojen aikana syntyneisiin uutisiin eksyy asiavirheitä myös sen takia, ettei toimittaja osaa arvioida tiedon paikkansapitävyyttä. H1 ja H2 pitivät virheiden syynä seurantakentän laajuutta, minkä seurauksena kukaan toimittaja ei voi olla täysin perillä kaikista aihealueista kaiken aikaa.

”Sanotaan, että toimittajan on hyvä epäillä faktoja, mutta jos on tuommainen, joka ihan hyvin saattaisi olla semmoinen asia, että se on totta, niin en mä nyt itse pidä sitä suurena virheenä, vaikka se sitten pääsee läpi. Ei me nyt kuitenkaan voida ihan joka asiaa aina epäillä, että siihenkin menis sitten se oma aikansa.” (H1, haastattelu)

Haastateltavat olivat kaikki sitä mieltä, että se, että toimitussihteeri lukee uutisen ennen kuin se lähtee asiakkaille, vähentää molempia sekä huolimattomuudesta että ymmärtämättömyydestä syntyneiden virheiden määrää.

E, H1 ja H2 katsoivat kaikki, että STT:llä on vastuu uutistensa faktasisällöstä. Toisin sanoen, asiakasmedioiden ei pitäisi heidän mukaansa joutua pohtimaan STT:n uutisen paikkansapitävyyttä tai tarkastamaan faktoja. H2 muistutti tosin, että asiakasmedioilla on vastuu oikaista tietoja omassa julkaisussaan, mikäli STT on oikaissut tietoja omaan. H2:n mukaan asiakasmedioissa toisinaan otsikoidaan STT:n uutinen raflaavammin, mikä voi johtaa jopa siihen, että otsikointi on harhaanjohtava.

”Otsikoissa saattaa olla ihan asiavirheitäkin. Pahimmillaan siitä voi syntyä käsitys, että se on meidän (STT) virhe, koska juttu on meidän nimellä ja sitten taas varsinkin, kun nykyään meillä usein näkyy myös omat nimet lehdessä, niin joskus ne virheet on semmoisia, että mä en niin kuin yhtään haluaisi, että kukaan kuvittelee, että mä oon jotenkin luullut asiat niin pieleen. Se voi mennä joskus itsellä tunteisiin sitten.” (H2, haastattelu)

Päätoimittaja Holopainen muistutti, että luotettavuus on yksi uutistoimiston tärkeimmistä arvoista. Hänen mukaansa olisi huonoa bisnestä tehdä epäluotettavia uutisia, eli luotettavuusongelma näkyisi kyllä ennen pitkään asiakasmäärissä. Holopainen huomautti, että Kunnallisalan kehittämissäätiön tutkimuksessa vuodelta 2021, jossa selvitettiin suomalaisten luottamusta eri tiedotusvälineiden uutisointiin, luottamuslistan kärkeen asettuvat Ylen ja STT (kts. Kunnallisalan kehittämissäätiö 2021). Holopainen nosti myös esiin, että Suomessa journalismin kentällä luotettavuutta arvioidaan suppeasti jo pelkästään kielellisellä tasolla. Luotettavuudelle on yksi sana, kun taas englanninkielisissä tutkimuksissa luotettavuutta arvioidaan muun muassa sanojen accuracy (täsmällisyys) ja truthfulness (totuudenmukaisuus) kautta. Holopaisen mukaan uutistoimitukset ovat olleet perinteisesti tyytyväisiä uutisiinsa, kunhan uutiset ovat ”accurate” eli lähteitä siteerataan täsmällisesti. Kuitenkin disinformaation lisääntyessä ja kilpailevien

totuuksien aikana tarkasti siteerattu tieto ei ole enää Holopaisen mukaan pulmaton luotettavuuden määritelmä, ja informaatiotulvassa tiedon prosessointi on yhä merkittävämpää.

STT on pyrkinyt Holopaisen mukaan tietoisesti kehittämään sisältöjään prosessoidumpaan suuntaan. Tällä hän tarkoitti, että uutisen tulisi sisältää muutakin kuin vain yhden informaatioaineksen ja lähteen materiaalia, eli uutisessa käsiteltävälle asialle tai ilmiölle on kerrottu taustoja ja informaatio on asetettu sitä selittävään kontekstiin. Holopainen kuitenkin tunnisti, että nopeassa uutissyklissä usein ensimmäinen versio uutisesta tukeutuu vahvemmin lähdemateriaaliin. Hänen mukaansa on tärkeää, että uutisen seuraavat versiot jatkaisivat aihetta taustoittamalla ja näkökulmittamalla sitä. Näkökulmittamisella Päätoimittaja Holopainen mitä luultavammin tarkoitti sitä, että uutinen aihe rajataan tarkemmin jonkin ydinidean ympärille, joka toimii perusteluna sille, miksi uutinen on tehty. Hän kuitenkin myönsi haastattelussa, että vaikka tavoite on edellä kuvatuissa prosessoiduissa uutisissa, aina tähän ei ole kuitenkaan mahdollisuutta ja silloin on tärkeää, että merkityksellinen tieto saadaan edes julkisuuteen.

”Koska me olemme ravintoketjussa siinä kohtaan missä olemme, välillä on tyydyttävä siihenkin, että tietoa vain levitetään ja sillä on jo merkitystä asiakkaille, jotka voivat sitten jatkaa siitä.” (Holopainen, haastattelu)

Päätoimittajan kommentit informaatioaineksen ja uutisen ”prosessoinnista” viittaavat jälleen kerran toimituksen päämääräsääntöjen ja toimintasääntöjen ilmenemiseen STT:n toimituskulttuurissa (kts. Heikkilä & ym. 2012). Toimituksella on tavoitteet, joista arjen toiminta poikkeaa tilannekohtaisesti, kun sen katsotaan olevan perustelua.

6.2.2 Uutistekstin editointi

Pikavuoron seurannan aikana sähkeiden koko määritteli pitkälti sen, kuinka kauan uutisen kirjoittamiseen kului aikaa. Vain harvoin E ryhtyi saman tien kirjoittamaan uutista heti sen jälkeen, kun oli todennut informaatioaineksen olevan uutisarvoinen ja päätyvän uutiseksi. Useimmiten hän teki kirjoituspäätöksen, mutta jatkoi vielä hetken eri informaatiokanavien syötteiden läpikäyntiä, kunnes palasi kirjoittamaan valitsemastaan informaatioaineksesta lyhyttä sähköttä. Tämän jälkeen uutisesta tehtiin vielä ainakin kaksi

versiota: pidempi uutinen ja loppuversio. Ensimmäinen uutissähke ja pidempi versio siitä erosivat siten, että E täydensi pidempää uutista tuomalla siihen tiedotteesta toisen sitaatin ja taustoitti aihetta aiempien asiasta kertovien uutisten pohjalta. Pidempi uutinen ja viimeiseksi tehty loppuversio olivat usein lähes identtisiä, mutta loppuversio oli tyylitelty seuraavan päivän sanomalehteen julkaistavaksi ja siitä muutettiin siksi ainakin aikamuodot. Useimmiten E palasi uutissyötteiden pariin eri versioiden välissä, minkä vuoksi kokonaisuukaa yhden uutispaketin kirjoittamiselle oli vaikea mitata.

Seurantajakson aikana E ei pääasiallisesti kopioinut informaatioaineksen tekstiä sellaisenaan, vaan kirjoitti uutisen omin sanoin informaatioaineksen pohjalta. Poikkeuksena tästä olivat sitaatit, jotka E otti sellaisenaan suoraan lähdemateriaalista. E lähteytti sitaatit aina tiedotteesta otetuiksi (esim. ”kertoo tiedotteessa”). Leipätekstin osalta E mainitsi tiedon olevan lähteeltä peräisin (esim. ”organisaatio kertoo” / ”organisaation mukaan”), mutta ei ilmoittanut, että tieto oli peräisin lähteen lähettämästä tiedotteesta. E:n mukaan tiedotteen mainitseminen ei ollut olennaista, vaan se, keneltä tieto oli peräisin. Mikäli E:n kirjoittamassa uutisessä ei ollut suoria sitaatteja, uutisen lukijalle saattoi jäädä käsitys, että toimittaja oli esimerkiksi soittanut lähteelle ja haastatellut häntä aiheesta.

Holopaisen mukaan STT:llä on lähtökohtana, ettei tiedotteen tekstiä kopioida suoraan uutiseen sitaatteja lukuun ottamatta. Jo aiemmin mainitsin, että STT:llä pyritään siihen, että ensimmäisen pikasähkeen jälkeen uutisessa pitäisi olla jo enemmän taustaa ja jatkettua omaa tekstiä. Holopaisen mukaan STT:llä ei ole mitään prosenttimääräistä ohjetta siitä, kuinka monta sanaa tiedotteesta on muutettava, että uutisteksti on tarpeeksi omintakeista. Hän kuitenkin huomautti, että itse kirjoitettuna tekstin sisällön joutuu myös ajattelemaan paremmin läpi, kuin pelkästään kopioimalla sanoja. Tällä voidaan Holopaisen mukaan varmistaa sitä, että toimittaja todella ymmärtää, mitä kirjoittaa.

”Pystymme nykyään myös omasta analytiikastamme näkemään, että sellaiset (kopioidut) jutut eivät edes mene kovin helposti asiakkaillemme läpi. Ehkä joskus ajateltiin, että uutistoimiston pitäisi tehdä robottimaisia uutisia, mutta ei enää. [...] Tähän liittyy taas se ajatus, että analytiikka ei ole mikään journalistisen laadun vihollinen, vaan analytiikan takia on opittu,

että laatu kannattaa. [...] Eli jos se on uutinen, käytetään siihen silloin omia ajatuksia, taustoja tai puheluja.” (Holopainen, haastattelu)

Osittain voidaan siis todeta, että päätoimittaja Holopaisen käsitys toiminnan ideaalista erosi E:n toiminnasta, mutta toisaalta myös Holopainen tunnisti, ettei STT:n pikavuoroissa aina ylletä tekemään ideaalin mukaan.

H1:n ja H2:n haastatteluissa artikkelin käsittely ei juuri noussut esiin muuten kuin faktan tarkistuksen kautta. H1 tosin toivoi pikavuoron artikkeleille enemmän sihteerin käsitteilyä. Hänen mukaansa pikavuoron lyhyempiä artikkeleita ei jalosteta samalla tavalla kuin STT:n pidempiä uutisia, mutta otsikoissa ja juttujen aloituksissa olisi toisinaan hiottavaa.

6.2.3 Käsitys riippumattomuudesta

Journalismi-instituution näkökulmasta toimituksen riippumattomuus ulkopuolisista toimijoista eli rakenteellinen autonomia on pohja, jolle journalismi on rakennettava, ja joka määrittää instituution toimintaa. Ilman riippumattomuutta journalismi ei pysty perustelemaan asemaansa (Penttilä 2021). Mikäli riippumattomuus heikentyy se johtaa ennen pitkään journalististen sisältöjen köyhtymiseen ja yhdenmukaistumiseen sekä lopulta demokratian heikentymiseen (Juntunen 2011, 6).

Päätoimittajan mukaan riippumattomuus on kaiken STT:n toiminnan pohja. Tutkimukseni tulosten valossa pikavuorolaisten riippumattomuus tuntui olevan kuitenkin enemmänkin taustalla oleva pyrkimys kuin ehdoton periaate, jollaisena Holopainen asian muotoili.

Tutkimuksen aikana lobbaus ja suorat vaikuttamisyrietykset eivät juuri nousseet toimittajien haastatteluissa esille, vaikka Mykkänen ja Kuutti (2020) muun muassa argumentoivat lobbausyritysten pääsevän parhaiten läpi verkkotoimittajien seulasta kiireen keskellä. Vain H1 otti kantaa lobbaukseen toteamalla, etteivät vaikuttamisyrietykset näy hänen mielestään kotimaan osaston pikavuorolaisen työssä.

Holopaisen mukaan STT:hen kohdistuu painostusta ja vaikuttamisyrietyksiä toisinaan. Hän koki, että kynnyksen painostaa STT:tä on kuitenkin korkea. Hän muisteli haastattelussa

tilannetta parin viikon takaa, kun nimeltä mainitsematon viranomainen ilmoitti, että heidän tiedotteestaan pitäisi tehdä uutinen mahdollisimman pian. Holopainen vastasi painostukseen sanomalla, että uutinen tehdään, kun ehditään.

”Mielestäni riippumattomuus tarkoittaa sitäkin, että yritämme ymmärtää sen asian ennen kuin laitamme uutisen ulos. Kiiretilanteissa se joskus hidastaa toimintaa, kun pitää miettiä, mitä lausunnot todella tarkoittavat.”
(Holopainen haastattelu)

Holopaisen mukaan toimituksen sisäinen, kollegiaalinen tuki toimii hyvin ja se auttaa yksittäisiä toimittajia suojautumaan vaikuttamisyrittäyksiltä (ks. Mantsinen 2020).

Päätoimittaja Holopainen ei ollut huolissaan siitä, että pikavuoron uutiset perustuvat vahvasti toimituksen ulkopuolelta tulevaan informaatioainekseen. Hänen mukaansa STT:llä ei seurata systemaattisesti sitä, kuinka paljon esimerkiksi viestintämateriaali näkyy uutisissa, mutta hän sanoi, että STT:llä tehdään kyllä jonkun verran ”yleistä laadun valvontaa”. Epäselväksi jäi, mitä tämä tarkoittaa. Holopaisen mukaan jo se, ettei tiedotteita kopioida suoraan uutisiksi, vaikuttaa siihen, että uutiset todella ovat STT:n omia. Holopainen mukaansa jutuista vain jokin osuus saattaa perustua ulkopuoliseen ainekseen. Holopainen myös totesi, että Suomessa esimerkiksi viranomaiset tiedottavat aktiivisesti toiminnastaan, eikä tiedotteen pohjalta tehty uutinen ole vähemmän tärkeää journalismia, vain koska viranomainen on tiedottanut asiasta itse.

Holopaisen lausuntojen perusteella pikavuoron riippumattomuuden kriteeristö jää matalaksi. Siinä tiedotteen suora jäljentäminen ei ole riippumattonta, mutta sen kertominen toimittajan sanoin on. Näillä kahdella ei lopulta ole suurta eroa. Toki se, että toimittaja ajattelee aihetta, mistä on kirjoittamassa ja sanoittaa informaation uudelleen, helpottaa toimittajaa huomaamaan mahdollisia kummallisuuksia tai epäloogisuuksia lähdemateriaalissa, jotka muuten jäisivät ehkä huomaamatta.

Holopainen kertoi, että koronapandemian aikana keväällä 2020 STT:ltä lähti asiakkaille lyhyitä uutisia, joissa toimittajan panos suhteessa tiedotemateriaaliin oli normaalia pienempi. Tämän huomion päätoimittaja oli tehnyt silmämääräisesti. Pandemiatilanne ja uusi etätyöaika sekä uutispaine vaikuttivat toimintaan, hän myönsi. Holopaisen mukaan

toiminta oli kuitenkin kyseisessä tilanteessa täysin hyväksyttävää. Holopainen myös huomautti, ettei asiakkailta tullut tuolloin mitään palautetta asiasta eikä sitä ehkä edes huomattu muualla.

Myös pikavuorolaiset vierastivat ajatusta siitä, että koska työ perustuu ulkopuolisilta lähteiltä tulevaan ainekseen, toimitus tai toimittajat olisivat jotenkin luovuttaneet päättösvahtaansa sisällöistä toimituksen ulkopuolelle. E, H1 ja H2 arvioivat kaikki, että lopullinen päätös journalistisesta sisällöstä on aina STT:llä itsellään. Tämä arvio ei saanut juuri muita perusteluita tuekseen kuin toimittajien kokemuksen siitä, että uutiset syntyivät toimituksen uutissuunnittelun ja heidän oma reaaliaikaisen uutisharkintansa pohjalta. Vaikka lausunnot heijastavat vahvaa kokemusta sekä STT:n pikavuoron journalismin suhteesta ulkoiseen autonomiaan että toimittajien sisäiseen autonomiaan, se jättää edelleen vastaamatta siihen, voiko journalismi olla täysin riippumaton, jos se perustuu kokonaan ulkopuoliseen lähdemateriaaliin?

Toimittajien luottamus omaan riippumattomuuteensa voi perustua laajemmin oletukseen siitä, että varsinkin poliittinen viestintä on Suomessa läpinäkyvää ja reilua. Taustalla saattoi myös olla se, että toimittajat eivät vain yksinkertaisesti voi todeta, että uutinen olisi jonkun muun kuin hänen tekemänsä, kuten Journalistin ohjeiden (JSN 2014) pykälässä 2 sanotaan. Koska STT on uutisvälityksessä erityisasemassa, taidot arvioida lähteitä ja informaatiota ovat varmasti myös toimituksessa harjaantuneita ja siksi toimittajan luottamus omaan tekemiseen on ymmärrettävästi suhteellisen korkealla. Kuitenkin tietojen tarkastamiskäytäntöjen niukkuus ja se, että viranomaisiin ja isoihin organisaatioihin luotetaan vahvasti, antavat mielestäni sijaa riippumattomuuden epäilylle ja ovat lisäksi ristiriidassa toimittajien omien vakuutteluiden kanssa. Tästä herää ajatus, että riippumattomuuden rakoileminen koetaan työssä, mutta sitä ei haluta nähdä tai sitä ei vain koeta uhkana ammattimaisuudelle.

Keskustellessamme pikavuorolaisen työn suhteesta riippumattomuuteen, E arvioi, että valtioneuvoston infot koronapandemian aikana ovat olleet räikeimpiä poikkeuksia riippumattomuuteen suhteessa lähteisiin, koska etäyhteydellä järjestetyissä infoissa tiedotustilaisuuden dynamiikka muuttui täysin. Infot olivat usein tarkasti aikataulutettuja ja

suunniteltuja ja puhujilla oli aiempaa enemmän valtaa määritellä tilaisuuden etenemistä ja säädellä toimittajien pääsyä ääneen. Toimittajille jaettiin infoissa vain niukasti puheenvuoroja. E:n mukaan he saivat usein vuoron vain yhdelle kysymykselle, eikä jatkokysymyksiä tai tarkentavia kysymyksiä päässyt helposti esittämään.

Vaikka E:n esimerkki oli tarkka ja ajankohtainen, se siirsi huomion pois portinvartijan arkisesta työtilanteesta hyvin erityiseen yksityiskohtaan – joka sekin oli journalismin kannalta toki ongelmallinen. Jäin miettimään, mikä on ero sen välillä, että E hyödynsi kirjallista lähdemateriaalia usein lähes sellaisenaan uutisissa verrattuna siihen, että tämä tieto olisi annettu sanallisesti tiedotustilaisuudessa. Lopputulemana ajattelen, että suurin ero näiden kahden kohdalla näyttäisi olevan toimittajan vapauden eli sisäisen autonomian kokemuksessa. Vaikka E ei kokenut tutkimuksen aikana informaatiomateriaalia läpikäydessään tarvetta kysyä lähteiltä tarkennuksia, se vapaus olisi kuitenkin ollut olemassa, verrattuna tilanteeseen, missä tarve kysyä herää, mutta siihen ei ole mahdollisuutta.

H2 arvioi, että STT:n pikavuorossa annetaan päätösvaltaa sisällöistä ulkopuolelle siinä mielessä, että työ on reaktiivista. Tällöin huomiota saavat ne asiat, joista aktiivisesti tiedotetaan, ja vähemmän huomiota saavat sellaiset asiat, joista tiedottaminen on heikkoa. H2 muistutti kuitenkin, että pikavuorolainen selaa aktiivisesti esimerkiksi Twitteriä, missä kynnyks ottaa yhteyttä toimitukseen tai tuoda asioita toimituksen tietouteen on matala ja ehkä helpompaa kuin oikeanlaisen tiedotteen muotoilu ja sen lähettäminen oikeille tahoille. H2 mukaan toimituksella on vastuu seurata muitakin informaatioyhteistyökanavia kuin sähköpostia, mutta samalla on myös lähteiden vastuulla tehdä itsestään ja viestistään näkyvä toimittajalle tai toimitukselle.

Hieman edellä mainittuun viitaten, H1 sanoi, että STT:llä käydään paljon pohdintaa siitä, kuka uutisissa pääsee ääneen ja esimerkiksi naisten osuutta haastateltavista on yritetty nostaa ja tuoda eri vähemmistöjen edustajia esille muissakin kuin vähemmistöstä kertovissa jutuissa. H1:n mukaan tämän ohjeen noudattaminen on kuitenkin pikavuorossa haastavaa, sillä nopeassa tahdissa haastateltavaksi on otettava se, kuka saadaan milloinkin kiinni.

H2:n mukaan ulkopuolisiin lähteisiin tukeutuminen ei vähentänyt STT:n pikavuorojen journalistista riippumattomuutta. Hän kertoi kokevansa viestintätoimistojen materiaalit jopa tietyllä tapaa turvallisiksi lähteiksi, sillä toimistojen osalta agendat ovat selviä ja niiden toiminta on läpinäkyvää. Tällöin toimittajan on helppo arvioida tietoa. H2:n mukaan ongelmia ulkopuolisen lähdemateriaalin hyödyntämisessä syntyy eniten tilanteissa, joissa informaatioaineksen lähteen mahdollisia eturistiriitoja on vaikea arvioida, tai kun ne eivät ole toimittajalle näkyviä.

E ja H2 arvioivat, että he toimivat työssään portinvartijoina. Heidän mukaansa, vaikka toimitukseen tulee valtava määrä informaatioainesta, pikavuorolainen tekee lopulta päätöksen uutisen sisällöstä ja mikä pääsee hänen portistaan läpi. H1 sen sijaan näki roolinsa vahvemmin tiedon jalostajana ja perään kuulutti yhteistyötä päätösten tekemisessä. Hän arvioi, että suuri osa työstä oli vain informaatioaineksen karsintaa.

H1:n kokemus omasta roolistaan portinvartijana ei sinänsä lopulta eroa muista pikavuorolaisista, koska myös hän koki suorittavansa valintaa. H1 kuitenkin katsoi portinvartijan roolia hyvin rajatusti kysymyksen kautta, onko hänellä valtaa päättää, mikä nousee esiin julkisessa keskustelussa ja tässä kohtaa hän koki, ettei hänellä olisi tällaista valtaa toisin kuin muut pikavuorolaiset. H1 arvioi, että portinvartijuus on merkittävämpää sellaisessa mediassa, joka julkaisee uutisia omassa välineessään, kun taas STT lähettää uutisia asiakkaille julkaistavaksi. H1 huomautti myös, että vaikka STT ei tarttuisikaan johonkin aiheeseen, asiakkaat voivat silti halutessaan tarttua siihen ja näin ollen heidän portinvartijuutensa olisi jotenkin vahvempaa tai ylisteisempää STT:n harjoittamalle portinvartijuudelle.

E tai H2 eivät tuoneet esille haastattelussa, että heidän portinvartijuutensa olisi jotenkin riippuvainen muusta journalistisesta mediasta. H2 tosin totesi, ettei ajattele olevansa työssään kilpailuasetelmassa tai alisteinen esimerkiksi sosiaalisen median vaikuttajille tai viestintätoimistoille. H2:n mukaan internet ja sosiaalinen media ovat aiheuttaneet sen, ettei journalismi ole toki enää ainut tapa nousta puheenaiheeksi, mutta samalla kun saatavilla oleva informaatiomäärä kasvaa, nostaa se hänen mukaansa myös journalistien valintojen merkittävyyttä. H2 arvioi, että yhteiskunnassa on edelleen vahva paikka

totuudenmukaisuuteen sitoutuneelle, kuratoidulle ja valvotulle medialle ja tämän vuoksi myös portinvartijuuden tehtävä on sekä laajasti edelleen olemassa kuin myös hänen työtehtävässään.

”Kyllä media voidaan pakottaa tarttumaan aiheisiin, koska ne nousevat somessa puheenaiheiksi, vaikka muuten niihin ei olisi ehkä tartuttu. [...] Vaikka mä olen aloittanut työni ennen kuin on ollut Facebookia tai Twitteriä, niin en mä silti koe, että se olisi jotenkin muuttanut sitä, että kansaa puhuttavin asioihin on (median toimesta) puututtava. Mutta eihän se ole huono asia, koska kyllähän media edelleen tarttuu myös moneen muuhunkin aiheeseen kuin niihin, jotka tulevat somessa esiin.” (H2, haastattelu)

H2 oli hieman huolestunut siitä, kuinka joillain viestintätoimistoilla on tänä päivänä paremmat resurssit tehdä houkuttelevaa ja kiinnostavaa sisältöä itsenäisesti uutismediasta riippumatta, mutta sanoi toisaalta sitä, että uutismediakin kiinnostaa edelleen ihmisiä ja sillä on vaikutusvaltaa.

Päätoimittaja Holopaisen mukaan journalistisella medialla on edelleen merkittävä rooli tiedon levittämisessä suurelle yleisölle, mutta käsitteenä hän sanoi portinvartijuuden kuvaavan mennyttä aikaa. Päätoimittajan näkemys portinvartijan käsitteen vanhenemisestä on kiinnostava, varsinkin koska se on ristiriidassa työntekijöiden kokemuksen kanssa. Pikavuoroista kaksi kolmesta koki vahvasti toimivansa portinvartijoina työssään. Ehkä Holopaisen tiukkaa linjaa selittää sama kapea näkökulma portinvartijuuteen kuin H1:llä. Holopainen nimittäin totesi, että nykyaikana toimittajat eivät voi yksin päättää portilla, mikä asia nousee julkisuuteen ja mikä taas ei. Hän sanoi, että toimittajien tehtävänä on löytää merkittävä tieto, tehdä tiedosta kiinnostavaa, suhteuttaa ja taustoittaa tietoa ja asettaa tieto kontekstiin.

”Median on parempi ymmärtää roolinsa niin, että ammattimedia pystyy tarjoamaan yleisölle kontekstia niihin asioihin, joita tapahtuu ja päättämään siitä, millaiseen kontekstiin ne asiat asetetaan. Sen sijaan se (media) ei pysty tosiasiallisesti päättämään siitä, mitä ihmiset saavat tietää tai mistä he kiinnostuvat. [...] On hirveän paljon tiedontuottajia, jotka tuottavat merkittävää tietoa, kuten erilaisia tutkimuslaitoksia, mutta journalismin ero niihin on, että me teemme merkittävästä kiinnostavaa.” (Holopainen, haastattelu)

Haastattelussa Holopaisella tuntui olevan välillä taipumus puhua journalismista ja STT:n toimituksen työstä julistuksenomaisesti, mitä myös yllä oleva suora lainaus ilmentää. Jälkikäteen ajateltuna se on yksi tutkimukseni heikko kohta, sillä minun olisi pitänyt osata kysyä tarkempia kysymyksiä. Holopaisen normatiivinen puhe johtunee siitä, että hän puhuu päätoimittajana opiskelijalle ja toisaalta hän haluaa varmasti vaikuttaa organisaationsa julkisuuskuvaan positiivisesti. Voi myös olla, että Holopainen ei tunnista tutkimuksessani esiin nousutta problematiikkaa esimerkiksi lähdekriittisyyden puutteesta.

Päätoimittaja Holopaisen haastattelu liikkui usein myös hyvin yleisluontoisella tasolla, minkä vuoksi on oletettava, että Holopainen puhui myös portinvartijuudesta suurpiiteisesti koko journalismin tai ainakin yleisesti STT:n toimituskunnan näkökulmasta kuin pelkästään pikavuorolaisten osalta. Holopaisen teesi merkittävän tiedon löytämisestä on kuitenkin näkemykseni mukaan portinvartijuutta, koska siinä viitataan valintojen tekemiseen, vaikka Holopainen ei asiaa näin muotoillut. Holopaisen ajatukset portinvartijuuden hiipumisesta tuntuvat lopulta perustuvan lähinnä journalismin merkittävyyden ja sitä myötä taloudellisten kannustimien muutokseen: ennen journalismi oli merkittävää, koska se oli ainut tapa viestiä massoille, mutta nyt journalismi on merkittävää, koska se on paras tapa viestiä massoille.

Holopaisen näkemys siitä, että vain journalistit tai STT:n journalistit pystyisivät tekemään informaatiosta kiinnostavaa ei ole ongelmaton sekään. On monia tahoja, jotka voivat esittää tietoa ymmärrettävästi ja kiinnostavasti. Lisäksi Holopaisen näkemys ei avaa, kenen kiinnostusta journalistit tavoittelevat. Viimeisin voitaneen tosin laittaa myös tutkimuksen tekijän, eli minun heikkoudekseni kysyä oikeita jatkokysymyksiä.

Holopaisen ajatus merkityksellisestä kiinnostavaksi tekemisestä ei juurikaan konkretisoitunut toimintona haastattelussa. Sen perusteella vaikutti siltä, että kiinnostavuuteen yritettiin vaikuttaa eniten otsikoinnissa, eli uutisten otsikoista haluttiin mahdollisimman vetäviä, jotta ne kiinnostavat asiakasmedioissa, mutta sielläkin otsikoita voidaan toisaalta vielä hioa ja muuttaa. Voidaan myös argumentoida, että pikavuorossa jutun sisällön kiinnostavuuden luominen on lopulta toissijaista, sillä prosessi tarttui lähinnä koviin uutisiin, joiden sisältö kosketti mahdollisimman laajaa ihmismäärää, minkä vuoksi sen

katsottiin olevan merkittävää ja siksi kiinnostavaa vähintään niiden osalta joita se kosketti. Kaikista vahvimmin ajatus merkittävästä kiinnostavaksi tekeminen näkyi myöhemmin arvioitavaksi siirrettävän informaatioaineksen kohdalla, sillä jokin informaatiossa oli sellaista, joka oli toimittajan mielestä uutisen arvoista, mutta sisältö kokonaisuudessaan ei herättänyt kiinnostusta. Toisin sanoen, jotta uutisesta olisi saatu kiinnostava, se olisi vaatinut enemmän työtä kuin mihin pikavuorossa oli aikaa.

Kaikkiaan voidaan sanoa, että haastateltavat asettivat riippumattomuuden vaatimukset hyvin mataliksi. Pikavuoroissa kiire ja työmäärä ovat kaventaneet journalistista prosessia. Tämä prosessi synnyttää STT:n normit täyttävää ”riittävän hyvää journalismia”. Tällä tarkoitan sitä, että toimittajien journalistiset ratkaisut ja käytännöt olivat yhä jokseenkin perusteltavissa päämääräsääntöjen kautta, mutta näiden sääntöjen tulkinta on hyvin laavaa, koska päämääräsäännöt, kuten vaikkapa merkittävän tiedon välittäminen, ovat melko abstrakteja käsitteitä (vrt. Penttilä 2021, 166–167).

Tutkimuksessani toimittajat refleктоivat työtään melko kriittisestikin tiedostaen monet toimituskulttuurinsa kompastuskivistä, mutta vaikka he kokivat vaikuttavansa työnsä jälkeen, he eivät kuitenkaan missään vaiheessa esittäneet vaihtoehtoa, että he voisivat itse päättää tehdä työtään eri tavalla. Tämä tuntuu olevan yleisessä linjassa aiempien lähteiden käyttöä, verkkotoimittajuutta ja toimituskulttuuria tarkastelevien tutkimusten kanssa, joissa yksittäisen toimittajan mahdollisuus vaikuttaa työnsä arkikäytäntöihin ovat varsin rajalliset, sillä lopulta kyse on toimituksellisista resursseista (Juntunen 2011; Manninen 2019).

7 YHTEENVETO JA PÄÄTELMÄT

Tutkin sitä onko journalismin nopea tempo ja kiireinen työkuulttuuri vaarantaneet journalismin riippumattomuuden STT:n pikavuoroissa. Tutkimustani ohjasi kysymys: *Miten portinvartijuus ja riippumattomuus rakentuvat STT:n kotimaan uutisosaston pikavuoroissa?*

Lähestyin tutkimusaiheeni tutkimalla portinvartijuuden rakentumista arjen työssä toimitusnografian avulla. Keräsin tutkimusaineistoni kolmella teemahaastattelulla, joista yksi tehtiin STT:n vastaavan päätoimittajan Minna Holopaisen kanssa ja kaksi työntekijöiden H1 ja H2 kanssa. Lisäksi tutkimuksessa seurasin ja havainnoin työntekijä E:n työtä kolmen työvuoron ajan. Jaoin tutkimukseni analyysin kahteen osioon: ensimmäisenä tutkin STT:n pikavuorolaisen uutisen valitsemisen prosessia ja sen jälkeen riippumattomuuden rakentumista tässä prosessissa.

STT valikoitui tutkimuskohteekseni, koska uutistoimistoilla on tukkurin roolissa iso vaikutus siihen, miltä uutispäivä näyttää. Lisäksi tutkimuksissa on esitetty kritiikkiä, että viestintätoimistojen tiedotemateriaali löytää tiensä uutisiin erityisesti uutistoimistojen kautta (Lewis & ym. 2008; Juntunen 2011). Valitsin tutkittavakseni toimenkuvan nimeltä pikavuoro, koska siinä on nopein työtahti ja työ muistuttaa pitkälti luonteeltaan verkkotoimittajan työtä, missä aikaisemmat tutkimukset ovat havainneet kiireen heikentävän lähdekriittisyyttä. Uutistoimiston portinvartijuuden tutkiminen oli mielestäni kiehtovaa, sillä vaikka digitalisaation myötä uutistoimistojen toimintaympäristö on muuttunut ja myös uutistoimistot ovat joutuneet kamppailemaan taloudellisten haasteiden kanssa, silti uutistoimistoissa muutokset uutisvälitystyössä eivät ole olleet kovinkaan suuria.

Tutkimukseni lähti liikkeelle Jaakko Kilpeläisen (2020) esseen väittämästä, jonka mukaan nykyisen ja erityisesti nopean verkkojournalismin kulttuurin takia viestijöillä on entistä vahvempi valta journalistisesta sisällöntuotannosta. Toisin sanoen, journalismin riippumattomuus ulkoisista voimista on heikentynyt. Väittäjä edustaa tietynlaista jatkuvuutta huolelle, jota portinvartijuudesta on toimitussosiologiassa esitetty jo 50 vuotta:

toimittajalla on paljon valtaa sen suhteen, mitä julkaistaan ja mitä ei, mutta samalla toimittaja on todella riippuvainen siitä, millaista informaatioainesta hänelle tarjotaan (Gandy 1982; Gans 1980). Myöhemmin 2000-luvulla tätä samaa dilemmaa ovat tuoneet esiin esimerkiksi Nick Davies (2008) ja Laura Juntunen (2011). Heidän mukaansa digitalisaatio ja uutisvalinnan nopeutuminen ovat vain pahentaneet asioita ja vähentäneet siten toimittajan omaa autonomiaa edelleen (Davies 2008; Juntunen 2011).

7.1 Tutkielmani johtopäätökset

Tutkielmani tulosten valossa portinvartijuus toimii yhä STT:n pikavuoroissa: osasta informaatioaineksesta tehdään uutisia, jotka välitetään eteenpäin. Hankalampaa on puolestaan arvioida, missä määrin tämä portinvartijuuden prosessi on riippumatonta.

Tutkimusten mukaan nopeassa uutissyklissä toimittajat nojaavat vahvasti toimitukseen sisään tulevaan ainekseen sen sijaan, että tekisivät oma-aloitteista uutishankintaa. Portinvartija ei ole siis työssään itsenäinen ja altistuu kaiken aikaa enemmän ulkoisille vaikutteille. Tutkielmani kenttätyö tuki vahvasti tätä havaintoa. Sen lisäksi, että väite päti STT:n pikavuoron kohdalla, tuntui se koskevan myös jonkin verran STT:n toimintaa yleisesti. Pikavuoroissa työ oli todella reaktiivista ja uutiset syntyivät lähes pelkästään toimitukseen sisään tulevan informaatioaineksen kautta. STT:n pikavuoron toimittajat myönsivät, että informaatio sisältö tulee käytännössä kokonaan toimituksen ulkopuolelta ja pääosin he luottivat saamansa informaation paikkansa pitävyyteen. Tämä antaa kuvan siitä, että toimituksen itsenäisyys ja riippumattomuus olisi ohutta.

Tutkimuksessani pikavuorolaisten tehtävä oli karsia epäolennainen aines pois uutisvälityksestä. Sen sijaan tietojen tarkastamiseen toimittajat ryhtyivät harvoin. Pääosa heidän journalistisesta panoksestaan uutisen osalta käytettiin tekstin editointiin, ”omin sanoin kertomiseen” ja jonkin verran informaatiota täydennettiin muista lähteistä, kuten Twitteristä, muista uutisvälineistä ja oman toimituksen uutisarkiston aiemmista artikkeleista. Vaikka lähdekriittisyydessä oli selkeitä puutteita, STT:n toimittajat kuvasivat työtään riippumattomaksi, mikä edellyttää, että rima riippumattomuudelle ulkoisista toimijoista asetetaan melko alas.

Tutkimusten mukaan yksittäisten toimittajien mahdollisuus vaikuttaa työnsä arkikäytäntöihin ovat lopulta rajalliset, sillä toimintatavat ovat riippuvaisia toimituksellisista resursseista. Myös oman tutkimukseni tulokset tukevat tätä ajatusta. Portinvartijuus on STT:ssäkin olemassa, mutta se on riippuvainen siihen panostetuista resursseista. Pikavuorossa toimittajalle annetaan ennalta suuri määrä seurattavia uutissyötteitä ja informaatiokanavia ja tämän lisäksi työvuoroa jäsenteleä uutispäällikön laatima työlista, joka perustuu uutissuunnitteluun. Pääasiassa pikavuorolaiset kirjoittavat uutiset sähköpostiin tulevista tiedotteista. Toimittajilla on koko ajan teoriassa vapaus tehdä omaa uutishankintaa ja siihen jopa kannustetaan, mutta käytännössä tämä ei vaikuta todelliselta mahdollisuudelta. Toimittaja on koko työvuoron sidottu työpisteeseensä ja seurattaviin kanaviin. Edellä mainitut havainnot eivät ole sinänsä yllättäviä, sillä ne vahvistavat aiempia tutkimustuloksia verkkojournalismista, jonka kaltaista pikavuorotyöskentely on (kts. Juntunen 2011; Manninen 2019). Pikavuorolaiset haastoivat liikkumatilaansa ja organisaation uutiskriteereitä lähinnä tulevaisuuden mahdollisten pidempien reportaasiaiheiden osalta, kun he kertoivat korvamerkkaavansa itseään kiinnostavaa informaatioainesta mahdollista myöhempää käyttöä varten. Kuitenkin, vaikka tämä kertoo toimittajan autonomiasta ja vallankäytöstä, on teon merkitys lopulta todella pieni, koska todennäköisesti siitä ei seuraa mitään.

Pikavuoroissa informaatioainesta arvoitettiin hyvin perinteisten uutiskriteereiden läpi. Uutiskriteerit olivat organisaation sisäistetty ohje siitä, mihin työvuoron aikana keskityttiin. Kriteeristön kärjessä olivat ajankohtaisuus, valtakunnallisuus, yllättävyys tai informaatio kosketti laajaa ihmisjoukkoa tai isoa maantieteellistä aluetta, kuten Helsinkiä. Myös kiinnostavuus oli yksi uutiskriteeri, mutta useimmiten kiinnostava aihe sopi myös johonkin muuhun edellä mainituista kategorioista. Lisäksi aineiston perusteella uutiskriteerit vaihtelevat informaatiomäärän mukaan: mitä vähemmän kovia uutisia on tarjolla, sitä enemmän tartuntaan kevyempiin aiheisiin. Valtaosa STT:n pikavuorossa kolmen työvuoron seurannan aikana toimittaja E:n portille tulleesta informaatioaineksesta lensi roskiin. Seurannan aikana vain noin kymmenen prosenttia informaatioaineksesta päätyi uutiseksi asti ja vajaa neljännes aineksesta siirrettiin myöhemmin arvioitavaksi. Suurin

syy, miksi jostain informaatioaineksesta tehtiin uutinen, oli aiheen tai tiedon merkittävyys.

Pikavuorolaisen työ sisälsi eri kanavien uutissyötteiden jatkuvaa seuranta ja välillä kirjoittamista. Aineiston perusteella usean asian miettiminen ja tekeminen samaan aikaan aiheutti pikavuorolaisissa painetta ja kiireen tuntua. Kiireen taustalla ei ollut kuitenkaan julkilausuttua julkaisukiintiötä uutisille – päinvastoin aineistossa korostui ajattelu, että uutisen määrän sijaan tärkeämmäksi koettiin huolellinen työ. Toimittajat olivat siis jollain tavalla sisäistäneet nopeuden vaatimukset, mutta he eivät antaneet tämän syrjäyttää hyvin tehdyn työn vaatimusta. Toimittajat eivät myöskään kuvanneet kiireen tuntua epämiellyttävänä, mutta kuormitus saattoi heidän mukaansa tuntua hetkittäin rasakalta.

Tutkimusten mukaan journalismin tempo on nopeutunut internetin kiihdyttäessä uutiskilpailua. Aineiston perusteella pikavuorolaiset eivät kuitenkaan kokeneet painetta uutiskilpailusta tai kilpailun vaikuttavan heidän työhönsä. Kaikkien toimittajien mukaan kovin uutiskilpailu käytiin skuupeista, joita ei pikavuorossa syntynyt. Tämä perustui siihen, ettei pikavuorossa yleensä ennätä tehdä omaa uutishankintaa työnluoteen vuoksi. Kokemus uutiskilpailun puutteesta korostaa mielestäni sitä, että työ pikavuoroissa keskittyy juuri uutisvalinnan ja portinvartijuuden ympärille, ja että kysymykset taloudellisesta tai ammatillisesta kilpailusta eivät suoraan kosketa sitä. Päätoimittaja Holopainen sen sijaan tunnisti taloudellisen uutiskilpailun olevan läsnä pikavuoroissa. Hän puhui uutiskilpailun asettavan vaatimuksia sekä nopeudelle että sisällön laadulle. Päätoimittajan haastattelussa STT:n ammatillisten ja taloudellisten tavoitteiden rajapinta oli häilyvä. Hän ei kuitenkaan nähnyt, että esimerkiksi asiakasmedioiden kuunteleminen, uutiskilpailu tai analytiikan vaikuttaminen päätöksentekoon olisivat kaventaneet toimituksen riippumattomuutta ja rakenteellista autonomiaa.

STT:n pikavuorolaiset eivät myöskään kokeneet nopean työtahdin vähentävän kriittisyyttä informaatioaineksen lähteitä kohtaan, mutta tulosten valossa kriittisyys väheni. Pikavuorolaiset luottivat tutkimuksessa vahvasti lähteisiin, jotka olivat isoja instituutioita, kuten Poliisi, Kela Tulli, kaupunkiorganisaatiot tai esimerkiksi isot tutkimusryhmät.

Jäi kuva, että mitä isommasta instituutiosta oli kyse, sitä uskottavampi lähde oli informaatiolle ja sitä ohuempaa olivat lähdekritiikki ja vähäisempää tietojen tarkastaminen. Koska kyse on tietotoimistosta, on osittain ymmärrettävää, että STT:n sisältöjen hallitsevat lähteet ovat yhteiskunnan hierarkian huipulta. Pikavuoron uutiset heijastavat kuitenkin lopulta sitä kuvaa maailmasta, josta toimitukselle tiedotetaan, tai joka nousee sosiaalisen median kautta selkeästi esiin. Tällaisen lähderakenteen seurauksena STT päätyy katsomaan yhteiskuntaa ylhäältä alaspäin. Yksi journalismin kritiikeistä onkin, että ulkopuoliseen informaatioainekseen tukeutuvassa journalismissa uutissisällöt yksipuolistuvat, ne heijastavat yhteiskunnan vahvinta ryhmää ja vähemmistöuutisointi kärsii (Davies 2008, 114; Juntunen 2011, 57).

Globaalissa vertailussa Suomen viranomaiset ovat varmasti luotettavampia ja heidän viestintänsä on avoimempaa ja läpinäkyvämpää kuin monessa muussa maassa, ja voisi jopa argumentoida olevan lehdistön resurssien tuhlausta epäillä kaikkea byrokraattiviestintää pelkän periaatteen takia. STT:n pikavuorot heijastavat kuitenkin sellaisia toimintakäytäntöjä, mitä on kritisoitu aiemmassa journalismin tutkimuksessa (kts. Manninen 2019). Luvussa 4.3 esittelin verkkotoimittajien lähteiden käyttöä käsitelleen tutkimuksen, jonka tulosten mukaan toimittajat tarttuvat helppoihin uutisiin, joita saadaan käyttämällä yleisesti luotettavaksi koettuja lähteitä, kuten poliisia. Lisäksi tutkimuksessa tuotiin esiin, että nopeassa työskentelyssä toimittajat hyödyntävät kustannustehokkaita lähteitä, joilta haastattelu saadaan helposti ja lähteen antamaa tietoa arvioidaan sen mukaan, ettei nähdä syytä sille, miksi lähde valehtelisi. (Manninen 2019, 41–43.) Sokean luoton viranomaislähteisiin on myös kritisoitu johtavan lopulta siihen, että viranomaisia valvotaan median puolesta vähemmän (Davies 2008, 79).

Pikavuorolaiset pohtivat uutisvalintaa tehdessä informaatioainesten lähteiden luotettavuutta ja tiedon paikkansapitävyyttä, mutta vain selvästi toimittajaa itseään tai tämän esihenkilöä kummastuttavat tiedot tarkastetaan. Näin toimitaan huolimatta siitä, että kiireisen työtahdin tunnistettiin nostavan huolimattomuusvirheiden alttiutta. Toimittajat arvioivat myös tiedon tai ymmärryksen puutteen aiheuttavan mahdollisesti inhimillisiä virheitä. ”Inhimillisiä virheitä” estääkseen STT:llä on kehitetty toimintatapa, missä

uutinen luetaan vielä muun kuin kirjoittajan toimesta ennen kuin se lähtee toimituksesta asiakkaille. Tätä toimintaa arvostettiin pikavuorolaisten keskuudessa. Kollegiaalisesta tuesta koettiin siis olevan hyötyä.

Päämääräsäännöt eli journalismin toiminnalle yleisemmän merkityksen tai olemuksen antava ideaali toiminta, kuten kriittisyys, neutraalius tai demokratian ylläpito valtaapitävien vahtimisen kautta, on asetettu perinteisesti etusijalle uutistoimistojen toiminnassa. Myös toimintasääntöjenkin, eli arjen valintoja ja toimintaa määrittävät normit ovat olleet suhteellisen selkeitä. STT:ssä toimintasäännöt ja päämääräsäännöt vaikuttavat kuitenkin olevan joustavampia kuin ennen. Tätä ilmentää esimerkiksi päätoimittaja Holopaisen puhe siitä, kuinka yleisöistä saatava analytiikka vaikuttaa journalismin sisältöihin ja kuinka populaarin julkisuuden kohteet kytetään yhteiskunnallisiin aiheisiin.

STT:n pikavuorossa päämääräsäännöt ja toimintasäännöt jäivät lisäksi useasti melko etäälle toisistaan. Tämä on sinänsä tyypillinen ilmiö journalismissa (Heikkilä & ym. 2012). Varsinkin Holopaisen kommenteissa ja päämääräsääntöjen tasolla STT:n pikavuorojen journalismi näyttäytyy melko kunnianhimoisena, mutta arjessa nämä näkemykset eivät saaneet aina katetta. Yksi esimerkki edellä mainitusta oli uutisen ”prosessointi”. Holopaisen mukaan STT:n pikavuoroissa ohjeistus ja pyrkimys on, että uutiset olisivat kirjoitettu omin sanoin, eikä kopioitu suoraan lähteestä, suoria sitaatteja lukuun ottamatta. Holopaisen ajatus pikavuoron uutisten eri verisioista oli, että ensimmäinen pikasähke ja voi perustua pitkälti sisään tulleeseen informaatioainekseen, mutta seuraavassa, uutisen pidemmässä versiossa olisi hyvä olla taustoja ja selkeä konteksti uutiselle. Arjen käytännössä tämä ideaali näkyi lähinnä siten, että E käytti STT:n omaa juttuarkistoa uutisen taustoittamiseen silloin, kun se oli mahdollista.

Seurannan aikana E ei soittanut informaatioaineksen lähteille muutamaa pelastuslaitokselle tehtyä puhelua lukuun ottamatta. Kaikki uutiset kirjoitettiin käytännössä tiedotteiden pohjalta. E jopa sanoi haastattelussa, että soittaminen oli resurssien tuhlausta silloin, kun kaikki oleellinen tieto oli jo kerrottu tiedotteessa. E:stä poiketen H1 ja H2 arvioivat, että pikavuoroissa toimitaan aktiivisemmin suhteessa lähteisiin. Heidän

mukaansa noin puolet pikavuoron työvuoron aikana kirjoitettavista uutisista ovat sellaisia, joiden lähteille soitetaan tietojen varmistamiseksi tai sitaatin saamiseksi.

Tutkimukseni tulokset osoittavat hieman omien ennakko-oletusteni vastaisesti, että STT:llä kotimaan pikavuoron uutisten teossa esiintyi käytännössä paljon mahdollisuuksia vuorovaikutukselle ja yhteistyölle. Kenttätyön perusteella vuorovaikutus jäi kuitenkin lopulta varsin niukaksi. Vaikka toimittajat sanoivat saavansa tukea organisaatiolta, he tuntuivat itse asiassa kaipaavan lisää vuorovaikutusta ja keskustelua. Aineistossa korostui se, että koronapandemian siirtäessä työt etäyhteyksien päähän vuonna 2020, kysymisen kynnys kollegalta tai uutispäälliköltä kasvoi ja pikavuorolaisen työstä tuli aiempaa itsenäisempää ja päätöksistä yksilöllisempiä. Toisin sanoen tilaisuudet vuorovaikutuksella tuntuvat vähentyneen ja vaikeutuneen. Pikavuorolaiset kokivat, että työn itsenäisyys ja toimittajan oma autonomia oli heille tärkeää, mutta samalla toimittajat kaipasivat kollegiaalista tukea. Kun tätä tukea ei ole saatavissa omille päätöksille, itsenäisyys voikin kääntyä ongelmaksi.

Journalismin kentällä on ainakin kahdenlaista riippumattomuutta. Ensimmäinen on toimituksen ja journalismi-instituution riippumattomuus ulkopuolisista toimijoista. Tätä kutsutaan rakenteelliseksi tai ulkoiseksi autonomiaksi. Toinen riippumattomuuden taso on toimittajien oma riippumattomuus, jota kutsutaan yksilön autonomiaksi tai sisäiseksi autonomiaksi. Tällä viitataan siihen, kuinka paljon toimittaja pystyy vaikuttamaan päätöksiin omassa työssään esimerkiksi suhteessa esihenkilöihinsä. Ollakseen elinvoimaisia, molemmat riippumattomuuden tasot tarvitsevat toisiaan.

Yksilön autonomian näkökulmasta pikavuorolaisten työ näyttää jokseenkin riippumattomalta, mutta toimittajalle jää lopulta kuitenkin vain vähän liikkumavapautta organisaation asettamien raamien sisällä. STT:n pikavuorossa toimittajat olivat enemmän reaktiivisia kuin aktiivisia toimijoita. Kiinnostavaa on, etteivät toimittajat kritisoineet tätä suhdetta haastatteluissa, mutta eivät sitä suitsuttaneetkaan. Toimittajien suhtautuminen heidän omaan työnkuvaansa oli hyvin neutraali: sellaista se nyt vain on.

Pikavuorolaiset tuntuivat tiedostavan rajoitteet omassa autonomiassaan ja monet toimituskulttuurinsa kompastuskivistä. Vaikka he kokivat valtaa suhteessa omaan työhönsä, he eivät esittäneet vaihtoehtoa, että he voisivat itse päättää tehdä työnsä eri tavalla. Joko siis heidän journalismikäsityksensä on linjassa organisaation journalismikäsityksen kanssa tai he eivät lopulta todellisuudessa koe voivansa vaikuttaa työhönsä tai tämä asia ei kiinnosta heitä.

Rakenteellisen autonomian näkökulmasta on vaikeampi löytää näyttöä sille, että STT:n pikavuoro olisi täysin riippumaton. Aineiston perusteella STT:n organisaatiossa vallitseva käsitys riippumattomuudesta ei näytä kovin vaativalta, mutta toisaalta tulokset vastaavat journalismin tutkimuksessa esiin tuotua huolta, jonka mutkaan rakenteellisen autonomian raja on 2000-luvulla hämärtynyt eikä toimituksen ulkorajaa ja ulkoa tulevia paineita ole enää niin helppo tunnistaa (Penttilä 2021; Juntunen 2011).

Tulosten valossa STT:n sisälläkin organisaation riippumattomuudesta puhutaan eri tavoin. Pikavuorolaiset puhuivat riippumattomuudestaan nöyremmin kuin päätoimittaja. Ehkä ero selittyy sillä, että toimittajat tarkastelevat riippumattomuutta enimmäkseen toimintasääntöjen tasolla, eli mikä on arjen päätöksentasolla mahdollista ja päätoimittaja taas päämääräsääntöjen ja ammatillisten normien tasolla. Viimeksi mainittua edusti tutkimuksessa esimerkiksi se, että organisaatiossa tunnistettiin avoimet vaikuttamisintressit ja niihin suhtauduttiin kriittisesti.

Tutkimuksessa päätoimittaja Holopainen totesi journalististen päätösten olevan täysin STT:n hallinnassa ja riippumattomuuden olevan kaiken sen toiminnan pohjana. Kuitenkin tutkimukseni tulosten mukaan pikavuorolaisten kohdalla riippumattomuus vaikutti olevan enemmänkin taustalla oleva pyrkimys kuin ehdoton periaate.

Päätoimittaja Holopaisen mukaan STT pitää kiinni riippumattomuudestaan, koska se päättää viime kädessä itse tuottamastaan sisällöstä. Holopaisen haastattelusta kävi kuitenkin ilmi, että uutiskilpailu sekä STT:n ansaintalogiikka luovat painetta seurata yhä vahvemmin potentiaalisten yleisöjen ja ennen kaikkea asiakasmedioiden kiinnostuneisuutta ja mielipiteitä sisältöjä määrittävänä tekijänä. Tämä heikentää kuvaa itsenäisestä

päätöksenteosta. Käytännössä sisällöistä itse päättäminen näkyi pikavuorossa niin, että informaatiosta tehtävä arviointi, turhan karsinta sekä päätös informaation hyödyntämisestä olivat edelleen toimituksella ja yksittäisellä toimittajalla. Riippumattomuudelle ei kuitenkaan asetettu konkreettisessa työssä kovinkaan korkeita vaatimuksia: siihen riitti käytännössä se, että toimittaja tunnisti toimitukseen tulevasta informaatioaineksesta niiden uutisarvon eli ne ylittivät merkittävyyden uutiskriteerin esimerkiksi ajankohtaisuudellaan, valtakunnallisuudellaan tai yllättävyydellään. Riippumattomuutta tukevaksi toiminnaksi nähtiin myös se, ettei esimerkiksi tiedotteen sisältöä ei kopioitu sanatarkasti uutiseen, vaan sisältö kirjoitettiin omin sanoin.

Lopulta STT:n pikavuorojen rakenteellisen autonomian ja riippumattomuuden arviointi perustuukin siihen, mitä pidetään riippumattomuutena, ja onko edellä esitetty tapa ainoa tai riittävä tapa ymmärtää, mitä journalismin riippumattomuus suhteessa toimituksen ulkopuolisiin voimiin ja toimittajan valta suhteessa omaan työhönsä tarkoittaa. Tutkielmani päätelmänä voidaan kuitenkin esittää, että riippumattomuus nähdään STT:n pikavuoroissa kunnianhimoisempana kuin mitä se todellisuudessa on. Toimittajilla on suhteellisesti enemmän henkilökohtaista kuin rakenteellista autonomiaa, koska he valikoivat uutisarvoiset aiheet informaatiovirrasta itsenäisesti ja muokkaavat sitä ilman suoraa esihenkilöiden kontrollia. Toisaalta toimittajien toiminnanvapautta rajoittavat toimituksen linjaukset ja resurssien (tässä yhteydessä ajan) puute. Rakenteellisen autonomian suhteen pikavuorolaisten tilanne on heikompi, koska he eivät voi hakea aiheita itse, eikä heillä ole useinkaan tilaisuutta haastaa tai edes täydentää heille tarjottua informaatioainesta ja uutisen raakamateriaalia.

Tutkimuksessa oli havaittavissa myös se, että vaikka korkean modernin journalismin toimintatavat pysyvät uutistoimistojen työn ytimessä median murroksessakin, on toiminta selkeästi notkistunut ainakin STT:n osalta.

7.2 Tutkielmani rajoitukset ja jatkotutkimusehdotuksia

Koen tutkimusasetelmani olleen lähtökohtaisesti onnistunut, sillä se tuotti ajantasaisia havaintoja uutistoimistojournalismin tilanteesta. Ja ennen kaikkea vahvasti aiempien

tutkimusten näkemystä siitä, että vaikka uutistoimistojen muutokset eivät näy niin vahvasti ulospäin, ne eivät ole immuuneja digitalisaation mukanaan tuomille haasteille, kuten aikapaineelle (vrt. Davies 2008).

Jo lähtiessäni tekemään tutkimustani, olin harmissani siitä, että toimitusetnografiani jäi hyvin pienimuotoiseksi vallitsevan pandemian takia. Olisi ollut todella kiinnostavaa päästä seuraamaan useampien toimittajien työtä, mutta onneksi tutkimushaastatteluni tarjosivat havainnoilleni vertailupohjaa.

STT:ssä oltiin hyvin myötämielisiä ja kannustavia tutkimukseni suhteen, mikä oli mahdava asia. Tästä huolimatta tutkimukseni aikataulu venyi roimasti, sillä minulla oli paljon vaikeuksia löytää tutkittavia STT:n sisältä. Ongelmat koskivat kahta toimittajan haastattelua, joiden kohdalla minulla kesti viikkoja saada vastauksia tai ihmisiä suostumaan haastatteluun. Haastateltavat itse pohtivat syyksi yleisesti ihmisten kiireiset aikataulut ja pandemian passivoivat vaikutukset osallistumiseen. Lopulta jäi kuitenkin epäselväksi, miksi haastateltavien saaminen oli niin vaikeaa.

Lopuksi todettakoon, että tutkielmani heikkoudeksi voidaan lukea sama, minkä Juntunen (2011) toi jo esiin tutkiessaan uutisten lähteitä kymmenen vuotta sitten. Ulkopuolisten tahojen, kuten viestintätoimistojen vaikutusta journalismin sisältöön arvioidaan pitkälti kirjallisten lähteiden kautta, ja hienovaraisemmat vaikuttamiskeinot jäävät tarkastelun ulkopuolelle (Juntunen 2011). Tämän vuoksi tutkimukseni aihetta voisikin jatkaa esimerkiksi näkökulmalla, miten viestijöiden tai ylipäätään journalistisiin sisältöihin kohdistuvat vaikuttamistavat ovat muuttuneet vuosien saatossa?

Kirjoittaessani tätä pro gradua, törmäsin tutkijoiden eriäviin pohdintoihin siitä, kuinka vahvana ja millaisessa muodossa portinvartijuus elää 2000-luvun digitaalisessa mediaympäristössä (kts. Couldry 2010; Shoemaker & Vos 2009; Villi & Noguera 2017). Jatko-tutkimuksia ajatellen olisikin mielestäni tärkeää, että portinvartijuuden tutkimiseen syntyisi uutta teoreettista jäsentelyä, jolloin toimituskäytäntöjä olisi helpompi peilata tähän prosessiin. Kuitenkin koen, että pro gradu tutkielmani vahvistaa käsitystä siitä, että portinvartijuus on edelleen yksi journalismin ydinkäytännöistä. Jos portinvartijuudella ei

olisi mitään merkitystä, mitä toimittajien tehtävästä jäisi jäljelle? Vaikka portinvartijuus ei ole ehkä enää yhtä suoraviivaista kuin ennen digitalisaatiota ja lukuisia sosiaalisen median alustoja, on journalistisilla valinnoilla edelleen merkitystä ja sillä, kuka näitä valintoja todellisuudessa määrittelee. Tämän vuoksi mielekäs jatkotutkimuksen aihe olisi tutkia tekijyyden vaikutusta portinvartijuuteen tänä päivänä esimerkiksi vähemmistöuutisoinnin näkökulmasta tai vaikkapa nuorten toimittajien näkökulmasta.

LÄHTEET

Kirjallisuus

- Boyd-Barrett. 1980. The international news agencies. London: Constable.
- Carey. 1965. The Communications Revolution and the Professional Communicator. Minnesota: University of Minnesota Press.
- Couldry. 2010. Jos "medialla" on tulevaisuus, onko yleisölläkin? Artikkel. Media & Viestintä 33 (3).
- Davies. 2008. Flat Earth news: an award-winning reporter exposes falsehood, distortion, and propaganda in the global media. London: Chatto & Windus.
- Deuze. 2004. What is journalism? Professional identity and ideology of journalists reconsidered. Journalism 6, 4, 442–464.
- Gandy. 1982. Beyond agenda setting: information subsidies and public policy. Norwood (N.J.): Ablex.
- Gans. 1980. Deciding what's news: a study of CBS Evening News, NBC Nightly News, Newsweek, and Time. London: Constable.
- Heikkilä, Ahva, Siljamäki & Valtonen. 2012. Kelluva kiinnostavuus: journalismin merkitys ihmisten sosiaalisissa verkostoissa. Tampere: Vastapaino.
- Hirsjärvi & Hurme. 2011. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Hämeenaho & Koskinen-Koivisto. 2014. Moniulotteinen etnografia. Helsinki: Ethnos.
- Jackson. 2016. Inside Churnalism: PR, journalism, and power relationships in flux. Journalism studies 17 (6): 763–780.
- Karppinen & Moe. 2016. What We Talk About When Talk About 'Media Independence'. Javnost (Ljubljana, Slovenia). Verkkoartikkeli. 23 (2), 105–119.
- Mantsinen. 2020. Älä luovuta: Ulkopuolinen vaikuttaminen ja sen torjuminen uutistointo STT:n toimittajien työssä. Pro gradu tutkielma, Tampereen yliopisto. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/119082>

- Nikunen. 2011. Enemmän vähemmällä: laman ja teknologisen murroksen vaikutukset suomalaisissa toimituksissa 2009–2010. Tampereen yliopisto. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/65750>
- Johnston & Forde. 2017. Churnalism: Revised and revisited. Artikkel. Digital journalism 5 (8): 943–946.
- Juntunen. 2011. ”Leikkaa–liimaa-journalismia? Tutkimus uutismedian lähdekäytännöistä.” Tutkimusraportti, Helsingin yliopisto.
- Jääskeläinen & Yanatma. 2020. How do media-owned national news agencies survive in the digital age? Business diversification in Austria Presse Agentur, Press Association and Tidningarnas Telegrambyrå. Artikkel. Journalism 21 (12): 1819–1824.
- Kammer. 2013. The Mediatization of Journalism. Artikkel. Mediekultur 29 (54): 141–158.
- Koljonen. 2013. Kriisi journalismissa. Kansakunnan katastrofit ja muuttuva professio. Tampere: Tampere University Press. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-9187-07>
- Kivikuru & Rantanen. 1994. Uutisvälitys. Julkaistu teoksessa Joukkoviestintä Suomessa.
- Manninen. 2019. Trust and trustworthy sourcing in Finnish online journalism. Divergences in audience expectations and journalists' practices. Väitöskirjatutkimus, Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/66331>
- McManus. 1994. Market-driven journalism: let the citizen beware? Thousand Oaks: Sage.
- Leppänen. 2017. Journalismmin uskottavuus natiivimainosten aikakaudella. Pro gradu tutkielma, Tampereen yliopisto. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/101728>
- Penttilä. 2021. Toisto journalismin kentällä: Etnografiseen aineistoon perustuva mallinnus journalismiprofession kentän sisäisestä dynamiikasta. Väitöskirjatutkimus, Tampereen yliopisto. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/132279>
- Pöyhtäri, Väliaverronen & Ahva. 2016. Suomalaisen journalistin itseymmärrys muutosten keskellä. Artikkel. Media & Viestintä 39 (1).
- Rantanen. 2021. Toward Hybridity? Nationality, Ownership, and Governance of News Agencies in Europe. Artikkel. Journalism & Mass Communication Quarterly 98 (1): 263–282.

- Rantanen. 2020. Introduction to special section on news agencies in Europe: Introduction. Artikkel. Journalism 21 (12): 1819-1824.
- Suikkanen. 2004. Toimittajien näkökulmia Suomen Tietotoimistoon Vuoden 2004 kyselytutkimuksen tulokset. Tampereen yliopisto.
- Tuchman. 1978. Making news: a study in the construction of reality. New York: Free Press.
- Tworek. 2019. Oligopolies of the past? Habermas, Bourdieu, and conceptual approaches to news agencies. Artikkel. Journalism 21 (12): 1825-1841.
- Villi & Noguera. 2017. Sharing media content in social media: The challenges and opportunities of user-distributed content (UDC). Artikkel. Journal of applied journalism & media studies 6 (2): 207-223.
- Willig. 2013. Newsroom ethnography in a field perspective. Artikkel. Journalism 14 (3): 372-387.

Muut lähteet

- Aamulehti. 2021. Yt-neuvottelut päättyivät, Pirkanmaan yhteinen uutistoimitus aloittaa. 24.3.2021. (Luettu 25.3.2021) <https://www.aamulehti.fi/uutiset/art-2000007879106.html>
- Finder. 2022. Yritystiedot STT & Lehtikuva. (Luettu 13.3.2022) <https://www.finder.fi/Lehdet+ja+uutispalvelut/STT-Lehtikuva/Helsinki/yhteystiedot/164808>
- Hellman. 2021. Lehdistön keskittyminen vain kiihtyy. Alusta! -verkkójulkaisu, 05.11.2021. (Luettu 11.2.2022). tuni.fi/alustalehti/2021/11/05/lehdiston-keskittyminen-vain-kiihtyy/
- JSN. 2014. Journalistin ohjeet ja liite. JSN Julkisen sanan neuvosto, 1.1.2014. (Luettu 19.3.2021) https://www.jsn.fi/journalistin_ohjeet/
- JSN. 2015. Lausuma medialle mainonnan merkitsemisestä 2015. JSN Julkisen sanan neuvosto, 20.5.2015. (Luettu 12.3.2021) <http://www.jsn.fi/lausumat/lausuma-medialle-mainonnan-merkitsemisesta-2015/>
- JSN. 2020. Langettava 7200/SL/19. 19.5.2020. (Luettu 6.4.2021) <https://www.jsn.fi/paatokset/7200-sl-19/>

- Kilpeläinen. 2020. "Meillä viestintäalan osaajilla on liikaa valtaa journalistisiin sisältöihin, eikä se ole lopulta omakaan etumme." Journalisti, 28.5.2020. (Luettu 10.10.2019) <https://journalisti.fi/nakokulmat/2020/05/meill-viestintalan-osaajilla-on-liikaa-valtaa-journalistisiin-sisltihin-eik-se-ole-lopulta-omakaan-etumme-kirjoittaa-jaakkokilpelinen/>
- Koppa. 2021. Jyväskylän yliopisto. Verkkosivujen artikkeli tapaustutkimuksesta. Luettu 8.5.2021) <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/tapaustutkimus>
- Kunnallisanalan kehittämissäätö. 2021. Maakuntapuntari-tutkimus. (Luettu 9.11.2021) https://kaks.fi/wp-content/uploads/2021/01/tutkimusosio_ylen-ja-sttn-utisointiin-luotetaan-eniten.pdf
- KvaliMOTV. 2021a. Verkkosivujen artikkeli triangulaatiosta. (Luettu 14.5.2021) https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L2_3_2_4.html
- KvaliMOTV. 2021b. Verkkosivujen artikkeli tapaustutkimuksesta. (Luettu 8.5.2021) https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L5_5.html
- MTV. 2017. Atte Jääskeläinen jätti Ylen tänään – miten tähän päädyttiin? MTV-uutisten verkkosivut 29.05.2017. (Luettu 16.3.2021) <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/atte-jaaskelainen-jatti-ylen-tanaan-miten-tahan-paaadyttiin/6452160#gs.vrssf2>
- Mykkänen & Kuutti. 2020. Tulokset: Toimittajiin kohdistuva poliittinen vaikuttaminen kasvaa ja monipuolistuu. Journalistit lobbaamisen kohteina tutkimushankeen verkkosivu, Jyväskylän yliopisto, 18.02.2020. (Luettu 9.4.2021) <https://www.jyu.fi/hytk/fi/laitokset/kivi/tutkimus/hankkeet/medialobbaus/tulokset>
- Lewis, Williams, Franklin, Thomas & Mosdell. 2008. The Quality and Independence of British Journalism. Tracking the changes over 20 years. Journalism & public trust project. Cardiffin yliopisto, Cardiff <http://orca.cf.ac.uk/18439/1/Quality%20%26%20Independence%20of%20British%20Journalism.pdf>
- STT. 2021a. STT:n verkkosivujen artikkeli omistajuudesta. (Luettu 12.4.2021) <https://stt.fi/omistajat/>

- STT. 2021b. STT:n verkkosivujen artikkeli yhtiön perustiedoista. (Luettu 12.4.2021) <https://stt.fi/tyylikirja/yleista/tama-on-stt/perustietoja-stt/>
- STT. 2021c. STT:n verkkosivujen etusivu. <https://stt.fi/> (luettu 13.4.2021)
- STT. 2021d. STT: verkkosivujen artikkeli ”Uutiskriteerit ja uutiskynnys”. (Luettu 28.12.2021) <https://stt.fi/tyylikirja/ideasta-jutuksi/uutiskriteerit-ja-uutiskynnys/>
- STT. 2022. Viestintäpalvelut: Tuotteet ja palvelut. Verkkosivut. (Luettu 12.3.2022) <https://www.viestintapalvelut.fi/tuotteet-ja-palvelut?hsCtaTracking=3f4ae13c-acc9-414b-9817-79923a9a3a5b%7C5b7056e3-b9e1-46be-8f55-1bcf725170f6>
- Tarvonen. 2020. Yritys lupasi tonnien juttupalkkion, jos sen tilaaman tekstin myisi Hesarin tai naistenlehtiin. Journalisti, 28.5.2020. (Luettu 6.4.2021) <https://www.journalisti.fi/artikkelit/2020/5/yritys-lupasi-tonnien-juttupalkkion-jos-sen-tilaaman-tekstin-myisi-hesariin-tai-naistenlehtiin/>.
- Väliverronen, Ahva ja Pöyhtäri. 2016. Country Report Journalists in Finland. World of Journalism Study. Tampereen yliopisto. (Luettu 24.3.2021) https://epub.ub.uni-muenchen.de/30116/1/Country_report_Finland.pdf
- Yle. 2018. Sanoma pelasti STT:n – Mediatutkija on huolissaan kilpailun vähenemisestä. Artikkel. (Luettu 18.5.2021) <https://yle.fi/uutiset/3-10276901>
- Yle. 2017. Yle palaa STT:n asiakkaaksi – toistaiseksi vain väliaikaisesti. Artikkel. (Luettu 18.5.2021). <https://yle.fi/uutiset/3-9497594>

LIITE 1: KYSYMYKSET PÄÄTOIMITTAJALLE

Tutkimuksessa käytetty kysymysrunko päätoimittajan haastatteluun.

STT:n ROOLI (suhteessa asiakkaisiin ja muuhun mediaan):

Millaisessa mediaympäristössä STT toimii? Kuvaile omin sanoin ympäristöä?

Onko jokin muuttunut mediaympäristössä merkittävästi (esimerkiksi viimeisen 10 vuoden aikana)?

- Mikä ja miksi ja miten se on vaikuttanut STT:ssä?

Mikä on STT:n rooli suomalaisessa journalismin kentässä?

- Miten STT:llä ajatellaan omasta toiminnasta ja sen merkityksestä?
- Onko varteen otettavia kotimaisia kilpailijoita? Miten kilpailuasetelma asiakkaiden kanssa vaikuttaa toimintaan

Millä tavoin STT:n journalistinen organisaatio on rakennettu?

- Millaisia eri osastoja toimituksessa on? Miten niiden hierarkia rakentuu?

Mikä on STT:n suhde sen journalistisiin asiakkaisiin?

- Miten asiakkaisiin suhtaudutaan? Entä heille menevään materiaaliin?
- Kuinka paljon asiakkaat ohjaavat toimintaa? Mikä merkitys sillä on?

Mihin rooli suuntautuu tulevaisuudessa?

PORTINVARTIJUUS (uutisprosessi)

Miten STT:llä suhtaudutaan ajatukseen portinvartijuudesta?

- Onko jokin muuttunut suhteessa portinvartijuuteen?
- Onko portinvartijuus merkittävämpää kuin ennen vai hakeeko se paikkaansa?

Tilastoidaanko sitä tai onko olemassa dataa siitä, kuinka paljon materiaalista on ulkopuoliseen informaatioon nojaavaa? Ja kuinka suuri osa tästä on pr-koneiston materiaalia?

Millainen portinvartijuuden prosessi on? (Juttujen valinnasta editointiin)

Millaisista lähteistä STT saa materiaalinsa? Millaisia lähteitä seurataan aktiivisesti?

Miten hyvin STT:llä uskotaan portinvartijuuden toteutuvan suhteessa ohjeisiin (kuten STT:n tyylikirja) ja ihanteeseen?

- Mitkä ovat ohjeet, ja mitä ajatellaan, että toimittajat niillä tekevät.
- Onko portinvartijuudessa huomattu ongelmia tai puutoksia?

Koronan myötä työympäristössä on tapahtunut muutos. Onko koronalla ollut vaikutusta portinvartijuuden prosessiin?

RIIPPUMATTOMUUS (journalistisen luotettavuuden lähde)

Mistä STT:n journalistinen luotettavuus syntyy? Mikä on STT:N suhde luotettavuuteen

Miten STT:llä mitataan tulosta? Milloin menee hyvin entä huonosti?

- Onko juttumäärille asetettu tavoitetta?

Mitä riippumattomuus tarkoittaa STT:llä? Mistä se rakentuu?

- Onko riippumattomuudessa tapahtunut muutoksia?
- Millaiset asiat ovat uhka riippumattomuudelle?

STT:llä tehdään myös tiedotteita omana palvelunaan. Miten rajanveto tehdään kahden yritystoiminnan välille?

LIITE 2: ETNOGRAFIAN SEURANTALISTA

Etnografisessa tutkimusosassa etukäteen laaditut kysymykset, joihin pyrin kysymällä, seuraamalla ja havainnoimalla saamaan vastauksia.

- Tila (miten tila rajoitti tai mahdollisti toimintaa)
- Toimijat (heidän roolinsa)
- Toiminnot
- Työvälineet
- Tapahtumat
- Aika (esim. toimintoihin käytetty aika ja toiminnan raamit)
- Tavoitteet
- Tunteet

Kysymykset:

Miten portinvartijuus näkyy työssä?

Millaisten asioiden pohjalta päätöksiä tehdään? Mikä tieto on arvokasta ja miksi?

Mikä on se informaatioaines, josta tehdään päätöksiä? Mistä aines tulee ja kuinka paljon sitä on? Mitä on esimerkiksi yhden tunnin aikana tullut?

Miten valittua aineistoa prosessoidaan / editoidaan?

Mikä ohjaa toimintaa? Onko kirjoittamattomia ja / tai kirjallisia sääntöjä?

Miten prosessi toimii korona-aikaan? Onko toiminta muuttunut?

LIITE 3: HAASTATTELUIDEN KYSYMYSRUNKO

Tutkimuksessa käytetty kysymysrunko kahdelle haastateltavalle.

Kysymykset:

Kuinka paljon journalistista työkokemusta?

Kuinka paljon pikavuoroja takana? (Vuosimäärä?)

Miten kuvailisit kotimaan pikavuoron työtä?

Onko työ kovin paineistettua? Onko paine kovempaa kuin muissa vuoroissa?

Koetko pikavuorossa painetta uutiskilpailusta?

- Miten se vaikuttaa?

Kuinka itsenäistä työtä pikavuorossa olo on?

- Koetko saavasi tukea silloin kun tarvitset?

Kuinka paljon valtaa sinulla on mielestäsi siihen, miltä STT:n kotimaan uutispäivä näyttää? Mistä valta koostuu tai ei koostu?

Millaisia lähteitä pikavuorossa seuraat? Miten arvottaisit niitä keskenään uutissyöteinä?

- Twitter uutislähteenä: Mikä sen arvo on? Mistä arvo koostuu?
- Kuinka paljon erilaisia informaatioyötteitä työvuoron aikana käy arviolta läpi? Kuinka suuri osa päätyy uutiseksi, kuinka suuri osa lentää roskakoriin? (Kuinka monta uutista kirjoittaa?)
- Mitataanko tulostuottavuutta? Mistä se koostuu?
- Millaisia asioita tarkastelee sisään tulevassa materiaalissa? (Mitkä asiat tekevät informaatiosta arvokasta?)
- Mistä uutissyötteistä suurin osa pikavuorojen uutisista syntyy? Miksi?
- Mikä tuo itsevarmuuden, että informaatio on käyttö- ja julkaisukelpoinen?

Miten etätyö ja koronapandemia ovat vaikuttaneet työhön?

Koetko, että pikavuorossa (prosessista) syntyvät uutiset ovat luotettavia? Miksi?

- Mikä on mielestäsi riittävä taso faktojen tarkastamiselle? Tarvitseeko sitä tehdä? Mistä se koostuu?
- Koetko, että sinulla on vastuu tietojen paikkaansa pitävydestä? Kelle vastuu kuuluu?
- Koetko, että asiakasmedioilla on vastuu STT:n sisällön tarkastamisesta?

Koetko, että voit tehdä STT:llä riippumatonta journalismia. Mistä STT:n riippumattomuus rakentuu?

Koetko työssäsi olevasi tiedon portinvartija? Miksi?

- Miten portinvartijuus on muuttunut? Millaista on ollut aiemmin työuralla, mitä se on nyt?